

Μετά την τριανταδύαχρονη θητεία μου στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (1979-2011), ως δάσκαλος, διευθυντής και προϊστάμενος εκπαιδευτικών θεμάτων, γράφω στο blogs.sch.gr/vtasinos, κυρίως, βιοματικά άρθρα που έχουν παιδαγωγικό και διδακτικό ενδιαφέρον.

Όλα τα άρθρα που έχω γράψει μέχρι σήμερα, αποτέλεσαν τα περιεχόμενα των δύο βιβλίων μου.

Τα εκπαιδευτικά άρθρα του παρόντος βιβλίου, όπως κι αυτά του πρώτου μου βιβλίου, «Απ' το εκπαιδευτικό μου ταξίδι», εμπεριέχουν καλές πρακτικές για το δάσκαλο, προτάσεις για την αναβάθμιση της Εκπαίδευσης και αναμνήσεις απ' την αίθουσα διδασκαλίας.

ISBN: 978-960-93-8242-7

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΓΓ. ΤΑΣΙΝΟΣ   Εκπαιδευτικά άρθρα και άλλα

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΓΓ. ΤΑΣΙΝΟΣ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΓΓ. ΤΑΣΙΝΟΣ

Εκπαιδευτικά άρθρα και άλλα

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2016

**Εκπαιδευτικά άρθρα
και άλλα**

ISBN : 978-960-93-8242-7

Βασίλειος Αγγ. Τασινός

Παπαφλέσσα 7 , 45221 Ιωάννινα

e-mail : vtasinos@yahoo.gr

Επιτρέπεται η αναπαραγωγή και η διακίνηση του παρόντος έργου, με την προϋπόθεση να αναφέρεται ο δημιουργός του και να μη γίνεται επ` αμοιβή.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΓΓ. ΤΑΣΙΝΟΣ

**Εκπαιδευτικά άρθρα
και άλλα**

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2016

Στους γονείς μου Αγγελή και Βιολέττα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	11
Η εμφάνιση και ο εξοπλισμός της αίθουσας διδασκαλίας....	13
Απ` την αίθουσα διδασκαλίας.....	17
Τα πρωτάκια μου.....	23
Η επιλογή των δασκάλων για το Ολοήμερο Σχολείο.....	33
Μια καλή πρακτική για την πειθαρχία των μαθητών.....	39
Η δύναμη του παραδείγματος.....	47
Ο δάσκαλος αντιμέτωπος με φαινόμενα ενδοσχολικής βίας..	51
Σχολικές εκδρομές και διδακτικές επισκέψεις.....	57
Μία πρόταση για την ενδοσχολική επιμόρφωση.....	61
Το «επάγγελμα» του δασκάλου.....	63
Η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών.....	69
Γιατί η Δημόσια Εκπαίδευση είναι απαξιωμένη;	77
Είσαι βλάκας!	81
Ο Κουταλιανός.....	83
Λίγα λόγια για τη συγγραφή των εκπαιδευτικών μου άρθρων.	87

Εν χορῶ και οργάνοις.....	91
Η Δημοκρατία σήμερα.....	105
Κάθε ένας είναι ένας που σύνορο πονά	111
Για να μην πεθάνουμε ως δεινόσαυροι	117

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μετά την τριανταδύαχρονη θητεία μου στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (1979-2011), ως δάσκαλος, διευθυντής και προϊστάμενος εκπαιδευτικών θεμάτων, γράφω στο blogs.sch.gr/vtasinos, κυρίως, βιωματικά άρθρα που έχουν παιδαγωγικό και διδακτικό ενδιαφέρον.

Όλα τα άρθρα που έχω γράψει μέχρι σήμερα, αποτέλεσαν τα περιεχόμενα των δύο βιβλίων μου.

Τα εκπαιδευτικά άρθρα του παρόντος βιβλίου, όπως κι αυτά του πρώτου μου βιβλίου, «Απ' το εκπαιδευτικό μου ταξίδι», εμπεριέχουν καλές πρακτικές για το δάσκαλο, προτάσεις για την αναβάθμιση της Εκπαίδευσης και αναμνήσεις απ' την αίθουσα διδασκαλίας.

Τα τέσσερα τελευταία άρθρα, κινούνται εκτός του πεδίου της σχολικής πράξης, αλλά έχουν σχέση με την Παιδεία, τη Δημοκρατία, τον Πολιτισμό και το Περιβάλλον.

Ελπίζω τα γραφόμενά μου να φανούν χρήσιμα στους δασκάλους και στους φοιτητές των Παιδαγωγικών Σχολών. Ακόμη, θέλω να ελπίζω ότι κάποια στιγμή, αυτοί που χαράσσουν την εκπαιδευτική πολιτική, θα λαμβάνουν υπόψη τους και τις προτάσεις των μάχιμων εκπαιδευτικών που βγαίνουν απ' το καμίνι της παιδαγωγικής και διδακτικής πράξης.

Με την ευκαιρία της παρούσας έκδοσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω από καρδιάς τους μαθητές μου, για τις ανεπανάληπτες

στιγμές που έζησα μαζί τους! Η αγάπη τους, και τότε που με είχαν δάσκαλο και τώρα που επικοινωνούν μαζί μου, υπήρξε καθοριστική σε κάθε εκπαιδευτική και συγγραφική μου δραστηριότητα!

Ιωάννινα 15 Ιουνίου 2016

Η ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΚΑΙ Ο ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΙΘΟΥΣΑΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Ο δάσκαλος, μόλις αναλάβει την νέα του τάξη, θα πρέπει να προετοιμάσει κατάλληλα την αίθουσα διδασκαλίας για να ανταποκρίνεται τόσο στην καλή αισθητική, όσο και στις ανάγκες του διδακτικού έργου.

Κατ' αρχήν, ο πίνακας θα πρέπει να είναι σε πολύ καλή κατάσταση και ο δάσκαλος να φροντίζει να έχει κιμωλίες διαφόρων χρωμάτων.

Ακόμη, θα πρέπει να υπάρχει και ένας πίνακας ανακοινώσεων, όπου οι μαθητές με δική τους πρωτοβουλία θα αναρτούν εργασίες, ζωγραφιές, ανακοινώσεις κ.τ.λ.

Στις αίθουσες όλων των τάξεων είναι αναγκαίο να βρίσκονται, μονίμως, αναρτημένοι κάποιοι χάρτες. Για τις μεγάλες τάξεις απαραίτητοι χάρτες είναι της Ελλάδας, της Ευρώπης και ο Παγκόσμιος και για τις μικρές τάξεις, επίσης, της Ελλάδας, των γεωγραφικών όρων και των τεσσάρων εποχών. Περιστασιακά, για τις ανάγκες συγκεκριμένων μαθημάτων, θα αναρτώνται και άλλοι χάρτες, όπως του Νομού που βρίσκεται το σχολείο, των Ηπείρων, ιστορικοί κ.τ.λ.

Οι χάρτες, εκτός του ότι λειτουργούν ως εργαλεία μάθησης, διακοσμούν και τους τοίχους της αίθουσας. Είναι πολύ άσχημο να βλέπεις την αίθουσα διδασκαλίας με κενούς τους τοίχους!

Απαραίτητο είναι οι τοίχοι να διακοσμούνται με αφίσες από την πανέμορφη ελληνική φύση και από τα ιστορικά μας μνημεία.

Αρχαία ρητά, καλό είναι, να βρίσκονται στους τοίχους της αίθουσας, για να έρθουν σε επαφή οι μαθητές από τα πρώτα τους χρόνια με τον περιεικτικό και διαχρονικό λόγο των αρχαίων Ελλήνων.

Ο εορταστικός στολισμός της αίθουσας είναι απαραίτητος, γιατί οι μαθητές βιώνουν πολύ καλύτερα τις εορτές και ευχαριστιούνται συμμετέχοντας στον καλλωπισμό.

Σε όλες τις αίθουσες είναι αναγκαίο να υπάρχει μία προθήκη, όπου θα εκτίθενται τα έργα χειροτεχνίας των μαθητών.

Στις αίθουσες των μεγάλων τάξεων θα πρέπει να δημιουργηθεί μία δανειστική βιβλιοθήκη με λογοτεχνικά βιβλία, που θα φέρνει ο κάθε μαθητής στην αρχή του διδακτικού έτους και θα τα παραλαμβάνει με τη λήξη του.

Μέσα στις υποχρεώσεις του δασκάλου είναι και η διατήρηση της καθαριότητας της αίθουσας κατά τη διάρκεια των μαθημάτων. Υπάρχουν αίθουσες διδασκαλίας που το καλάθι των αχρήστων είναι διακοσμητικό και τα χαρτιά και τα ξυσίματα από τα μολύβια βρίσκονται κάτω απ' τα θρανία. Δεν είναι λίγες οι φορές που οι καθαρίστριες διαμαρτύρονται στο διευθυντή του σχολείου για κάποιες τάξεις που δεν χρησιμοποιούν το καλάθι των αχρήστων. Ακόμη, με την ανοχή κάποιων δασκάλων, μερικοί μαθητές χρησιμοποιούν την επιφάνεια των θρανίων ως πρόχειρο τετράδιο. Πολλές φορές αναρωτήθηκα, πώς μπορούν κάποιοι εκπαιδευτικοί να κάνουν μάθημα σε ένα βρώμικο περιβάλλον;!

Η καλή εμφάνιση της αίθουσας διδασκαλίας δεν εξαρτάται μόνο από το δάσκαλο της τάξης, αλλά και από το διευθυντή του σχολείου, ο οποίος θα πρέπει να διαθέτει από το σχολικό ταμείο τα λίγα χρήματα που απαιτούνται για το σκοπό αυτό.

Ακόμη, ο διευθυντής θα πρέπει να φροντίζει για να εξοπλιζεται το σχολείο με εποπτικά μέσα διδασκαλίας (τα περισσότερα χορηγούνται δωρεάν από το Υπουργείο Παιδείας), όπως όργανα Φυσικών και Μαθηματικών, συσκευές αναπαραγωγής ήχου και εικόνας, προτζέκτορα, οθόνη προβολής, CD και DVD με επιμορφωτικό και ψυχαγωγικό περιεχόμενο, χάρτες, υδρόγειο σφαίρα, εικόνες ηρώων κ.τ.λ., τα οποία εκ περιτροπής θα χρησιμοποιούνται από τους δασκάλους για τις ανάγκες του διδακτικού έργου.

Όσον αφορά τον ηλεκτρονικό εξοπλισμό, καιρός είναι να τοποθετηθεί σε όλες τις αίθουσες διδασκαλίας ένας υπολογιστής συνδεδεμένος με το Διαδίκτυο, και μέσω ενός προτζέκτορα να παρέχεται περισσότερη πληροφόρηση επί της διδασκτέας ύλης.

Ο σχολικός σύμβουλος θα πρέπει να ελέγχει την εμφάνιση της αίθουσας διδασκαλίας και την επάρκεια του σχολείου σε εποπτικά μέσα, κι όταν διαπιστώνει ελλείψεις να νουθετεί τους δασκάλους και το διευθυντή.

Ο δάσκαλος λοιπόν της τάξης, με αρωγό το διευθυντή του σχολείου, θα πρέπει μέσα στο πρώτο δεκαήμερο του Σεπτεμβρίου να διαμορφώσει την καλή αισθητική και την καλή λειτουργικότητα της αίθουσας διδασκαλίας, ώστε το διδακτικό του έργο να πραγματοποιείται σε ένα ωραίο περιβάλλον.

Ιωάννινα 4 Απριλίου 2015

ΑΠ' ΤΗΝ ΑΙΘΟΥΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Με το παρόν άρθρο αναφέρομαι στις απαραίτητες ενέργειες που πρέπει να κάνει ο δάσκαλος στην αρχή του διδακτικού έτους, όταν αναλαμβάνει για πρώτη φορά την τάξη του. Αυτά που γράφω έχουν εφαρμογή από τη Β` έως και την ΣΤ` τάξη του Δημοτικού. Για την Α` τάξη αναφέρομαι, σχετικά, στο τελευταίο κεφάλαιο του άρθρου μου «Ενημέρωση γονέων». Όμως, κάποιες από τις παρακάτω ενέργειες αφορούν και την Α` τάξη, όπως θα διαπιστώσετε.

Μπορεί για τους έμπειρους δασκάλους αυτά που γράφω να είναι αυτονόητα· δεν συμβαίνει όμως το ίδιο και με τους νεοδιόριστους.

Δεν μπορώ ποτέ να ξεχάσω το ψάξιμο που έκανα στα βιβλιοπωλεία της Αθήνας το 1979, όταν διορίστηκα αναπληρωτής δάσκαλος, για να βρω κάποια βιβλία τα οποία θα μου έδιναν πρακτικά εφόδια στο καθημερινό μου έργο. Μάταια όμως... τέτοια βιβλία δεν υπήρχαν! Αυτός είναι και ο βασιικός λόγος που σήμερα καταγράφω, ως απόμαχος πλέον της εκπαίδευσης, ό,τι έζησα και ό,τι πέρασα μέσα στις τάξεις με τους αγαπημένους μου μαθητές.

Μπαίνοντας λοιπόν στην τάξη που αναλάμβανα για πρώτη φορά, αφού είχα πλέον αποκτήσει κάποιες διδακτικές εμπειρίες και είχα «αιλέψει» κάποιες καλές πρακτικές από έμπειρους και καλούς δασκάλους, λειτουργούσα με τον εξής τρόπο:

Ξεινούσα λέγοντας στους μαθητές το ονοματεπώνυμό μου, τον τόπο καταγωγής μου, τα ενδιαφέροντά μου, κάποιες βασικές απαιτήσεις που θα είχα κατά τη διάρκεια του διδακτικού έτους κ.τ.λ. και μετά δεχόμενοι ερωτήσεις σχετικές με αυτά που τους είχα πει. Έτσι «έσπαγε ο πάγος» και άρχιζε η γνωριμία με τα παιδιά.

Ζητούσα στη συνέχεια από τον κάθε μαθητή να μου λέει το ονοματεπώνυμό του και ό,τι ήθελε από την προσωπική και οικογενειακή του ζωή (για την καταγωγή του, τα ενδιαφέροντά του, τα χόμπι του, τα αγαπημένα βιβλία του, τα αδέρφια του, τους φίλους του, τις εξωσχολικές δραστηριότητές του κ.τ.λ.). Κάνοντας τη συζήτηση αυτή, σημείωνα σε μια κόλλα τα ονοματεπώνυμα, τα οποία τα τοποθετούσα μέσα σε ορθογώνια σχήματα που παρίσταναν τα θρανία τους. Ακόμη σημείωνα και κάποια άλλα στοιχεία που έκρινα απαραίτητα και που αυθόρμητα μου έλεγαν οι μαθητές. Έτσι τελειώνοντας τις προσωπικές συνεντεύξεις, είχα μπροστά μου σε μια κόλλα αναφοράς τη βασική εικόνα της τάξης. Πολύ σημαντικό από την πρώτη κιόλας ημέρα να έχεις μάθει τα ονόματα των μαθητών, τα ενδιαφέροντά τους και πολλά άλλα στοιχεία για την προσωπική τους ζωή. Αλλά εξίσου σημαντικό είναι και το να διαπιστώνουν οι μαθητές ότι ο δάσκαλός τους ενδιαφέρεται πολύ για αυτούς! Κερδίζεις λοιπόν την εμπιστοσύνη των παιδιών με το καλημέρα!

Αφού τελείωνα τη γνωριμία μαζί τους, η επόμενη κίνησή μου ήταν να γνωρίσω το μαθησιακό επίπεδο του κάθε μαθητή.

Ξεινούσα βάζοντας τους μαθητές να αναγνώσουν ένα κείμενο και χωρίς να τους διακόπτω, σημείωνα στο τετράδιό μου τα λάθη που γινόντουσαν για να τα συζητήσουμε αργότερα. (Στο τετράδιο αυτό κρατούσα βασικές σημειώσεις για κάθε μαθητή καθ' όλη τη διάρκεια του έτους και το είχα καθημερινά μαζί μου, ειδικά, όταν ενημέρωνα τους γονείς.) Στη συνέ-

χεια έβαζα ένα γενικό τεστ που είχε βασικές ασκήσεις απ' όλα τα μαθήματα και αφορούσε την ύλη που είχαν διδαχθεί στις προηγούμενες τάξεις (αριθμητικές πράξεις, προπαίδεια, απλά προβλήματα, σύνθετα προβλήματα, ορθογραφία κλιτών λέξεων, γραπτή έκφραση, τι γιορτάζουμε την 25^η Μαρτίου κ.τ.λ.). Τα τεστ αυτά τα διόρθωνα στο σπίτι, σημειώνοντας στο τετράδιό μου τις αδυναμίες του κάθε μαθητή.

Έχοντας λοιπόν ακτινογραφήσει το επίπεδο της τάξης, προσάρμοζα από την αρχή του διδακτικού έτους τις απαιτήσεις που θα είχα από κάθε μαθητή κι αν χρειαζόταν καταρτούσα εξειδικευμένες παρεμβάσεις για κάποιους αδύνατους μαθητές. Ο σχεδιασμός αυτός με βοηθούσε να έχω συγκεκριμένες απαιτήσεις από τον κάθε μαθητή και έτσι να τον «αναγκάζω» να συμμετέχει καθημερινά στα μαθήματα, νιώθοντας τη φροντίδα μου και παίρνοντας τον έπαινο την κατάλληλη στιγμή.

Δεν επιτρέπεται ο δάσκαλος, και ούτε έχει το δικαίωμα να αφήνει στην τύχη τους κάποιους μαθητές, σε οποιοδήποτε επίπεδο μάθησης κι αν βρίσκονται. Και ούτε είναι δυνατόν να έχουμε τις ίδιες απαιτήσεις και από τον άριστο και από τον αδύνατο μαθητή. Δικαίωμα, όμως, στην πρόοδο έχουν όλοι οι μαθητές. Γι' αυτό ο δάσκαλος από την αρχή, μόλις πάρει στα χέρια του τα τεστ, πρέπει να καταρτίσει ένα πλάνο για κάθε μαθητή για να τον πάει ένα βήμα παραπέρα. Στο ίδιο επίπεδο δεν πρέπει να μείνει ουδείς μαθητής με τη λήξη του διδακτικού έτους!

Θα ήθελα ακόμη να αναφέρω ότι ποτέ δεν βιαζόμουν να ξεκινήσω την ύλη της τρέχουσας τάξης, αν δεν αφιέρωνα τουλάχιστον ένα δεκαήμερο για την επανάληψη της ύλης των προηγούμενων τάξεων.

Πάντα ήμουν πρόθυμος να συζητάω με τους μαθητές μου διάφορα θέματα που επιθυμούσαν ή επίκαιρα θέματα και αυτό

το γνωστοποιούσα από την πρώτη ημέρα που γνωριζόμουν μαζί τους.

Ένα ακόμη σημαντικό πράγμα που έκανα από την αρχή της σχολικής χρονιάς είναι το κοινωνιόγραμμα με το οποίο προσπαθούσα να εντοπίσω, αν υπάρχουν απομονωμένοι μαθητές στην τάξη για να κάνω εγκαίρως τις κατάλληλες παρεμβάσεις (ομαδικά παιχνίδια, ομαδικές εργασίες κ.τ.λ.). Είναι πολύ επώδυνο για κάποιους μαθητές να διαπιστώνουν ότι δεν τους θέλουν στην παρέα τους οι συμμαθητές τους!

Στη συνέχεια συγκέντρωνα τους γονείς (μετά από δέκα ημέρες περίπου) και τους ενημέρωνα σχετικά με τον τρόπο δουλειάς μου, τις απαιτήσεις μου από κάθε μαθητή και τις ειδικές βοήθειες που θα πρέπει να δώσουν κάποιοι στα παιδιά τους.

Ο νέος δάσκαλος που ξεκινάει την εκπαιδευτική του διαδρομή εκ των πραγμάτων, λόγω απειρίας και έλλειψης (ακόμη!) καθοδήγησης, θα βρίσκεται συχνά σε διλήμματα. Θα ήθελα, λοιπόν, να επισημάνω στους νέους εκπαιδευτικούς ότι κάποιες δυσκολίες αναπόφευκτα θα τις βρουν μπροστά τους, όπως τις βρήκαν και όλες οι προηγούμενες γενιές των εκπαιδευτικών. Να μην αποθαρρύνονται, να μην απογοητεύονται και να συμβουλευόνται τους έμπειρους και καλούς δασκάλους, κι αν δεν τους βρίσκουν στο σχολείο τους, να τους αναζητούν σε άλλα σχολεία. Πολλοί Σχολικοί Σύμβουλοι, δυστυχώς, δεν έχουν την πολύχρονη διδακτική εμπειρία για να ανταποκριθούν στις ανάγκες των εκπαιδευτικών· μπορεί να έχουν αρκετά χρόνια υπηρεσίας δεν είναι, όμως, διδακτικά χρόνια κι αυτό είναι που, κυρίως, μετράει στη θέση αυτή.

Κλείνοντας θα ήθελα να τονίσω, ότι ο δάσκαλος που αγαπάει πραγματικά τη δουλειά του και είναι γνώστης της διδακτέας ύλης, όλα τα εμπόδια που θα εμφανίζονται μπροστά του θα τα ξεπερνάει! Και για ένα να είναι σίγουρος: Η αγάπη που

θα δίνει στους μαθητές του, θα του επιστρέφει πολλαπλάσια και θα είναι καθοριστική σε όλες τις πτυχές της ζωής του!!!

Ιωάννινα 9 Δεκεμβρίου 2014

ΤΑ ΠΡΩΤΑΚΙΑ ΜΟΥ

Εισαγωγή

Με το παρόν άρθρο αναφέρομαι στην πορεία μου τα πέντε χρόνια που δίδαξα στην Α` τάξη του Δημοτικού Σχολείου, σε κάποιες καλές πρακτικές που εφήρμοσα στα ολιγοθέσια σχολεία και αφορούν κυρίως την Α` τάξη, καθώς και σε κάποιες ενέργειες του συλλόγου διδασκόντων, του δασκάλου, του διευθυντή και του σχολικού συμβούλου που τις θεωρώ απαραίτητες για την καλύτερη λειτουργία όλων των τάξεων του σχολείου.

Η πορεία μου με την Α` τάξη

Η πρώτη φορά που δίδαξα στην Α` τάξη, ήταν στο 137<sup>ο</sup> Δημοτικό Σχολείο Αθηνών, το σχολικό έτος 1979-1980, και συμπίπτει με το ξεκίνημα της εκπαιδευτικής μου θητείας. Ο διευθυντής μου, χωρίς δεύτερη κουβέντα, μου ανέθεσε την Α` τάξη, τη δυσκολότερη τάξη του Δημοτικού Σχολείου, ενώ είχε στη διάθεσή του έμπειρες δασκάλες! Ήταν μια πολύ δύσκολη χρονιά, λόγω έλλειψης εμπειριών, όπως την περιγράφω στο άρθρο μου, «Το ξεκίνημά μου ως δάσκαλος».

Στη συνέχεια, για κάποια χρόνια, δεν το κρύβω, δεν επιθυμούσα να διδάξω στην Α` τάξη, κι όταν είχα τη δυνατότητα

της επιλογής την απέφευγα, όπως έκαναν και πολλοί άλλοι δάσκαλοι.

Όμως, οι επιθυμίες μου δεν συμβάδιζαν πάντοτε με τις ανάγκες του σχολείου ή τις βουλές του διευθυντή. Έτσι, μετά από τέσσερα χρόνια, το σχολικό έτος 1983-1984, με «κρύα καρδιά» και χωρίς να έχω άλλη επιλογή, βρέθηκα να διδάσκω στην Α` τάξη του 1^{ου} Δημοτικού Σχολείου Περάματος. Ήταν, όμως, μια χρονιά όχι και τόσο δύσκολη, γιατί ήδη είχα αποκτήσει διδακτική εμπειρία κι άρχισα να μπαίνω στο ρυθμό των εξάχρονων παιδιών.

Την επόμενη φορά που έτυχε να διδάξω στην Α` τάξη, ήταν στο Δημοτικό Σχολείο Τύμβου Μαραθώνα, το σχολικό έτος 1989-1990. Ήταν μια καλή χρονιά για εμένα και τους μαθητές μου, γιατί και περισσότερες διδακτικές εμπειρίες είχα, και θετικά το είδα από την αρχή το θέμα, και είχα μπει πλέον για τα καλά στην νοοτροπία και τα θέλω των μικρών παιδιών. Έπαιζα συνεχώς με τα πρωτάκια μου στην τάξη, στο διάλειμμα, στις εκδρομές κι όπου μου δινόταν η ευκαιρία! Άργησα να αντιληφθώ, χωρίς να φταίω μόνο εγώ, ότι οι μικρές τάξεις έχουν τη δική τους χάρη και τις δικές τους συγκινησίες.

Το σχολικό έτος 1999-2000, δίδαξα στο διθέσιο Δημοτικό Σχολείο Δολιανών του Νομού Ιωαννίνων, στις τάξεις Α`, Γ` και Δ`. Εδώ, όμως, ο διδακτικός χρόνος είναι περιορισμένος, γιατί μοιράζεται και στις τρεις τάξεις και θα πρέπει ο δάσκαλος να κάνει και κάτι παραπάνω για να βοηθήσει τους μαθητές του. Το κάτι παραπάνω που έκανα, ήταν ότι ζητούσα από τους μαθητές της Γ` και Δ` τάξης, κάποιες στιγμές που είχαν τελειώσει τις εργασίες τους, να προσέχουν και να βοηθούν τους μαθητές της Α` τάξης. Παρατηρούσα ότι οι μαθητές της Γ` και Δ` τάξης με μεγάλη ευχαρίστηση, όταν τελείωναν τις εργασίες τους, πρόσεχαν και βοηθούσαν τα πρωτάκια και μάλιστα τις περισσότερες φορές με πρωτοβουλία δική τους!

Η ιδέα της βοήθειας των μικρών μαθητών από τους μεγαλύτερους, μου γεννήθηκε το 1982, που δίδαξα για δύο περίπου μήνες στο μονοθέσιο Δημοτικό Σχολείο Γάλαρου του Νομού Αχαΐας (είχα συνολικά δεκαέξι μαθητές και από τις έξι τάξεις). Ο όγκος της διδασκείας ύλης σε συνάρτηση με το περιορισμένο διδακτικό χρόνο του ωρολογίου προγράμματος, με ανάγκασε να σκεφτώ αυτόν τον πρακτικό και απλό τρόπο· και για να είναι και πιο αποτελεσματικός, ζητούσα από κάποιους μαθητές των μεγάλων τάξεων (χωρίς να το επιβάλλω) να κάθονται στο ίδιο θρανίο με τους μικρότερους μαθητές. Η καλή αυτή πρακτική, εκτός του ότι βοηθούσε τους μικρούς μαθητές στα μαθήματα, δημιουργούσε και πολύ καλές σχέσεις μεταξύ των μαθητών!

Θα ήθελα, πριν συνεχίσω το οδοιπορικό μου με την Α` τάξη, να ειφράσω μερικές σκέψεις για τα ολιγοθέσια σχολεία και κυρίως για το μονοθέσιο σχολείο.

Τα προβλήματα, εξ αντικειμένου, στο μονοθέσιο σχολείο είναι πολλά, λόγω της συνύπαρξης όλων των τάξεων στην ίδια αίθουσα διδασκαλίας, μ` έναν δάσκαλο ο οποίος είναι υποχρεωμένος - σε ασφυκτικά χρονικά πλαίσια - να διδάσκει διαδοχικά σε όλες τις τάξεις, όλα τα μαθήματα, και να αναθέτει συγχρόνως και τις απαραίτητες σιωπηρές εργασίες που στη συνέχεια θα πρέπει να ελέγξει! Πραγματικά εξωπραγματικό!!!

Για να καταφέρει ο δάσκαλος να λειτουργήσει στο δύσκολο και πιεστικό περιβάλλον του μονοθέσιου, πρέπει αφενός μεν να οργανώσει τις βοήθειες που θα παίρνουν οι μικροί μαθητές από τους μεγαλύτερους, αφετέρου δε να παροτρύνει τους μαθητές εκείνους που υστερούν σε κάποια μαθήματα, να παρακολουθούν τη διδασκαλία του στις μικρότερες τάξεις, για να συμπληρώνουν τα κενά που έχουν στη διδασκεία ύλη των προηγούμενων ετών. Ακόμη, θα πρέπει να λειτουργεί με το σύστη-

μα της αυτοδιόρθωσης ή της αλληλοδιόρθωσης στις περισσότερες από τις εργασίες που αναθέτει στους μαθητές του.

Συνήθως, οι νεοδιόριστοι δάσκαλοι που διδάσκουν στα μονοθέσια σχολεία, όλους αυτούς τους δρόμους τους ανακαλύπτουν μόνοι τους (αφού πρώτα έχουν πελαγοδρομήσει και απογοητευτεί) και όχι μέσα από μια οργανωμένη παρέμβαση των σχολικών συμβούλων.

Όμως, είναι γεγονός ότι και οι έμπειροι δάσκαλοι δυσκολεύονται στο μονοθέσιο σχολείο, και λογικό είναι αυτό, γιατί ο χρόνος είναι πολύ περιορισμένος σε σχέση με όλα αυτά που απαιτεί το αναλυτικό πρόγραμμα.

Για το λόγο αυτό, ήδη το Υπουργείο Παιδείας κατήργησε ή συγχώνευσε αρκετά μονοθέσια, αλλά και διθέσια και τριθέσια σχολεία. Οι μαθητές των χωριών που καταργήθηκαν τα σχολεία τους, μεταφέρονται από τις Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης στα πολυθέσια σχολεία. Παρά τις τοπικές αντιδράσεις που υπήρξαν από κάποιους ανημέρωτους γονείς (έγιναν και κάποιες λαθεμένες καταργήσεις ή συγχωνεύσεις που πρέπει να διορθωθούν), οι καταργήσεις των ολιγοθέσιων σχολείων ήταν απαραίτητες και έπρεπε να γίνουν εδώ και πολλά χρόνια, γιατί, εκτός των άλλων, ήταν δύσκολο τα σχολεία αυτά να λειτουργήσουν και ως Ολοήμερα Σχολεία, και ήταν αδύνατον να στελεχωθούν με εκπαιδευτικούς όλων των ειδικοτήτων (Ξένης Γλώσσας, Φυσικής Αγωγής, Θεατρικής Αγωγής, Μουσικής, Εικαστικών και Πληροφορικής).

Τα μονοθέσια, τα διθέσια και τα τριθέσια σχολεία, πρέπει να λειτουργούν μόνο σε απομακρυσμένες και ορεινές περιοχές, γιατί η μεταφορά των μαθητών τους στα πολυθέσια σχολεία είναι απαγορευτική, λόγω του μεγάλου χρόνου που απαιτείται.

Επανερχομαι στην πορεία μου με την Α` τάξη, που την ανέλαβα για πέμπτη φορά, στο 5^ο Δημοτικό Σχολείο Ιωαννίνων, το σχολικό έτος 2000-2001. Αξίζει να σημειώσω ότι αυτή τη

φορά **επέλεξα να διδάξω στην Α` τάξη**, κάτι που δεν μπορούσα να διανοηθώ τα πρώτα διδασκαλικά μου χρόνια, μετά το σοκ που υπέστην το 1979, στο 137<sup>ο</sup> Δημοτικό Σχολείο Αθηνών! Έχοντας ήδη είκοσι χρόνια υπηρεσίας, και τέσσερα χρόνια απ' αυτά με την Α` τάξη (συν δύο μήνες σε μονοθέσιο σχολείο), πέρασα με τα πρωτάκια μου μια πολύ ωραία χρονιά από κάθε άποψη! Η διδασκαλία μου είχε εναλλαγές στις μεθόδους, εκπλήξεις, χιούμορ και παιχνίδια και κρατούσε το ενδιαφέρον των μικρών μαθητών. Κι αυτό γινόταν, γιατί σκηνοθετούσα από τα πριν, τα περισσότερα απ' αυτά που διαδραματιζόνταν στην αίθουσα διδασκαλίας. Πόσο διαφορετικά ήταν τα πράγματα από την πρώτη φορά που δίδαξα στην Α` τάξη!

Η πέμπτη φορά, ήταν και η τελευταία που δίδαξα στα πρωτάκια, γιατί μετά από ένα χρόνο αποσύρθηκα από την πρώτη γραμμή της «μάχης» και ανέλαβα τη θέση του προϊστάμενου εκπαιδευτικών θεμάτων στη Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ιωαννίνων, στην οποία παρέμεινα μέχρι την αποχώρησή μου από την υπηρεσία, το Σεπτέμβριο του 2011.

Η επικοινωνία με τους γονείς

Είναι πολύ σημαντικό για όλους ανεξαιρέτως τους μαθητές του Δημοτικού Σχολείου, αλλά προπάντων για τους μαθητές της Α` τάξης, η τακτική επικοινωνία των γονέων με το δάσκαλο.

Οι εξάχρονοι μαθητές, μεταβαίνοντας από το χαλαρό πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου στο απαιτητικό πρόγραμμα του Δημοτικού, όπως είναι φυσικό θα χρειαστούν ένα μικρό στάδιο προσαρμογής. Ο δάσκαλος είναι αυτός που θα τους βοηθήσει να προσαρμοστούν και να λειτουργήσουν στο νέο πλαίσιο μάθησης. Για το λόγο αυτό, δεν θα πρέπει οι προσπάθειες του να προσκρούουν σε λαθεμένες ενέργειες ορισμένων γονέων, οι

οποίοι από ανασφάλεια μήπως και δεν τα καταφέρουν τα παιδιά τους, δημιουργούν ένα «δεύτερο σχολείο» στο σπίτι με την πολύωρη μελέτη που τους επιβάλλουν. Το γεγονός αυτό καταπονεί τα παιδιά με ότι αυτό συνεπάγεται για τη συνέχεια της μαθητικής τους ζωής

Στο τελευταίο κεφάλαιο του άρθρου μου, «Ενημέρωση γονέων», αναφέρομαι αναλυτικά στο πώς ενημέρωνα τους γονείς των μαθητών της Α` τάξης.

Ο δάσκαλος πρέπει να διδάσκει σε όλες τις τάξεις

Από όλες τις τάξεις, η Α` τάξη, είναι μια ξεχωριστή περίπτωση, γιατί έχει να κάνει με το ξεινήμα της μαθητικής ζωής. Ένα καλό ή κακό ξεινήμα θα παίξει θετικό ή αρνητικό ρόλο και στις επόμενες τάξεις. Ακόμη, μια όμορφη εμπειρία ή μια τραυματική εμπειρία που θα έχουν οι μαθητές στο ξεινήμά τους, θα τους ακολουθεί σαν μια γλυκιά ή πικρή ανάμνηση για όλη τους τη ζωή.

Για όλα τα παραπάνω, ο σύλλογος διδασκόντων με το διευθυντή θα πρέπει να αναθέτουν την Α` τάξη μόνο σε δασκάλους και δασκάλους που έχουν διδακτική εμπειρία, και όχι να παίρνουν «το βάπτισμα του πυρός» στην Α` τάξη νεοδιόριστοι και αναπληρωτές, όπως γινόταν σε αραιές περιπτώσεις στο παρελθόν, και δυστυχώς γίνεται ακόμη και σήμερα!

Στο σωστό χρόνο, όμως, θα πρέπει όλοι οι δάσκαλοι να περάσουν απ` όλες τις τάξεις. Πιστεύω πως χάνουν σε πολλά επίπεδα οι δάσκαλοι εκείνοι που αποφεύγουν καθ` όλη τη διάρκεια της θητείας τους να διδάξουν στις μικρές τάξεις, όπως χάνουν και οι δασκάλες εκείνες που επιλέγουν μόνο τις μικρές τάξεις. Είναι καλό οι εκπαιδευτικοί να εναλλάσσουν τις τάξεις, γιατί έτσι θα αποκτήσουν μια συνολική εικόνα για την εξέλιξη

των μαθητών, που θα τους βοηθήσει στο παιδαγωγικό και διδακτικό τους έργο.

Ο σύλλογος διδασκόντων και ο διευθυντής θα πρέπει να αποτρέψουν τη δημιουργία δασκάλων δύο ταχυτήτων· δηλαδή, δασκάλους που θα διδάσκουν μόνο στις μεγάλες τάξεις και δασκάλες που θα διδάσκουν μόνο στις μικρές τάξεις. Για το λόγο αυτό, θα πρέπει εκ περιτροπής όλοι οι εκπαιδευτικοί να αναλαμβάνουν όλες τις τάξεις, έχοντας πάντα σαν γνώμονα την καλή λειτουργία του σχολείου και όχι τις πάγιες απαιτήσεις ορισμένων εκπαιδευτικών. Και είναι βέβαιο ότι στο εγγύς μέλλον όλοι τους θα είναι ικανοποιημένοι, γιατί θα αποκτήσουν καινούριες εμπειρίες, που θα τους είναι χρήσιμες στη συνέχεια της εκπαιδευτικής τους διαδρομής!

Ακόμη, ο σχολικός σύμβουλος στην πρώτη επαφή που θα έχει με τους δασκάλους, πριν την έναρξη των μαθημάτων, θα πρέπει να τους περάσει το μήνυμα ότι όλοι τους, για το καλό όλων, είναι ανάγκη - μέσα στα σωστά χρονικά πλαίσια - να διδάξουν σε όλες τάξεις.

Η καλή προετοιμασία

Ο δάσκαλος σε όποια τάξη κι αν εργάζεται, θα πρέπει να προετοιμάζει πολύ καλά τα μαθήματα που πρόκειται να διδάξει· να πρωτοτυπεί και να χρησιμοποιεί το χιούμορ και το «παιχνίδι» στη διδασκαλία του. Η πείρα με δίδαξε ότι όσο πιο μικρή είναι η τάξη, τόσο μεγαλύτερη προετοιμασία απαιτείται. Και η προετοιμασία αφορά, κυρίως, τη μέθοδο και τα μέσα με τα οποία ο δάσκαλος θα προσεγγίσει τη διδασκτέα ύλη.

Ο απροετοίμαστος δάσκαλος γίνεται αμέσως αντιληπτός, προπάντων από τους μαθητές των μικρών τάξεων! Βέβαια, ο μικρός μαθητής δεν θα πει ποτέ ότι «ο δάσκαλός μου είναι απροετοίμαστος», αλλά θα το δείχνει καθημερινά με την αφη-

ρημάδα του ή τη φασαρία του! Όταν, λοιπόν, ο δάσκαλος μπαίνει στην αίθουσα να διδάξει χωρίς να έχει προετοιμαστεί στο σπίτι, χωρίς να χρησιμοποιεί τα εποπτικά μέσα διδασκαλίας και χωρίς να έχει κέφι, και απλώς κάνει μια τυποποιημένη διδασκαλία (συμβάλλουν προς τούτο και τα απαράδεκτα σχολικά εγχειρίδια, όπως γράφω στο άρθρο μου, «Τα βιβλία στο Δημοτικό Σχολείο»), δεν μπορεί να έχει την απαίτηση να τον προσέχουν οι μαθητές του!

Οι μαθητές, ειδικά της Α` τάξης, δεν είναι εύκολο με λόγια και παρατηρήσεις να πεισθούν ότι πρέπει να προσέχουν στο μάθημα. Είναι αναγκαίο ο δάσκαλος να κάνει ελυστική τη διδασκαλία του με μεθόδους που συνεχώς θα ανανεώνει, για να ενθουσιάζει και να «αναγκάζει» τους μαθητές να προσέχουν και να συμμετέχουν στο μάθημα· έτσι απλά και αβίαστα προκύπτει η μάθηση.

Στιγμές έμπνευσης

Θυμάμαι κάποιες φορές που βρισκόμουν στην ταβέρνα και συζητούσα με τους φίλους μου διάφορα θέματα με τη συνοδεία οίνου και μουσικής, εντελώς ξαφνικά, «απ' το πουθενά», μου ερχόταν μια καλή και πρωτότυπη ιδέα για τις προσεχείς διδασκαλίες μου, και αμέσως την κατέγραφα· έχω χρησιμοποιήσει, σε στιγμές έμπνευσης, πολλές χαρτοπετσέτες ως σημειωματάριο! Θα έλεγα ότι οι καλύτερες παιδαγωγικές και διδακτικές ιδέες μου ερχόταν εκτός τόπου και χρόνου και δεν τις άφηνα ποτέ να πάνε χαμένες!

Το δώρο της Ηλιάνας

Θα ήθελα να κλείσω το άρθρο τούτο με τα λόγια της Ηλιάνας, μαθητριάς μου στην Α` τάξη του 5^{ου} Δημοτικού Σχολείου

Ιωαννίνων, που μόλις έμαθε να γράφει και να διαβάζει, μου έγραψε σ` ένα φύλλο ζωγραφικής: «Αγαπητέ κύριε, σας ευχαριστώ πολύ που με μαθαίνετε γράμματα. Σας αγαπώ πολύ, θέλω να είστε καλά και ποτέ να μην αρρωστήσετε.»!!!

Ιωάννινα 1 Μαρτίου 2016

Η ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΩΝ ΔΑΣΚΑΛΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΟΛΟΗΜΕΡΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Το Ολοήμερο Σχολείο έχει ανάγκη από ικανούς δασκάλους με διδακτική εμπειρία σε όλες τις τάξεις του Δημοτικού Σχολείου, για να μπορέσει να επιτελέσει το ρόλο του και να αποκτήσει την ευρεία αποδοχή των γονέων.

Από τη θέση του προϊσταμένου εκπαιδευτικών θεμάτων που υπηρέτησα για εννέα χρόνια στη Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ιωαννίνων (2002-2011), διαπίστωσα ότι στα Ολοήμερα Σχολεία που είχαν τοποθετηθεί ανεπαρκείς και φυγόπονοι δάσκαλοι, σταδιακά μειώνονταν ο αριθμός των μαθητών· αντιθέτως, εκεί που είχαν τοποθετηθεί καλοί και έμπειροι δάσκαλοι, αυξάνονταν ο αριθμός των μαθητών, και μάλιστα μερικές φορές προέκυπτε η ανάγκη να τοποθετηθεί και δεύτερος δάσκαλος!

Το Ολοήμερο Σχολείο με ανεπαρκείς και φυγόπονους δασκάλους, δεν μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές στη μελέτη τους και μετατρέπεται σε παιδοφυλακτήριο! Είναι κρίμα οι μαθητές να φεύγουν το απόγευμα από το σχολείο και την επόμενη ημέρα να είναι απροετοίμαστοι στα μαθήματα!

Η επιλογή των δασκάλων για το Ολοήμερο Σχολείο, είναι πλέον αρμοδιότητα του Συλλόγου Διδασκόντων και όχι των στελεχών της Εκπαίδευσης, όπως ίσχυε πριν. Η αλλαγή αυτή,

πιστεύω πως είναι προς τη θετική κατεύθυνση και θα αναβαθμίσει τη λειτουργία του Ολοήμερου.

Όταν τις επιλογές των δασκάλων για το Ολοήμερο Σχολείο τις έκαναν τα στελέχη της Εκπαίδευσης, η κυρίαρχουσα άποψη ήταν να τοποθετούνται κατά προτεραιότητα οι ανεπαρκείς δάσκαλοι και κατόπιν οι άλλοι! Κι αυτό γινόταν, γιατί οι γονείς των μαθητών αντιδρούσαν έντονα, όταν οι ανεπαρκείς δάσκαλοι αναλάμβαναν κάποια τάξη του Δημοτικού. Άκουσα σχολικό σύμβουλο να λέει σε διευθυντή σχολείου: «Αυτός είναι ανεπαρκής δάσκαλος, για να αποφύγουμε τις διαμαρτυρίες των γονέων, να τον τοποθετήσεις στο Ολοήμερο.»!

Ακόμη, υπήρχαν και μερικοί δάσκαλοι που είδαν το Ολοήμερο ως κρύπτη για τη φυγοπονία τους. Δεν ήταν λίγες οι φορές που γινόταν συνωστισμός από φυγόπονους δασκάλους για το ποιος θα καταλάβει τη θέση του Ολοήμερου! Και οι δάσκαλοι αυτοί, όπως και οι ανεπαρκείς δάσκαλοι, είχαν την «κατανόηση» των στελεχών της Εκπαίδευσης!

Αξίζει να αναφέρω ένα σύντομο διάλογο που είχα μ' ένα στέλεχος της Εκπαίδευσης, όταν ήμουν μάχιμος δάσκαλος, που υπερασπιζόταν τους ανεπαρκείς και φυγόπονους δασκάλους για ανθρωπιστικούς λόγους: «Αν είχατε ένα ιδιωτικό σχολείο θα προσλαμβάνατε ανεπαρκείς και φυγόπονους δασκάλους για να τους εντάξετε στο διδακτικό σας προσωπικό;», τον ρώτησα. «Όχι βέβαια», μου απάντησε! «Θα θέλατε τα παιδιά σας να τους έχουν δασκάλους;», συνέχισα. Και πάλι «όχι» μου απάντησε! Βλέπουμε, λοιπόν, μόλις η ανεπάρκεια ακούμπησε, έστω και θεωρητικά, τα συμφέροντα του ιδίου, οι ανθρωπιστικοί λόγοι πήγαν περίπατο· αλλά πόσο ανθρωπιστικό μπορεί να είναι το γεγονός, να υπερασπίζεται ένα στέλεχος της Εκπαίδευσης τους ανεπαρκείς και φυγόπονους δασκάλους, και όχι τους μαθητές που τους υφίστανται!!!

Συχνά, οι δάσκαλοι που δεν ανταποκρίνονται στα καθήκοντά τους, εκτός από την προστασία των στελεχών της Εκπαίδευσης, έχουν και τη θαλπωρή των κομμάτων και των συνδικάτων για κομματικούς και ψηφοθηρικούς λόγους, και δεν είναι λίγες οι φορές που τους εξασφαλίζουν και κάποια προνομιούχο θέση εκτός της αίθουσας διδασκαλίας! Φαύλος κύκλος δηλαδή!!!

Τους περισσότερους πολιτικούς, διαχρονικά, δεν τους αφορά η ποιότητα των εκπαιδευτικών του Δημόσιου Σχολείου· το έχουν αποδείξει, συν τοις άλλοις, και με το να στέλνουν τα παιδιά τους στο Ιδιωτικό Σχολείο. Αλλά ούτε και τους περισσότερους συνδικαλιστές τους αφορά, γιατί φροντίζουν με διάφορους τρόπους οι ανεπαρκείς και φυγόπονοι δάσκαλοι να μη διδάξουν ποτέ στα παιδιά τους! Αφορά, όμως, όλους τους γονείς που εμπιστεύονται τα παιδιά τους στο Δημόσιο Σχολείο, όπως και τους περισσότερους εκπαιδευτικούς που εργάζονται με ευσυνειδησία και δεν ανέχονται την κατάσταση αυτή!

Το Υπουργείο Παιδείας θα πρέπει, επιτέλους, να αντιμετωπίσει το χρόνιο πρόβλημα με τους εκπαιδευτικούς εκείνους που δεν μπορούν να ανταποκριθούν στοιχειωδώς στο εκπαιδευτικό τους έργο και όχι να τους κρύβει σε διάφορες θέσεις ή στο Ολοήμερο Σχολείο! Η λύση του προβλήματος είναι απλή και αυτονόητη: Να μεταταχθούν υποχρεωτικά σε άλλες υπηρεσίες του Δημοσίου που να μπορούν να προσφέρουν έργο και έτσι να απαλλαγούν και τα παιδιά από την παρουσία τους στην αίθουσα διδασκαλίας. Η λύση αυτή, επιπλέον, προστατεύει και την αξιοπρέπεια των ιδίων των εκπαιδευτικών, γιατί δεν πιστεύω να τους είναι ευχάριστη η απόρριψη που βιώνουν!

Οι εργαζόμενοι γονείς έχουν την απαίτηση να γίνεται σωστή δουλειά στο Ολοήμερο Σχολείο, όπως προβλέπει το ολοήμερο πρόγραμμα. Δηλαδή, να μελετούν τα παιδιά τους υπό την επίβλεψη και τη βοήθεια ενός καλού δασκάλου τα μαθή-

ματα της επόμενης ημέρας και να παρακολουθούν τα μαθήματα των ειδικοτήτων (Ξένη Γλώσσα, Πληροφορική, Αθλητισμός, Χορός, Θεατρική Αγωγή, Μουσική, Εικαστικά).

Για να λειτουργήσει, όμως, σωστά το Ολοήμερο Σχολείο και να κερδίσει την εμπιστοσύνη των γονέων, είναι αναγκαίο να επιλέγεται από το Σύλλογο Διδασκόντων, δάσκαλος ικανός και με πείρα σε όλες τις τάξεις του Δημοτικού, για να ανταπεξέρχεται στις ανάγκες των μαθητών, και όχι δάσκαλος που απλώς θα παρίσταται στην αίθουσα διδασκαλίας! Και πέραν τούτου, ο καλός δάσκαλος του Ολοήμερου θα μπορεί να στηρίζει παιδαγωγικά και τους νέους εκπαιδευτικούς των ειδικοτήτων, που διδάσκουν μαζί του στο ολοήμερο πρόγραμμα! Οι νέοι εκπαιδευτικοί, συχνά, αναζητούν την παιδαγωγική στήριξη στο πρόσωπο ενός έμπειρου και ικανού δασκάλου!

Ακόμη, ο έμπειρος και ικανός δάσκαλος του Ολοήμερου, λειτουργεί και ως φροντιστής των μαθητών εκείνων που υστερούν σε κάποια βασικά μαθήματα, κυρίως στη Γλώσσα και τα Μαθηματικά, και συνεργάζεται με τους δασκάλους του Δημοτικού Σχολείου, καλύπτοντας ενδεχομένως και κάποιες αδυναμίες των νέων δασκάλων.

Υπάρχει κι ένας ακόμη βασικός λόγος που συνηγορεί στην τοποθέτηση ενός ικανού και έμπειρου δασκάλου στο Ολοήμερο, και είναι το «ατομικό συμφέρον» όλων των δασκάλων του Δημοτικού. Και λέγοντας «ατομικό συμφέρον», εννοώ ότι το διδακτικό έργο του κάθε δασκάλου γίνεται πιο εύκολο, και κυρίως πιο αποδοτικό, όταν οι μαθητές του - που παρακολουθούν το πρόγραμμα του Ολοήμερου - βοηθιούνται στην καθημερινή τους μελέτη από έναν δάσκαλο που γνωρίζει πολύ καλά τη διδακτέα ύλη όλων των τάξεων!

Για όλους τους παραπάνω λόγους, ο Σύλλογος Διδασκόντων θα πρέπει να είναι πολύ προσεκτικός στο δάσκαλο που θα

επιλέξει για το Ολοήμερο Σχολείο, γιατί επιβάλλεται να είναι ο καλύτερος από τους καλύτερους!

Τελειώνοντας, θα ήθελα να επισημάνω ότι τα προβλήματα του Ολοήμερου - όπως και της Εκπαίδευσης γενικότερα - είναι απλά, και απλές λύσεις απαιτούν. Όμως, οι απλές λύσεις, πάνε πάντα μαζί με την αξιοκρατία· κ' η αξιοκρατία, είναι ακόμη το μεγάλο ζητούμενο για τον τόπο μας!

Ιωάννινα 1 Απριλίου 2016

ΜΙΑ ΚΑΛΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

Εισαγωγή

Και το άρθρο τούτο, όπως και τα προηγούμενα, είναι βγαλμένο από τη σχολική πράξη· αναφέρεται στην πειθαρχία των μαθητών των μικρών τάξεων του Δημοτικού Σχολείου, κυρίως, κατά την ώρα του μαθήματος.

Είναι αυτονόητο ότι η πειθαρχία στην τάξη έχει να κάνει και με τον τρόπο που γίνεται το μάθημα, το πώς παρουσιάζεται η διδακτέα ύλη από το δάσκαλο, την προετοιμασία που κάνει καθημερινά για τη διδασκαλία του, καθώς και στο πώς συμπεριφέρεται στους μαθητές του.

Όμως, και όλα να γίνονται σωστά από την πλευρά του δασκάλου, θέματα πειθαρχίας θα προκύπτουν και στην αίθουσα διδασκαλίας και στο διάλειμμα. Να εξαλείψεις εντελώς τους διαπληκτισμούς και τις απειθαρχίες των μαθητών είναι αδύνατον. Αυτό δε γίνεται, όποια μέθοδο κι αν χρησιμοποιήσεις. Και δε γίνεται, γιατί έτσι είναι η φύση του παιδιού· ειδικά σήμερα, που η βία προβάλλεται με τόση αφθονία από την τηλεόραση και τα βιντεοπαιχνίδια! Μπορείς, όμως, να περιορίσεις σημαντικά τα αρνητικά αυτά φαινόμενα, αν πρώτα κερδίσεις το σεβασμό και την αγάπη των μαθητών σου και στη συνέχεια

καταρτίσεις μαζί τους έναν **εσωτερικό κανονισμό** με αμοιβές και ποινές.

Τον εσωτερικό κανονισμό που θα παρουσιάσω παρακάτω, τον έχω δουλέψει στις μικρές τάξεις του Δημοτικού. Στις μεγάλες τάξεις μου ήταν πιο εύκολο να αντιμετωπίζω τα διάφορα θέματα πειθαρχίας με μια σύντομη συζήτηση που έκανα στην τάξη ή κατ' ιδίαν με το μαθητή που δημιουργούσε το πρόβλημα, πράγμα που δεν ήταν το ίδιο αποτελεσματικό με τα παιδιά των μικρών τάξεων. Για το λόγο αυτό επινόησα την κατάρτιση του εσωτερικού κανονισμού.

Κατάρτιση και λειτουργία του εσωτερικού κανονισμού

Εντελώς αβίαστα και όχι από τις πρώτες ημέρες λειτουργίας του σχολείου, συζητούσα με τα παιδιά τα προβλήματα που παρουσιάζονται, όταν τσακώνονται μεταξύ τους, όταν λένε ψέματα στους δασκάλους και στους γονείς τους, όταν παίρνουν ξένα πράγματα χωρίς να ρωτήσουν το συμμαθητή τους, όταν εμποδίζουν με τη συμπεριφορά τους το δάσκαλο και τους συμμαθητές τους την ώρα του μαθήματος, όταν δεν διατηρείται η αίθουσα καθαρή κτλ.

Έτσι προχωρώντας τη συζήτηση τους οδηγούσα σ' αυτό που είχα κατά νου: να συνδιαμορφώσω, δηλαδή, κάποιες βασικές αρχές, βάσει των οποίων οι πράξεις τους, θετικές ή αρνητικές, να έχουν και τις αντίστοιχες αμοιβές ή ποινές. Με τη συζήτηση οι μαθητές αντιλαμβάνονταν - ειδικά εκείνοι που δημιουργούσαν προβλήματα - ότι δεν μπορεί ο καθένας να κάνει ό,τι θέλει και να μην έχει καμία συνέπεια για τις πράξεις του. Έτσι λοιπόν, στηνόταν ο εσωτερικός κανονισμός στην τάξη, ο οποίος έδινε θετικούς ή αρνητικούς πόντους στο μαθητή ανάλογα με τις πράξεις του. Τους πόντους τους σημείωνα σε μία ονομαστική κατάσταση που είχα πάντα μαζί μου. Κι όταν ο

μαθητής συγκέντρωνε πέντε θετικούς πόντους, η αμοιβή του ήταν ένα αυτοκόλλητο αστεράκι με την υπογραφή μου στο τετράδιό του (δεν μπορείτε να φανταστείτε τη χαρά του εκείνη τη στιγμή), ενώ όταν συγκέντρωνε πέντε αρνητικούς πόντους, δεν έβγαινε έξω την ώρα του διαλείμματος. Αν ο μαθητής δημιουργούσε κατ' εξακολούθηση παραπτώματα, γνώριζε από τον κανονισμό τις επόμενες συνέπειες για κάθε αρνητική πεντάδα πόντων που συμπλήρωνε (αποκλεισμός από κάποιο ομαδικό παιχνίδι ή από κάποιες άλλες δραστηριότητες, κάλεσμα των γονέων στο σχολείο για ενημέρωση κτλ).

Ο μαθητής που συγκέντρωνε κάτω από πέντε αρνητικούς πόντους, μπορούσε να τους διαγράψει, αν προέβαινε σε πράξεις, που έπαιρναν θετικούς πόντους και έτσι να αποφύγει την ποινή. **Ο συμφηφισμός, λοιπόν, των θετικών και των αρνητικών πόντων έκανε πιο εύκαμπτο τον κανονισμό και αποδεκτό από όλους τους μαθητές.**

Αξιοσημείωτο είναι ότι κατά την κατάρτιση του κανονισμού, οι ποινές που πρότειναν οι μαθητές για τα παραπτώματά τους, ήταν πολύ σκληρές και εκείνο που μου έκανε μεγάλη εντύπωση είναι ότι τις πρότειναν και εκείνοι, που έκαναν τις περισσότερες αταξίες! Οι ποινές, όμως, που συμπεριελάμβανε ο κανονισμός, δεν μειώναν σε καμία περίπτωση την προσωπικότητά τους, έστω κι αν είχαν κάποιο κόστος για τους κατ' εξακολούθηση απείθαρχους μαθητές.

Σε όλες τις τάξεις που χρησιμοποίησα τον εσωτερικό κανονισμό, μόνο η πρώτη ποινή χρειάστηκε να επιβληθεί σε μερικούς μαθητές μου, που ήταν η στέρηση ενός διαλείμματος. Η εκτέλεση της ποινής γινόταν πάντα παρουσία μου· δηλαδή, καθόμουν κι εγώ μέσα στην αίθουσα καθ' όλη τη διάρκεια του διαλείμματος, που ο τιμωρούμενος μαθητής καθόταν στο θρανίο του.

Η επαπειλούμενη ενεργοποίηση της δεύτερης ποιnhς, που ήταν ο αποκλεισμός από κάποιο ομαδικό παιχνίδι, λειτουργούσε ανασταλτικά σε κάθε είδους παραπτώματα και ήταν προς όφελος της τάξης, αλλά και ατομικά των μαθητών που βελτίωναν ημέρα με την ημέρα τη συμπεριφορά τους. Συνεπώς, οι αρνητικοί πόντοι που έπαιρναν οι μαθητές, δεν ήταν συχνό φαινόμενο. Αντιθέτως, οι θετικοί πόντοι και τα αστεράκια αποτελούσαν μέρος της καθημερινότητας και έδιναν ιδιαίτερη χαρά στους μαθητές.

Αξιοσημείωτο, επίσης, είναι και το γεγονός της άμιλλας που δημιουργούνταν στην τάξη, για το ποιος θα συγκεντρώσει τα περισσότερα αστεράκια.

Αμοιβές και ποινές βάσει του κανονισμού

Οι επιμελητές πάντα είχαν την ευκαιρία να πάρουν το θετικό πόντο, αρκεί να είχαν ανοιχτά τα παράθυρα την ώρα του διαλείμματος. Αρνητικούς πόντους στον τομέα της καθαριότητας έπαιρναν οι μαθητές εκείνοι, οι οποίοι δεν χρησιμοποιούσαν το καλάθι για να ζύξουν το μολύβι τους ή για να αποθέσουν ό,τι άχρηστο είχαν.

Θετικούς πόντους εισέπρατταν οι μαθητές εκείνοι, που παρέδιδαν κάποια χρήματα που έβρισκαν ή κάποια άλλα αντικείμενα, ενώ αρνητικούς πόντους οι μαθητές που έπαιρναν ξένα πράγματα χωρίς τη συγκατάθεση των συμμαθητών τους.

Παράγοντες ακόμη που συντελούσαν στην αζομείωση των πόντων των μαθητών ήταν η αλήθεια, το ψέμα, η συνεργασία, οι διαπληκτισμοί, η παρεμπόδιση του δασκάλου κατά την παράδοση, η διευκόλυνση του δασκάλου κατά την παράδοση, η παρενόχληση των συμμαθητών κατά την ώρα του μαθήματος, η αλληλοβοήθεια κατά τη ώρα του μαθήματος και οποιαδήποτε

τε άλλα θετικά ή αρνητικά γεγονότα συνέβαιναν μέσα και έξω από την αίθουσα διδασκαλίας.

Ο συμψηφισμός θετικών και αρνητικών πόντων, ας μου επιτραπεί να γράψω, ήταν ένα σημαντικό εύρημα, γιατί έδινε τη δυνατότητα στο μαθητή που είχε διαπράξει κάποια παραπτώματα να ακυρώσει την επερχόμενη ποινή και να προσπαθήσει για την αμοιβή.

Δε θα ξεχάσω ποτέ το Δημήτρη, ένα υπερκινητικό παιδί της Β` τάξης, που έκανε μεγάλη προσπάθεια για να μην ενοχλεί τους συμμαθητές του την ώρα του μαθήματος! Και την προσπάθειά του αυτή, την ενθάρρυνα, δίνοντάς του με απλοχεριά κάποιους θετικούς πόντους, όταν πλησίαζε την επικίνδυνη ζώνη.

Οι μαθητές αντιλαμβάνονταν ότι ο κανονισμός είναι εκείνος που επιβάλλει τις ποινές και όχι ο δάσκαλος και για το λόγο αυτό τις δεχόταν αδιαμαρτύρητα· εξάλλου και οι ίδιοι συμμετείχαν στην κατάρτιση του κανονισμού και μάλιστα είχαν προτείνει αυστηρότερες ποινές.

Ο δάσκαλος στην πορεία του διδακτικού έτους θα βρίσκει πάντα την ευκαιρία, μέσα από απρόοπτα γεγονότα, να δίνει πολλούς θετικούς πόντους στους μαθητές του, περνώντας συγχρόνως και τα μηνύματα που θέλει. Θυμάμαι έναν θετικό πόνο που είχα δώσει στον Ορέστη, μαθητή της Β` τάξης, γιατί προσπαθούσε να εντάξει στην παρέα του το συμμαθητή του το Φάνη, που μόλις είχε έρθει με μετεγγραφή από άλλο σχολείο.

Εν κατακλείδι, το «παιχνίδι» με τους πόντους θα παίζεται καθ' όλη τη διάρκεια του διδακτικού έτους και στο τέλος θα ανακηρύσσονται νικητές, οι μαθητές εκείνοι που επιβραβεύτηκαν με τα περισσότερα αστεράκια.

Παρεμπιπτόντως, θα ήθελα να αναφερθώ και σε κάποιες στιγμές χαλάρωσης και παιχνιδιού που πρέπει να εντάσσει ο δάσκαλος στη διδακτική ώρα, καθώς και σε κάποιες συζητή-

σεις που πρέπει να κάνει με τα παιδιά για θέματα που τα ενδιαφέρουν. Δεν μπορεί να έχουμε την απαίτηση από τους μικρούς μαθητές να παραμένουν σαν κουκλάκια στα θρανία τους από το πρωί μέχρι το μεσημέρι! Ενδεικτικά αναφέρω κάποιες «απρογραμμάτιστες» δραστηριότητες: Να συζητά μαζί τους κάποια αθλητικά θέματα που επιθυμούν, να παίζει το παιχνίδι της ησυχίας και του θορύβου (κάποια δευτερόλεπτα απόλυτης ησυχίας και κάποια δευτερόλεπτα θορύβου με την ξαφνική εναλλαγή από την ησυχία στο θόρυβο και τανάπαλιν, ανάλογα με το παράγγελμά του) και να κάνει συχνά δραματοποίηση του μαθήματος. Ο δάσκαλος ακόμη, πρέπει να βάζει ποιιλία, πρωτοτυπία και χιούμορ στη διδασκαλία του, αιφνιδιάζοντας τους μαθητές του και κεντριζοντας το ενδιαφέρον τους. Η μονοτονία στη διδασκαλία φέρνει την πλήξη, η πλήξη την αφηρημάδα και η αφηρημάδα τη φασαρία.

Ο αυταρχισμός δεν είναι λύση

Το έχω γράψει και σε άλλα άρθρα: ο αυταρχισμός δεν οδηγεί πουθενά· δεν είναι λύση· τον ένιωσα στην κυριολεξία στο πετσί μου ως μαθητής στα χρόνια της αυταρχικής αγωγής και μάλιστα σε μεγάλες δόσεις και γνωρίζω τα «καλά του», όπως και άλλοι μαθητές της εποχής εκείνης, και δεν είναι ανάγκη να τον υφίστανται και τώρα οι μαθητές. Μπορεί με τον αυταρχισμό φαινομενικά να έχεις ένα γρήγορο αποτέλεσμα και να νομίζεις ότι αντιμετώπισες μια δυσάρεστη κατάσταση, αλλά επί της ουσίας δεν έχεις καταφέρει τίποτε, γιατί, όταν στρέψεις αλλού την προσοχή σου, το πρόβλημα θα εξακολουθήσει να υπάρχει και μάλιστα εντονότερο.

Εκείνο που πρέπει να επιτύχει ο δάσκαλος είναι η αυτοπειθαρχία των μαθητών κι αυτό δεν είναι εύκολη υπόθεση· απαιτεί μεγάλη προσπάθεια, κατανόηση, υπομονή και επιμονή και

προπάντων αγάπη για τα παιδιά. Όταν οι μαθητές νιώθουν κοντά τους το δάσκαλο, απελευθερώνουν τεράστιες δυνάμεις, οι οποίες καθορίζουν και τη συμπεριφορά τους και την επίδοσή τους στα μαθήματα.

Τελειώνοντας θα ήθελα να τονίσω ότι η απειθαρχία δεν πρέπει σε καμιά περίπτωση να περνάει απαρατήρητη από το δάσκαλο. Πρέπει να αντιμετωπίζεται. Όχι όμως με τον αυταρχισμό. Τρόποι αντιμετώπισης υπάρχουν πολλοί· κι ένας από τους πολλούς είναι και η καλή πρακτική που μόλις ανέπτυξα.

Ιωάννινα 17 Νοεμβρίου 2014

Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

Οι νοουθεσίες των δασκάλων προς τους μαθητές για διάφορα θέματα και προβλήματα που προκύπτουν στη σχολική ζωή, ποτέ δεν είναι αριετές από μόνες τους να φέρουν θετικά αποτελέσματα, αν δεν συνοδεύονται από συγκεκριμένες προς μίμηση πράξεις.

Αν επί παραδείγματι ο δάσκαλος νοουθετεί τους μαθητές του για τον αλληλοσεβασμό που πρέπει να δείχνουν, αλλά ο ίδιος δεν δείχνει τον πρέπον σεβασμό απέναντί τους ή τους μιλάει για τις βλαβερές συνέπειες του καπνίσματος, αλλά ο ίδιος καπνίζει ή τους ζητά να είναι συνεπείς στις υποσχέσεις τους, αλλά ο ίδιος δεν είναι συνεπής στις δικές του υποσχέσεις απέναντί τους, δεν μπορεί να έχουν απήχηση τα λόγια του, όσες φορές κι αν τα επαναλαμβάνει καθημερινά· γίνεται μονότονος και κουραστικός, γιατί η αναντιστοιχία λόγων και έργων είναι τελικά εκείνο που μετράει. «Δάσκαλε που διδάσκες και νόμο δεν εκράτεις», όπως λέει και η θυμόσοφος ρήση.

Ακόμη, αν ο δάσκαλος ενεργεί αυταρχικά, δεν μπορεί να έχει ουσιαστικά αποτελέσματα στο εκπαιδευτικό του έργο, και ούτε μπορεί να κερδίσει την αγάπη και το σεβασμό των μαθητών του.

Το περιστατικό που θα αναφέρω παρακάτω, αναδεικνύει την παράμετρο ότι οι καλές πρακτικές των δασκάλων βελτιώνουν τη συμπεριφορά των μαθητών και τις παιδαγωγικές σχέσεις.

Το σχολικό έτος 1999-2000 δίδασκα στο διθέσιο Δημοτικό Σχολείο Δολιανών του Νομού Ιωαννίνων, στις τάξεις Α, Γ και Δ, σ' ένα πολύ ωραίο πέτρινο κτίριο με πολύ μεγάλη αυλή.

Από την άνοιξη και μετά τα Δολιανά δεχόταν επισκέψεις από δημοτικά σχολεία της πόλης των Ιωαννίνων, στα πλαίσια των μαθητικών εκδρομών. Οι μαθητές περνούσαν και από την αυλή του σχολείου μας για να παίξουν για κάποιο χρονικό διάστημα που οι δάσκαλοι τους είχαν προγραμματίσει.

Μία ημέρα, λοιπόν, κάποιο δημοτικό σχολείο των Ιωαννίνων, αφού παρέμεινε για δύο περίπου ώρες στην αυλή μας, αναχώρησε την ώρα που η συνάδελφός μου κι εγώ κάναμε μάθημα και άφησε την αυλή γεμάτη σκουπίδια, παρόλο που οι δάσκαλοι - συνοδοί μάς είχαν υποσχεθεί ότι θα φρόντιζαν για την καθαριότητα!

Την επόμενη ημέρα, στην πρωινή συγκέντρωση, στηλιτεύοντας τη συμπεριφορά των φιλοξενούμενων μαθητών και των δασκάλων τους, κυρίως των δασκάλων τους, να μας αφήσουν τα σκουπίδια τους και να φύγουν, ζήτησα όλοι μαζί να καθαρίσουμε την αυλή. Τα παιδιά, όμως, θύμωσαν με τους επισκέπτες μας και ισχυριζόμενοι ότι είναι άδικο να μαζέψουν τα σκουπίδια που δεν τα πέταξαν οι ίδιοι, δεν θέλησαν να λάβουν μέρος στην καθαριότητα. Τους είπα ότι έχουν δίκιο, αλλά συμπλήρωσα ότι η αυλή πρέπει να καθαριστεί, γιατί το πρόβλημα είναι πλέον δικό μας. Πήρα, λοιπόν, μία πλαστική σακούλα και άρχισα να μαζεύω μόνος μου τα σκουπίδια. Με ακολούθησε η Γεωργία, μαθήτριά της Β' τάξης (δεν ήταν δική μου μαθήτριά), και μαζί μαζέψαμε όλα τα σκουπίδια απ' την αυλή.

Οι μαθητές των μεγάλων τάξεων, ειδικά της Ε' και της ΣΤ' τάξης, δεν αισθάνθηκαν καλά που δεν με βοήθησαν στον καθαρισμό της αυλής και ζήτησαν συγγνώμη από τη δασκάλα τους. Η δασκάλα τους, όμως, τους είπε ότι είναι καλύτερα να ζητήσουν συγγνώμη από εμένα, ενώ συνεχάρη τη Γεωργία που

με βοήθησε στην καθαριότητα. Πραγματικά, με πλησίασαν στο διάλειμμα όλα τα παιδιά του σχολείου και μου ζήτησαν συγγνώμη, παραδεχόμενοι πως ήταν λάθος τους που δεν έλαβαν μέρος στον καθαρισμό της αυλής!

Στη συνέχεια οι μαθητές μας έδειχναν ιδιαίτερο ζήλο στην καθαριότητα του σχολείου, κι αν υπήρχε και κάποιο σκουπίδακι ξεχασμένο από τους μαθητές του Γυμνασίου Δολιανών που χρησιμοποιούσαν την αυλή μας στο απογευματινό τους παιχνίδι, αμέσως το μετέφεραν στο καλάθι των αχρήστων!

Αξίζει ακόμη να αναφέρω ότι στις επόμενες επισκέψεις των δημοτικών σχολείων των Ιωαννίνων στην αυλή μας, κάποιοι από τους μαθητές μας - κατά την ώρα του διαλείμματος - έκαναν παρατηρήσεις στους μαθητές εκείνους που πετούσαν τα σκουπίδια στον άγριο χώρο και ζητούσαν από τους δασκάλους να φροντίσουν η αυλή μας να παραμείνει καθαρή, λέγοντάς τους και το δυσάρεστο γεγονός με το προηγούμενο σχολείο που μας άφησε τα σκουπίδια κι έφυγε!

Αναμφισβήτητα, αν η συνάδελφός μου κι εγώ αντιδρούσαμε αυταρχικά και υποχρεώναμε τους μαθητές να καθαρίσουν την αυλή, και άδικοι θα ήμασταν απέναντί τους και κανένα παιδαγωγικό αποτέλεσμα δεν θα είχαμε.

Εν κατακλείδι, τα απρόοπτα γεγονότα της σχολικής ζωής δίνουν στο δάσκαλο πολλές ευκαιρίες να περάσει τα μηνύματα που θέλει, αρκεί να έχει υπόψη του ότι οι μαθητές πείθονται δια του παραδείγματος και όχι δια του κηρύγματος ή ακόμη χειρότερα δια του αυταρχισμού.

Ιωάννινα 1 Φεβρουαρίου 2016

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΟΣ ΜΕ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΕΝΔΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΒΙΑΣ

Στα χρόνια της αυταρχικής εκπαίδευσης, η ενδοσχολική βία αφορούσε περισσότερο την επιθετικότητα των εκπαιδευτικών απέναντι στους μαθητές και λιγότερο τις αντιδικίες μεταξύ των μαθητών. Αρκετοί μαθητές τα πέτρινα εκείνα χρόνια διέκοπταν τη φοίτηση από το σχολείο, λόγω της βίαιης συμπεριφοράς ορισμένων εκπαιδευτικών. Τα μαθητικά μου χρόνια συμπίπτουν με την αυταρχική εκπαίδευση και γνωρίζω από πρώτο χέρι τη βία που ασκούσαν οι εκπαιδευτικοί στους μαθητές και μάλιστα και εκτός του σχολείου.

Με την πάροδο του χρόνου, η ενδοσχολική βία άλλαξε πρωταγωνιστές. Εδώ και αρκετά χρόνια, παρατηρούμε σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, αυξητικά φαινόμενα ενδοσχολικής βίας και εκφοβισμού μεταξύ των μαθητών και μάλιστα μερικές φορές με ιδιαίτερη αγριότητα. Οι λόγοι είναι πολλοί (κοινωνικοί, οικονομικοί, οικογενειακοί, τηλεόραση, διαδίκτυο, βιντεοπαιχνίδια κ.τ.λ.) και η αντιμετώπιση δεν είναι εύκολη υπόθεση.

Κανένα, όμως, από τα δυσάρεστα ενδοσχολικά γεγονότα δεν ξεσπάει ως «κεραινός εν αιθρία». Δεν πρόκειται για ατυχήματα, αλλά για γεγονότα που εξελίσσονται σιγά - σιγά με την ανοχή, την αδιαφορία ή και την ανικανότητα ορισμένων εκπαιδευτικών και διευθυντών σχολικών μονάδων.

Ο διευθυντής από την πρώτη συνεδρίαση του Συλλόγου Διδασκόντων, πριν αρχίσουν τα μαθήματα, θα πρέπει να θέσει προς συζήτηση το θέμα της ενδοσχολικής βίας και του εκφοβισμού, και να ζητήσει από τους εκπαιδευτικούς να τον ενημερώνουν για φαινόμενα ομαδικής και συστηματικής παρενόχλησης αδύναμων μαθητών. Είναι γεγονός ότι οι αδύναμοι μαθητές, ενώ δεν πειράζουν κανέναν, συνήθως, γίνονται ο εύκολος στόχος.

Ο δάσκαλος θα πρέπει να δίνει ιδιαίτερη προσοχή στους ευαίσθητους και φοβισμένους μαθητές. Δεν χρειάζεται να περιμένει τη διαμαρτυρία τους για να δράσει, αλλά με τις κατάλληλες παρεμβάσεις του να προλαμβάνει τη δημιουργία δυσάρεστων καταστάσεων.

Η εφημερία των εκπαιδευτικών είναι ανάγκη να αναβαθμιστεί - με περισσότερους ίσως εκπαιδευτικούς - για να αντιμετωπίζονται εν τη γενέσει τους οι επιθέσεις σε αδύναμους μαθητές στην αυλή του σχολείου.

Δεν υπάρχει δάσκαλος που να μην έχει γίνει δέκτης παραπόνων από μαθητές που δέχονται παρενοχλήσεις και προπηλακισμούς από άλλους μαθητές. Ακόμη και οι γονείς διαμαρτύρονται συχνά για παρενοχλήσεις των παιδιών τους στο δάσκαλο της τάξης και στο διευθυντή του σχολείου. Όμως, μερικοί εκπαιδευτικοί κάνουν το λάθος να υποβαθμίζουν τις διαμαρτυρίες και να μην δίνουν την πρέπουσα σημασία, ειδικά, όταν ενοχλείται κατ' εξακολούθηση κάποιος μαθητής. Οι επιθετικοί μαθητές βλέποντας να γίνεται ανεκτή η συμπεριφορά τους και να μην έχουν συνέπειες για τις πράξεις τους, συνεχίζουν με μεγαλύτερο θράσος τις απρέπειες τους. Αν οι καταστάσεις αυτές δεν αντιμετωπίζονται εγκαίρως, αποκτούν μια δυσάρεστη δυναμική, που γίνεται ανεξέλεγκτη, και κάποια στιγμή ξεσπάει το κακό και τότε όλοι «πέφτουν από τα σύννεφα»!!!

Σε κάθε τάξη, πάντα θα συνυπάρχουν οι «ευάλωτοι» μαθητές (ευγενικοί, ευαίσθητοι, φοβικοί) με τους «νταήδες» (επιθετικοί, θρασεείς, αγενείς). Ας μην ξεχνάμε, όμως, ότι και οι «νταήδες» είναι παιδιά. Και είναι παιδιά που, συνήθως, έχουν βιώσει την παραμέληση - ίσως και την απόρριψη - τόσο στην οικογένεια όσο και στο σχολείο. Ας μου επιτραπεί να γράψω ότι οι μαθητές αυτοί, ήταν πάντα πρόκληση για εμένα, γιατί κατά βάθος το μόνο που επιζητούσαν ήταν η αγάπη και το ενδιαφέρον του δασκάλου τους. Δεν έχει το δικαίωμα ο δάσκαλος να τους αφήνει στην τύχη τους ή να τους προσβάλλει ποικιλοτρόπως στην τάξη. Το «μαγικό ραβδί» για τους μαθητές που δημιουργούν προβλήματα, είναι να παίρνουν στην τάξη το χρόνο που τους αναλογεί και λίγο παραπάνω. Οι μαθητές, όταν νιώθουν καθημερινά τη φροντίδα, την αγάπη και την ενθάρρυνση του δασκάλου τους, τον εμπιστεύονται και απελευθερώνουν τεράστιες δυνάμεις που καθορίζουν και τη συμπεριφορά τους και την επίδοσή τους στα μαθήματα.

Κατά το πλείστον, οι απείθαρχοι μαθητές έχουν μαθησιακά προβλήματα και δεν μπορούν εύκολα να παρακολουθήσουν το ρυθμό της τάξης, ειδικά, στα λεγόμενα βασικά μαθήματα. Για το λόγο αυτό, ο δάσκαλος θα πρέπει να ασχοληθεί λίγο περισσότερο με αυτούς τους μαθητές και να καταρτίσει ένα εξειδικευμένο πρόγραμμα για να καλύψουν τα βασικά κενά που έχουν στη διδακτέα ύλη των προηγούμενων ετών. Όταν ο δάσκαλος δεν ασχολείται μαζί τους, φυσικό και επόμενο είναι, και τον ίδιο να ενοχλούν, και τους συμμαθητές τους.

Μερικοί εκπαιδευτικοί, αρκούνται μόνο να καλούν τους γονείς των μαθητών που δημιουργούν προβλήματα στο σχολείο, για να τους εκφράσουν τη δυσφορία τους και να απαιτήσουν τη βοήθειά τους. Δεν λέω ότι αυτό δεν χρειάζεται να γίνει, αλλά με φειδώ. Η συνεργασία με τους γονείς είναι απαραίτητη, αλλά θα πρέπει να συνδυάζεται και με άλλες ενέργειες του δασκά-

λου. Με το να καλείς κάθε λίγο και λιγάκι τους γονείς στο σχολείο μόνο και μόνο για να τους εκφράσεις τα παράπονά σου, επί της ουσίας δεν έχεις θετικά αποτελέσματα. Θετικά αποτελέσματα έχεις, όπως προανέφερα, όταν ασχολείσαι καθημερινά με τους μαθητές αυτούς και αναδύεις από τα μέσα τους τις δημιουργικές δυνάμεις και τα καλά στοιχεία του χαρακτήρα τους.

Κάποια στιγμή, ο δάσκαλος θα αναγκαστεί να τιμωρήσει και κάποιους μαθητές, οι οποίοι κατ' εξακολούθηση έχουν παραβατική συμπεριφορά. Οι ποινές, όμως, που θα τους επιβάλλει, δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να έχουν σχέση με τη σωματική ή τη λεκτική βία και ούτε πρέπει να είναι προσβλητικές. Ο μαθητής, όταν είναι δίκαια η τιμωρία που του επιβάλλεται, την αποδέχεται, για να μην πω ότι την επιδιώκει για να εξιλεωθεί. Όσες φορές χρειάστηκε να επιπλήξω ή και να τιμωρήσω κάποιους μαθητές (χωρίς φυσικά η ποινή να μειώνει την προσωπικότητά τους), δεν θυμάμαι ποτέ να δυσανασχέτησαν· το αντίθετο μάλιστα, με τη στάση τους έδειχναν ότι συμφωνούσαν με την τιμωρία που τους είχε επιβληθεί. «Το μαστίγιο και το καρότο» θα πρέπει να έχει σωστή εφαρμογή στην τάξη. Έτσι, κάποια στιγμή είναι βέβαιο ότι οι αμοιβές για τους μαθητές θα είναι ο κανόνας και οι ποινές οι εξαιρέσεις.

Μια πολύ δύσκολη και περίπλοκη περίπτωση (κατά την άποψή μου η δυσκολότερη), που δημιουργεί εντάσεις και προβλήματα στην τάξη και καλείται συχνά να αντιμετωπίσει ο δάσκαλος, είναι η κακή συμπεριφορά ορισμένων μαθητών που έχουν την υπερπροστασία της οικογένειας. Οι μαθητές αυτοί, κουβαλώντας από το σπίτι την κακή ανατροφή, δυσκολεύονται πολύ να προσαρμοστούν στη μαθητική κοινότητα, τα θέλουν μονά - ζυγά δικά τους, είναι συνήθως δύσπιστοι, δεν μπορούν εύκολα να αποκτήσουν φίλους, διαπληκτίζονται συχνά με τους συμμαθητές τους και πάντα εκφράζουν παράπονα ότι αδικούνται. Ακόμη, οι γονείς αυτών των μαθητών δεν είναι συνεργά-

σιμοι, «τα ξέρουν όλα», δικαιολογούν την κακή συμπεριφορά των παιδιών τους και χωρίς να το αντιλαμβάνονται, υποσιμύπτουν τις προσπάθειες του δασκάλου. Πάντως, και οι υπερπροστατευόμενοι μαθητές δεν πρέπει να θεωρούνται χαμένη υπόθεση, και μπορεί ο δάσκαλος με σωστές παρεμβάσεις - σε βάθος χρόνου - να κερδίσει την εμπιστοσύνη τους και να επιδράσει θετικά στο χαρακτήρα τους.

Οι ενδοσχολικές διενέξεις των μαθητών πολλές φορές μεταφέρονται και εκτός του σχολείου, στην παιδική χαρά, στην πλατεία, στο δρόμο, στο γήπεδο και αλλού. Για το λόγο αυτό, ο δάσκαλος - χωρίς καθυστέρηση - οφείλει να γεφυρώνει τις διαφορές των μαθητών, να αμβλύνει τις αντιθέσεις τους και να μην περιμένει να λυθούν από μόνα τους τα προβλήματα.

Εν κατακλείδι, η ενδοσχολική βία και ο εκφοβισμός αντιμετωπίζονται, κυρίως, με τις σωστές ενέργειες του δασκάλου της τάξης και του διευθυντή του σχολείου. Η αδιαφορία, η αποποίηση των ευθυνών και η απραξία των εκπαιδευτικών σε παραβατικές συμπεριφορές, είναι οι καλύτεροι σύμμαχοι για τη μόνιμη εγκατάσταση της βίας και του εκφοβισμού στα σχολεία. Βέβαια και οι γονείς των βίαιων μαθητών θα πρέπει να συνεργάζονται με τους εκπαιδευτικούς και το διευθυντή του σχολείου για να αντιμετωπίζεται από κοινού το πρόβλημα - το οποίο εν πολλοίς οφείλεται στους ίδιους - αλλά, δυστυχώς, για πολλούς λόγους, αυτό δεν είναι πάντα εφικτό.

Ακόμη, το Υπουργείο Παιδείας, οφείλει να επιμορφώνει τους εκπαιδευτικούς στον τομέα της ενδοσχολικής βίας και του εκφοβισμού, κάτι που δεν γίνεται στο βαθμό, που οι καιροί το απαιτούν.

ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΕΚΔΡΟΜΕΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ

Ενα σημαντικό κεφάλαιο που αφορά την ψυχαγωγία αλλά και τη μόρφωση των μαθητών, είναι οι σχολικές εκδρομές και οι διδακτικές επισκέψεις. Για το λόγο αυτό, θα πρέπει να προγραμματίζονται από την αρχή του διδακτικού έτους από το Σύλλογο Διδασκόντων - σύμφωνα με την εκπαιδευτική νομοθεσία - και να προετοιμάζονται καταλλήλως από τους συνοδούς εκπαιδευτικούς.

Ο δάσκαλος, όπως προετοιμάζεται καθημερινά για τα μαθήματα που θα διδάξει, έτσι θα πρέπει να προετοιμάζεται και για μια διδακτική επίσκεψη. Έχει την υποχρέωση να ενημερώνει τους μαθητές του με μια μικρή και περιεκτική εισήγηση γι' αυτά που πρόκειται να ιδούν στους συγκεκριμένους χώρους που θα επισκεφτούν (αρχαία μνημεία, μουσεία, σπήλαια, εκθέσεις, βουλή κ.τ.λ.) και στη συνέχεια, κατά τη διάρκεια της επίσκεψης, να είναι σε θέση να απαντά στις περισσότερες ερωτήσεις τους.

Η ολόημερη εκδρομή έχει γίνει θεσμός σχεδόν σε όλα τα σχολεία και την προσμένουν με μεγάλη χαρά οι μαθητές με τη λήξη του διδακτικού έτους. Για να μη γίνεται όμως κουραστική, επειδή οι ώρες είναι πολλές, οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να την οργανώνουν κατά τέτοιο τρόπο, ώστε οι μαθητές να παίζουν, να διασκεδάζουν αλλά και να επισκέπτονται αξιοθέατα,

τα οποία είναι σίγουρο ότι θα μείνουν για πάντα στη μνήμη τους. Οι γονείς των μαθητών που επιθυμούν να συμμετάσχουν στην ολόημερη εκδρομή δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να αποκλείονται. Ποτέ δεν μπόρεσα να καταλάβω, γιατί ορισμένοι εκπαιδευτικοί δεν επιθυμούν τη συμμετοχή των γονέων στην ολόημερη εκδρομή!

Όσον αφορά τους απρογραμμάτιστους σχολικούς περιπάτους, που είθισται να πραγματοποιούν όλα τα σχολεία, θα πρέπει να επιλέγονται τα πιο κατάλληλα μέρη για να παίζουν με άνεση και ασφάλεια οι μαθητές. Οι δάσκαλοι θα πρέπει να περιφέρονται στο χώρο και να επιβλέπουν τους μαθητές και όχι μόνο εκείνοι που έχουν εφημερία τη συγκεκριμένη ημέρα. Η παρουσία του διευθυντή στην εκδρομή είναι απαραίτητη αλλά, δυστυχώς, αρκετοί διευθυντές την ημέρα αυτή ασχολούνται με την γραφειοκρατία του σχολείου.

Οι μαθητές έχουν μεγάλη ανάγκη τους σχολικούς περιπάτους: την ανάγκη τους αυτή πολλές φορές την διεκδικούν στην πρωινή συγκέντρωση, πριν την προσευχή, με την ρυθμική και επαναλαμβανόμενη ιαχή: «ει-δρο-μή!». Ας αναλογισθεί ο κάθε μας από τα μαθητικά του χρόνια παρόμοιες διεκδικήσεις, καθώς και την έκρηξη χαράς που πλημύριζε το σχολείο τη στιγμή εκείνη κατά την οποία ο διευθυντής, ενώπιον όλων των μαθητών, ανακοίνωνε την πραγματοποίηση μιας εκδρομής!

Στο πλαίσιο της θεατρικής αγωγής και της ψυχαγωγίας των μαθητών, θα ήθελα να αναφερθώ και στην αναγκαιότητα να πηγαίνουν οι μαθητές με τους δασκάλους τους στο θέατρο και στον κινηματογράφο και να παρακολουθούν ωραίες παραστάσεις και ταινίες. Οι θεατρικές παραστάσεις που δίνουν οι διάφοροι περιοδεύοντες θίασοι στα σχολεία, είναι - κατά κανόνα - πρόχειρες και δεν συμβάλλουν στη θεατρική αγωγή των μαθητών· τουναντίον θα έλεγα.

Ακόμη, θα πρέπει να πραγματοποιούνται επισκέψεις σε εργοστασιακούς χώρους (αρκιτά εργοστάσια δέχονται προγραμματισμένες επισκέψεις σχολείων), για να έρχονται σε επαφή οι μαθητές με την παραγωγική διαδικασία.

Τελειώνοντας, θα ήθελα να επισημάνω ότι οι εκπαιδευτικοί δεν πρέπει ποτέ να παραβλέπουν τη μεγάλη ανάγκη των μαθητών να ξεφεύγουν για λίγο από το καθημερινό πρόγραμμα των μαθημάτων και να επισκέπτονται - ανά τακτά χρονικά διαστήματα - κάποιους τόπους και χώρους, όπου θα παίζουν, θα ψυχαγωγούνται, αλλά και θα μαθαίνουν.

Ιωάννινα 2 Μαΐου 2015

ΜΙΑ ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΔΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ

Σε όλα τα σχολεία άτυπες συζητήσεις μεταξύ των εκπαιδευτικών για παιδαγωγικά και διδακτικά θέματα γίνονται καθ' όλη τη διάρκεια του διδακτικού έτους. Οι εκπαιδευτικοί πάντα αισθάνονται την ανάγκη να συζητούν κάποια γεγονότα που συμβαίνουν στην τάξη τους. Επίσης συχνά γίνονται συζητήσεις για τις αδυναμίες των σχολικών εγχειριδίων, την αναγκαιότητα διόρθωσή τους ή και την αντικατάστασή τους. Ως μάχιμος δάσκαλος ένιωθα ιδιαίτερη χαρά να λαμβάνω μέρος σε τέτοιες συζητήσεις. Πολλές φορές στα διαλείμματα αντάλλασα απόψεις με καλούς δασκάλους και μου άρεσε να ακούω διάφορα περιστατικά από την τάξη τους. Γιατί, όμως, οι συζητήσεις αυτές να μη γίνονται οργανωμένα στο Σύλλογο Διδασκόντων;

Για να γίνει μια ουσιαστική ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ των εκπαιδευτικών, καλό θα είναι ο κάθε δάσκαλος να κρατά σημειώσεις στο προσωπικό του ημερολόγιο για τα λάθη που εντόπισε στα σχολικά βιβλία, για τον τρόπο που χειρίστηκε κάποια ενδιαφέροντα παιδαγωγικά, διδακτικά και πειθαρχικά θέματα στην τάξη του, τις δυσκολίες που αντιμετώπισε και τα αποτελέσματα που είχε. Στη συνέχεια θα πρέπει να παρουσιάζονται τα θέματα αυτά στο Σύλλογο Διδασκόντων (τουλάχιστον στο τέλος του κάθε Τριμήνου), για να εκφράζονται και οι

απόψεις των άλλων εκπαιδευτικών και έτσι από τη σύνθεση των απόψεων να προκύπτουν οι καλύτερες παιδαγωγικές και διδακτικές πρακτικές, καθώς και οι καλύτερες προτάσεις για τη βελτίωση των σχολικών βιβλίων.

Συνεπώς, οι οργανωμένες αυτές συζητήσεις θα είναι πρακτικά χρήσιμες στους εκπαιδευτικούς και προπάντων στους νέους. Κι αν ακόμη δεν ενεργήσει σωστά κάποιος έμπειρος δάσκαλος σε ένα παιδαγωγικό ή διδακτικό θέμα, κι αυτό θα αποτελέσει μάθημα για το νέο εκπαιδευτικό. Πολύ σημαντικό είναι και το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί θα έχουν τη δυνατότητα να γνωρίζουν τους μαθητές που εμπλέκονται στις αφηγήσεις των συναδέλφων τους.

Με ευθύνη του διευθυντή του σχολείου θα πρέπει να κρατούνται πρακτικά των συζητήσεων αυτών, για να έχουμε στο τέλος του διδακτικού έτους ένα αξιόλογο υλικό, το οποίο θα είναι χρήσιμο και στους επόμενους εκπαιδευτικούς του σχολείου, αλλά και στο έργο των σχολικών συμβούλων. Ο μονότονα θεωρητικός λόγος αρχειτών σχολικών συμβούλων στα σεμινάρια που διοργανώνουν, όχι μόνο κουράζει, αλλά και απογοητεύει τους εκπαιδευτικούς!

Συνοψίζοντας θα έλεγα ότι η ενδοσχολική επιμόρφωση έχει ανάγκη και την πρόταση που μόλις ανέπτυξα, γιατί εκτός από τα θετικά που προκύπτουν από την ανταλλαγή εμπειριών, βελτιώνονται και οι διαπροσωπικές σχέσεις των εκπαιδευτικών. Εξάλλου, άτυπα γίνεται η επιμόρφωση αυτή στα σχολεία, με τη διαφορά ότι δεν συμμετέχουν όλοι οι εκπαιδευτικοί και δεν κρατούνται πρακτικά των συζητήσεων αυτών.

Είναι πραγματικά κρίμα να μην αξιοποιείται στα σχολεία μας με θεσμοθετημένο τρόπο η εμπειρία των καλών δασκάλων και να μην καταγράφονται οι αξιόλογες παιδαγωγικές και διδακτικές πρακτικές.

Ιωάννινα 15 Μαρτίου 2015

ΤΟ «ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ» ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

Ο δάσκαλος σε οποιαδήποτε εποχή, όσα χρόνια κι αν πέρασαν, όσα χρόνια κι αν περάσουν, πάντα είχε και πάντα θα έχει τον πρώτο λόγο στη μάθηση των μαθητών· ακόμη, πάντα συνέβαλε και πάντα θα συμβάλει στη διαμόρφωση του χαρακτήρα τους. Κι αυτό, γιατί η δυνατή σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ δασκάλου και μαθητή κατά τη ζωντανή διδασκαλία, είναι πάρα πολύ δημιουργική! Κανένα τεχνολογικό - εκπαιδευτικό εύρημα δεν μπορεί να λειτουργήσει ως υποκατάστατο του δασκάλου. Ή να το διατυπώσω διαφορετικά: Ο παιδαγωγικός έρωσ (κατά την αρχαιοελληνική γραμματεία) θα είναι εσεί αναντικατάστατος!

Βέβαια, όλα τα παραπάνω αφορούν το δάσκαλο που είναι ερωτευμένος με την εκπαίδευση και όχι τον αδιάφορο και στυγνό επαγγελματία. Όμως, αν θέλουμε να είμαστε ρεαλιστές, πρέπει να παραδεχτούμε ότι στη σύγχρονη Ελλάδα με το «ενδιαφέρον» των πολιτικών για την Παιδεία και τις ευλογίες του συνδικαλιστών, όλο και πληθαίνουν οι αδιάφοροι και στυγνοί επαγγελματίες εκπαιδευτικοί.

Χωρίς να θέλω σε καμιά περίπτωση να υποτιμήσω τις σοβαρές σπουδές που έχει ανάγκη ο εικολαπτόμενος δάσκαλος αλλά και τη διά βίου επιμόρφωσή του, θα ήθελα να επισημάνω ότι όποιος ασεί το «επάγγελμα» του δασκάλου, είναι αναγκαίο να έχει και κάποια προτερήματα στο χαρακτήρα του· όπως για παράδειγμα να αγαπάει και να σέβεται το συνάνθρωπο, καθώς

και να είναι υπομονετικός, ειλικρινής και δίκαιος. Τα προτερήματα όμως αυτά, δυστυχώς, δεν αποκτώνται με το διάβασμα. Ή τα έχεις στο χαρακτήρα σου ή δεν τα έχεις. Και είναι αυτά, που κατά κύριο λόγο, κάνουν τη μεγάλη διαφορά στην ποιότητα των δασκάλων.

Πολύ εύκολα μπορείς να διαπιστώσεις αν ο δάσκαλος είναι αποδεκτός από τους μαθητές του, κάνοντάς τους μόνο μία γενική ερώτηση: «Πώς περνάτε στο σχολείο;» Τα παιδιά που έχουν τον καλό δάσκαλο θα μιλάνε ασταμάτητα γι' αυτόν, αν και η ερώτηση δεν απευθύνεται άμεσα στο δάσκαλό τους, ενώ τα παιδιά που δεν έχουν καλό δάσκαλο, αν δεν κάνουν παράπονα, θα λένε μόνο για τους φίλους που έχουν στο σχολείο.

Στην πολύχρονη εκπαιδευτική μου διαδρομή, όπως και στη μαθητική μου ζωή, γνώρισα δασκάλους όλων των ειδών. Οι δάσκαλοι που είχαν τη μεγάλη αγάπη και εκτίμηση των μαθητών τους, ήταν εκείνοι που ήταν δίπλα στις ανάγκες τους, ήταν δίκαιοι απέναντί τους και δεν ενεργούσαν με αυταρχισμό, αλλά με αγάπη, σεβασμό και κατανόηση.

Είναι γνωστό ότι τα παιδιά έχουν ένα ανεπτυγμένο κριτήριο, όσον αφορά τη γνώμη τους για το ποιόν του δασκάλου τους. Και θα έλεγα ότι όσο πιο μικρά είναι, τόσο πιο αλάθητο κριτήριο διαθέτουν. Όταν δεν τους αρέσει η συμπεριφορά του δασκάλου και ο τρόπος που κάνει το μάθημα, τον τιμωρούν με την ποινή της αφρημάδας ή με την ποινή της φασαρίας. Αντιθέτως, όταν αγαπούν το δάσκαλο, απελευθερώνουν τεράστιες δυνάμεις, οι οποίες καθορίζουν και τη συμπεριφορά τους και την επίδοσή τους στα μαθήματα.

Σε κάτι που θα ήθελα να μείνω, αν και φαίνεται αυτονόητο, είναι η καλή προετοιμασία που πρέπει να κάνει ο δάσκαλος, πριν μπει στην τάξη να διδάξει. Δεν θα ξεχάσω ποτέ από τα φοιτητικά μου χρόνια τη μεγάλη αγωνία και το τρκα που είχα στην πρώτη μου επαφή με τους μαθητές της ΣΤ' τάξης, το

1975. Δίδαξα στο μάθημα της Αριθμητικής τη «Σύνθετη μέθοδο των τριών», παρουσία του δασκάλου της τάξης, του καθηγητή των Παιδαγωγικών και περίπου δεκαπέντε συμφοιτητών μου. Τα πήγα αρκετά καλά, χάριν στην πολύ καλή προετοιμασία που έκανα. Κατάλαβα από την πρώτη μου διδασκαλία ότι το κλειδί της επιτυχίας είναι η σωστή προετοιμασία. Και με την πείρα πλέον που έχω, θα έλεγα ότι όσο πιο μικρή είναι η τάξη, τόσο μεγαλύτερη προετοιμασία χρειάζεται από το δάσκαλο. Έχω ακούσει δασκάλους να λένε ότι «εγώ διάβασα τα μαθήματα τα πρώτα χρόνια και τώρα δεν χρειάζομαι προετοιμασία». Λάθος! Και κάθε χρόνο να διδάσκεις στην ΣΤ΄ τάξη, πάλι θα χρειάζεσαι προετοιμασία· λιγότερο χρόνο βέβαια, αλλά θα χρειάζεσαι, γιατί η διδακτέα ύλη είναι μεν η ίδια, αλλά οι μαθητές είναι διαφορετικοί. Ύστερα μια επανάληψη στην ύλη θα σε βοηθήσει να κάνεις μια πιο επιτυχημένη διδασκαλία από τα προηγούμενα χρόνια.

Είναι βέβαιο ότι ο απροετοίμαστος δάσκαλος κουράζεται πολύ, φθείρεται πολύ, εννευρίζεται πολύ, μιλάει περισσότερο απ' όσο πρέπει και δεν συνειδητοποιεί, δυστυχώς, ότι η γενεσιουργός αιτία όλης αυτής της δυσάρεστης κατάστασης, είναι η ελλιπής προετοιμασία στα μαθήματα που διδάσκει! Κάποτε είχα ένα κενό στο πρόγραμμα μου και περνώντας έξω από την αίθουσα ενός συναδέλφου μου, τον άκουσα να διδάσκει με τέτοια ένταση φωνής και εννευρισμό, που ακουγόταν σε όλο το σχολείο. Μάλιστα επίπληττε τους μαθητές του, γιατί δεν πρόσεχαν και δεν κατάλαβαν το μάθημα που τους είχε κάνει! Ήταν ένας από τους συναδέλφους που καυχόταν ότι ήξερε την ύλη και δεν είχε ανάγκη την προετοιμασία στο σπίτι! Δεν βγαίνουν όλες οι διδακτικές ώρες το ίδιο ευχάριστα, όταν δεν είσαι καλά προετοιμασμένος σε όλα τα μαθήματα.

Η αποτελεσματικότητα ενός δασκάλου έχει να κάνει και με το κατά πόσον συμβαδίζουν τα λόγια του με τα έργα του. Θυ-

μάμαι έναν καθηγητή που είχα ως φοιτητής στην Παιδαγωγική Ακαδημία, που η καθημερινή του συμπεριφορά απέναντί μας ήταν απαράδεκτη και σε πλήρη αντίθεση με αυτά που έγραφε στα παιδαγωγικά του συγγράμματα· λες και ήταν άλλος άνθρωπος. Η υποκρισία κλονίζει ανεπανόρθωτα τη σχέση διδάσκοντος και διδασκόμενου, πολλώ δε μάλλον, όταν οι διδασκόμενοι είναι παιδιά του Δημοτικού. Δάσκαλε που δίδασκες... όπως λέει και ο λαός.

Σε ένα ακόμη σημαντικό θέμα που ήθελα να αναφερθώ, είναι η αμοιβή του δασκάλου. Είναι, πιστεύω, παραδεικτό από όλη την κοινωνία ότι οι αποδοχές των εκπαιδευτικών είναι απαράδεκτα χαμηλές και δεν περιποιούν τιμή για τους υπεύθυνους της κατάστασης αυτής. Όμως, ο χαμηλός μισθός δεν μπορεί να είναι δικαιολογία για να προκηρύσσονται αλληπάλληλες απεργίες στο χώρο της εκπαίδευσης. Το έχω γράψει και σε άλλα άρθρα μου ότι οι απεργίες των εκπαιδευτικών δεν έχουν σχέση με τις απεργίες των εργατών, γιατί δεν πλήττουν κανένα βιομήχανο, αλλά τα φτωχά παιδιά του λαού! Εξάλλου, οι απεργίες στο χώρο μας αποδείχτηκαν αναποτελεσματικές, γιατί όχι μόνο δεν πέτυχαν αύξηση των αποδοχών μας, αλλά μειώθηκαν και περαιτέρω! Αλλά πολύ φοβούμαι ότι αυτοί που παίρνουν τις αποφάσεις να κλείνουν τόσο εύκολα τα σχολεία, δεν διαφέρουν και πολύ από εκείνους που είναι υπεύθυνοι για την οικονομική εξαθλίωση των εκπαιδευτικών! Οι συνδικαλιστές της ποιότητας αυτής, και πολλαπλάσιο μισθό να πάρουν οι εκπαιδευτικοί, πάντα θα ανακαλύπτουν κάποιους λόγους για τους οποίους θα πρέπει να προκηρύξουν απεργίες!

Ακόμη, ο χαμηλός μισθός των δασκάλων δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να δικαιολογεί τις «λευκές απεργίες» ως μορφή πάλης, όπως υποστηρίζουν ορισμένοι συνδικαλιστές! Πιστεύω ότι αυτοί που με τον έναν ή άλλο τρόπο προσπαθούν να συνδέσουν την προσφορά τους στην τάξη με τις αποδοχές που

παίρνουν, είναι σίγουρο ότι δεν είναι καλοί εκπαιδευτικοί. Είναι αυτοί που βρέθηκαν σε ένα χώρο που δεν τους ταιριάζει και στην ουσία είναι απογοητευμένοι από τη δουλειά που επέλεξαν να κάνουν. Γνώρισα τέτοιους δασκάλους. Όταν τους πλησίαζε κάποιος μαθητής στο διάλειμμα για κάποιο πρόβλημα που αντιμετώπιζε, τον έδιωχναν πριν καν τον ακούσουν τι έχει να τους πει! Φανταστείτε την απογοήτευση των παιδιών αυτών!!! Έτσι οξύνονται και τα θέματα απειθαρχίας, αυτοδικίας και διαπληκτισμών μεταξύ των μαθητών.

Συνοψίζοντας θα έλεγα ότι το πιο σημαντικό για ένα δάσκαλο είναι να βλέπει τη δουλειά του ως λειτουργήμα. Τότε θα έχει επιτυχία στο έργο του και θα ζήσει ανεπανάληπτες στιγμές με τους μαθητές του!!! Γι' αυτό, ας μου επιτραπεί να γράψω, όταν σε κάποιον δεν του ταιριάζει το «επάγγελμα» του δασκάλου, γιατί είναι λίγα τα χρήματα, γιατί είναι μεγάλη η κούραση, γιατί δεν έχει την υπομονή να ασχολείται με τα μικρά παιδιά κ.τ.λ. είναι καλύτερα να κοιτάξει να κάνει κάτι άλλο στη ζωή του, γιατί δεν θα είναι ευτυχισμένος άνθρωπος και ούτε θα μπορέσει να προσφέρει ευτυχία στους γύρω του, που είναι οι μικροί μαθητές. Συγγνώμη, αλλά δεν μπορώ να το γράψω πιο κομψά...

Ιωάννινα 11 Δεκεμβρίου 2014

Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Ενα θέμα που εικρεμεί εδώ και δεκαετίες στη Δημόσια Εκπαίδευση ή ακριβέστερα ένα θέμα που δεν έχει αντιμετωπιστεί ποτέ στις σωστές του διαστάσεις, είναι η αξιολόγηση. Από την τρομοκράτηση των εκπαιδευτικών για πολλά χρόνια από τους Επιθεωρητές, περάσαμε στην απραξία των Σχολικών Συμβούλων και τον μηδενικό έλεγχο όλων. Σήμερα επανερχόμαστε ξανά στην τρομοκράτηση των εκπαιδευτικών (ίσως και να αποδειχθεί χειρότερη και απ' αυτήν των Επιθεωρητών, αν δεν ανατραπεί) με τη μόνη διαφορά που τώρα αυτοί που θα βαθμολογούν δεν θα αποκαλούνται Επιθεωρητές... Η αξιολόγηση, λοιπόν, από συστάσεως του νεοελληνικού κράτους κινείται στα δύο άκρα. Έτσι το θέλανε και έτσι το θέλουν, καθώς φαίνεται, αυτοί που χαράσσουν την εκπαιδευτική πολιτική.

Είναι πιστεύω, πέραν κάθε αμφισβήτησης, αναγκαία η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών, όπως και όλων των υπαλλήλων του Δημοσίου, για να προχωρήσει μπροστά η κοινωνία. Πολλοί εκπαιδευτικοί έχουν συνειδητοποιήσει εδώ και πολλά χρόνια - εν αντιθέσει με τους πολιτικούς - ότι δεν τραβάει άλλο αυτή η κατάσταση και πρέπει να αντιμετωπιστεί το χρόνιο πρόβλημα της αξιολόγησης, προς όφελος όλων.

Όμως, προσφέρεται το Προεδρικό Διάταγμα 152/2013 που τέθηκε σε ισχύ να αντιμετωπίσει με ορθό τρόπο την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών; Σίγουρα όχι! Είναι ένα νομοθέτημα, χωρίς ασφαλιστικές δικλίδες για τον εκπαιδευτικό, που διακρίνεται για τη θολούρα των κριτηρίων αξιολόγησης και την έλλειψη σαφήνειας στο μεγαλύτερο μέρος του· αλλά, είναι σαφέστατο, όσον αφορά την τρομοκρατία των εκπαιδευτικών! Κι αυτό φαίνεται καθαρά από τον τρόπο που θα αξιολογούνται οι εκπαιδευτικοί· δηλαδή, θα υπόκεινται στην κρίση του Σχολικού Συμβούλου, ο οποίος κατά το δοκούν θα εφαρμόζει τα ασαφή κριτήρια αξιολόγησης και θα συντάσσει την αξιολογική έκθεση. Και η «προστασία» που παρέχει το Προεδρικό Διάταγμα για τους εκπαιδευτικούς που αδικούνται, είναι η υποβολή ένστασης η οποία, όμως, κατά το άρθρο 20 θα «πρέπει να περιλαμβάνει αναλυτικά τα συγκεκριμένα στοιχεία και τα πραγματικά περιστατικά στα οποία ο αξιολογούμενος θεμελιώνει τους ισχυρισμούς του καθώς και τα στοιχεία τα οποία αποδεικνύουν την ανακρίβεια του περιεχομένου της έκθεσης». Πώς θα τα αποδείξει όλα αυτά ο εκπαιδευτικός, όταν ο Σχολικός Σύμβουλος θα ισχυρίζεται τα αντίθετα; Και την ένταση ποιος θα την εξετάσει τελικά; Ένας άλλος Σχολικός Σύμβουλος που θα οριστεί από τον Περιφερειακό Διευθυντή!! Όμως, έχει και άλλη ανάγνωση το θέμα της ένστασης: Αν κάποιες αξιολογικές εκθέσεις δεν είναι ικανοποιητικές για τους ημετέρους της εξουσίας, πολύ εύκολα ανατρέπονται με τη διαδικασία της ένστασης, στέλνοντας παράλληλα και το μήνυμα στους Σχολικούς Συμβούλους να είναι πιο προσεκτικοί!! Η ένσταση, δυστυχώς, είναι ασφαλιστική δικλίδα μόνο γι' αυτούς που το σύστημα θέλει να προστατέψει και όχι για τους υπολοίπους!!

Είναι φανερό ότι το Υπουργείο Παιδείας δεν θέλει ένα αξιόπιστο αξιολογικό σύστημα που θα βγάζει στην κορυφή της πυραμίδας τους άξιους εκπαιδευτικούς, αλλά ένα σύστημα χει-

ραγώγησης και τρομοκρατήσης των εκπαιδευτικών· γι' αυτό, αυτοί που θα επιλέγονται στη θέση των αξιολογητών θα έχουν κατά κανόνα και τα ανάλογα κομματικά «προσόντα». Κι αν τους ξεφύγουν και κάποιοι Σχολικοί Σύμβουλοι από τον κόσμο της επιλογής και δεν θα ενεργούν «συμφώνως προς τας υποδείξεις», θα υφίστανται κι αυτοί τις συνέπειες. Ήδη άρχισαν και βάρανε τα βιολιά και για τους «ανυπάκουους» Σχολικούς Συμβούλους, όπως διαβάζουμε στον τύπο· τρομοκρατία προς πάσα κατεύθυνση! Αυτό φαίνεται ότι είναι το νέο δόγμα που πάει να υλοποιηθεί με το Προεδρικό Διάταγμα 152/2013, που μάλιστα είναι περιτυλιγμένο και με μεγάλα λόγια περί αναβάθμισης της Εκπαίδευσης.

Αν ήθελαν ουσιαστική αξιολόγηση θα έφτιαχναν με τη συνδρομή των μάχιμων εκπαιδευτικών έναν Νόμο λιτό, σαφή, λειτουργικό και με ασφαλιστικές δικλίδες που δεν θα προστάτευε μόνο τους εκπαιδευτικούς από ενδεχόμενες αυθαιρεσίες αλλά γενικότερα το Δημόσιο Σχολείο.

Τι κάνουμε στην Ελλάδα για τη Δημόσια Εκπαίδευση εδώ και πολλές δεκαετίες; Δυστυχώς, αντιγράφουμε από ξένες χώρες τη μεθοδολογία των σχολικών τους εγχειριδίων, τα εκπαιδευτικά τους προγράμματα και τώρα και τον τρόπο αξιολόγησης! Σταματήσαμε πλέον σαν Έλληνες να παράγουμε Παιδεία και εισάγουμε ό,τι το χειρότερο κυκλοφορεί στην «αγορά».

Το Προεδρικό Διάταγμα 152/2013 προσωπικά πιστεύω ότι δεν έχει πολλή ζωή. Σύντομα θα καταπέσει! Αν όμως, υπήρχε ένας υγιής και αιοματίστος συνδικαλισμός, ποτέ δεν θα τολμούσε το Υπουργείο Παιδείας να το θέσει σε ισχύ. Την ευθύνη, όμως, για τη σημερινή κατάσταση την έχει και ένα μεγάλο μέρος των εκπαιδευτικών το οποίο εδώ και πολλές δεκαετίες όχι μόνο ανέχεται αλλά και στηρίζει τον κομματικό συνδικαλισμό!

Οι απορίες υπό τη μορφή ερωτήσεων που άκουγα από πολλούς εκπαιδευτικούς όλα τα χρόνια που εργαζόμουν στη Δημόσια Εκπαίδευση, που είναι βεβαίως και δικές μου ερωτήσεις, είναι: «ποιοι είναι αυτοί που θα μας αξιολογήσουν;», «ποια είναι τα προσόντα τους;», «ως δάσκαλοι ήταν επιτυχημένοι;», «έχουν πλούσια διδακτική εμπειρία;», «μπορούν να κάνουν δειγματικές διδασκαλίες στους νέους εκπαιδευτικούς;» κ.τ.λ. Οι ίδιες απορίες εκφράζονται και σήμερα στα σχολεία, γιατί είναι γεγονός ότι οι επιλογές των στελεχών της Εκπαίδευσης, διαχρονικά, γίνονται από ένα μη αξιόπιστο σύστημα. Αρχιετοί από τους εκπαιδευτικούς που αναλαμβάνουν θέσεις ευθύνης στη Δημόσια Εκπαίδευση, είναι παιδιά του κομματικού σωλήνα και των πανεπιστημιακών διασυνδέσεων και έχουν πολλά χρόνια να ιδρώσουν στην αίθουσα διδασκαλίας. Πώς μπορεί σήμερα ο δάσκαλος να δεχθεί να αξιολογηθεί από τέτοιους εκπαιδευτικούς και να νιώθει ασφαλής για την κρίση τους; Για το λόγο αυτό οι εκπαιδευτικοί δικαιολογημένα προβάλλουν διαφωνίες και σ' αυτόν τον τομέα της αξιολόγησης και δέχονται άδικες επιθέσεις - καλόπιστες θα έλεγα - από μέρος της ελληνικής κοινωνίας, που επηρεάζεται από την κυβερνητική προπαγάνδα και δεν αντιλαμβάνεται ότι η αξιολόγηση αυτής της μορφής, δεν συνιστά πρόοδο και αναβάθμιση του Δημοσίου Σχολείου. Εκείνοι τελικά που δεν κινδυνεύουν από την αξιολόγηση αυτή, είναι μόνον οι ανεπαρκείς εκπαιδευτικοί οι οποίοι και σαν προνοητικοί που είναι, σηκώνουν ψηλά τα κομματικά λάβαρα... Αντιθέτως, οι εκπαιδευτικοί που δεν θα σκύβουν το κεφάλι στην αυθαιρεσία και θα λένε με παρρησία τη γνώμη τους για τα κακώς κείμενα της Εκπαίδευσης - ακόμη κι αν είναι στελέχη της Εκπαίδευσης - θα κρέμεται πάνω από το κεφάλι τους η δαμόκλειος σπάθη της «αξιολόγησης».

Εκείνο, λοιπόν, που είναι το ζητούμενο και επιθυμεί η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών, είναι η αντικειμενική αξιολόγηση

που θα αναβαθμίσει την ποιότητα του εκπαιδευτικού έργου και θα αναδειξει τους άξιους δασκάλους στις θέσεις ευθύνης.

Αν στο μέλλον εφαρμοστεί αξιοκρατία στο χώρο της Εκπαίδευσης, ίσως να φανούν χρήσιμες μερικές από τις παρακάτω σκέψεις μου για την αξιολόγηση και για τα προσόντα που πρέπει να έχουν οι υποψήφιοι Σχολικοί Σύμβουλοι - Αξιολογητές.

Κατ' αρχήν οι υποψήφιοι Σχολικοί Σύμβουλοι θα πρέπει να έχουν τουλάχιστον είκοσι ατόφια διδακτικά χρόνια υπηρεσίας (ακόμη και τα χρόνια τού Διευθυντή να υπολογίζονται διδακτικά μόνο ως προς το ποσοστό των ωρών που διδάσκουν, ενώ οι υπόλοιπες ώρες να προσμετρώνται στα διοικητικά τους προσόντα). Σήμερα παρατηρείται το θλιβερό φαινόμενο δάσκαλοι που δεν έχουν επαρκή διδακτική εμπειρία, γιατί ο νόμος το επιτρέπει, να έχουν αναλάβει τη θέση του Σχολικού Συμβούλου. Είναι δυνατόν με άπειρους εκπαιδευτικούς να λειτουργήσει σωστά η αξιολόγηση; Φανερά, λοιπόν, στο Διαδικτυο για τον υποψήφιο Σχολικό Σύμβουλο τα μάχιμα εκπαιδευτικά του χρόνια και σε ποια σχολεία τα υπηρέτησε!

Αφού λοιπόν ο υποψήφιος έχει τα είκοσι διδακτικά χρόνια υπηρεσίας, στη συνέχεια να κρίνεται από τις αξιολογικές εκθέσεις που θα έχει στον προσωπικό του φάκελο, που θα είναι βεβαίως προϊόν αξιοκρατίας. Έτσι θα βρίσκονται οι καλύτεροι εκπαιδευτικοί που θα στελεχώνουν τη Δημόσια Εκπαίδευση. (Από το 1981 μέχρι και σήμερα δεν υπάρχουν αξιολογικές εκθέσεις εκπαιδευτικών!!!)

Ακόμη, να υπολογίζονται στα προσόντα τους τα διδακτορικά και τα μεταπτυχιακά εκείνα, που το θέμα τους είναι σχετικό με την Παιδαγωγική και τη Διδακτική επιστήμη, καθώς και η μετεκπαίδευση και η γνώση μιας ξένης γλώσσας. Όλα τα άλλα να είναι το πολύ συνεκτιμώμενα. Δεν είναι δυνατόν ένας δάσκαλος που συλλέγει πτυχία ξένων γλωσσών ή άσχετα πτυχία με την Παιδαγωγική και τη Διδακτική επιστήμη (δικαιώμα του

βέβαια) να πριμοδοτείται γι' αυτό!!! Πότε αυτός ο άνθρωπος ασχολείται με την προετοιμασία της τάξης του;;; Γνώρισα περιπτώσεις εκπαιδευτικών που έκλεβαν μέρος της διδακτικής ώρας των μαθητών τους για να προετοιμάζονται για τις εξετάσεις που έδιναν για την απόκτηση των πτυχίων αυτών!

Το νομικό πλαίσιο που θα καθορίζει τα καθήκοντα των Σχολικών Συμβούλων πρέπει κατά τη γνώμη μου να λάβει υπόψη και τα παρακάτω:

α) Να αναιρούνται οι αξιολογικές εκθέσεις των Σχολικών Συμβούλων, όταν δεν είναι δίκαιες. Γι' αυτό θα πρέπει να θεσμοθετηθεί σε κάθε νομό μία ανεξάρτητη τριμελής επιτροπή από πολύ έμπειρους και ικανούς δασκάλους (όχι Σχολικούς Συμβούλους) στην οποία θα προσφεύγουν όσοι αισθάνονται αδικημένοι. Η επιτροπή αυτή θα εξετάζει τις ενστάσεις και παρακολουθώντας τους δασκάλους στην αίθουσα διδασκαλίας θα επικυρώνει ή θα διορθώνει τη βαθμολογία των Σχολικών Συμβούλων.

β) Να μπορούν να εξαιρούνται οι Σχολικοί Σύμβουλοι με πρωτοβουλία τους ή με πρωτοβουλία της υπηρεσίας από τη σύνταξη αξιολογικών εκθέσεων συγγενών και φίλων για να μην έρχεται κανείς σε δύσκολη θέση και να μην υπάρχει φυσικά καχυποψία και αμφισβήτηση.

γ) Να κάνουν υποχρεωτικά δειγματικές διδασκαλίες οι Σχολικοί Σύμβουλοι στους νέους εκπαιδευτικούς. Δεν υπάρχει πιο σημαντική βοήθεια για έναν νεοδιόριστο από το να παρακολουθήσει στην τάξη του έναν έμπειρο εκπαιδευτικό να διδάσκει! (Αλήθεια, γιατί κανένα νομοθέτημα μέχρι σήμερα δεν προβλέπει μια διάταξη που να επιβάλει στους Σχολικούς Συμβούλους να διδάσκουν στις τάξεις των νέων εκπαιδευτικών;)

δ) Να οργανώνουν οι Σχολικοί Σύμβουλοι στην αρχή και το τέλος του διδακτικού έτους σεμινάρια απ' το πεδίο της σχολικής πράξης, με τη βοήθεια των έμπειρων εκπαιδευτικών.

Τελειώνοντας θα ήθελα να επισημάνω και στο άρθρο τούτο ότι αν δεν χαραχθεί μια εθνική πολιτική για την Παιδεία με κεντρικό άξονα την αξιοκρατία, ημέρες καλύτερες δεν μας περιμένουν. Όλα τα θέματα που αφορούν την αξιολόγηση μπορούν εύκολα να λυθούν, αρκεί να πάρουν την υπόθεση στα χέρια τους οι άξιοι εκπαιδευτικοί. Σήμερα, ένα μεγάλο μέρος των στελεχών της Εκπαίδευσης κατέχουν τις θέσεις ευθύνης όχι με την αξία τους, αλλά αναρριχόμενοι σαν «του κισσού το πλάνο ψήλωμα σε ξένα αναστηλώματα δεμένο», όπως λέει ο ποιητής Γεώργιος Δροσίνης και να θέλουν να προσφέρουν, δεν μπορούν...

Ιωάννινα 17 Δεκεμβρίου 2014

ΓΙΑΤΙ Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΙΝΑΙ ΑΠΑΞΙΩΜΕΝΗ;

Από το 1979 που ξεκίνησα τη θητεία μου ως δάσκαλος στη Δημόσια Εκπαίδευση, πολλά ερωτήματα με βασανίζουν ακόμη, όπως:

Γιατί αυτονόητα και εύκολα πράγματα που μπορούν να αναβαθμίσουν την Εκπαίδευση, χωρίς μάλιστα οικονομικό κόστος, δεν υλοποιούνται από το Υπουργείο Παιδείας;

Γιατί ποτέ δεν υπήρξε ουσιαστική αξιολόγηση σε όλο το φάσμα της Εκπαίδευσης;

Γιατί εδώ και πολλές δεκαετίες τα σχολικά εγχειρίδια είναι κακής ποιότητας;

Γιατί αυτοί που επιλέγονται να στελεχώσουν τη Δημόσια Εκπαίδευση σε όλα τα επίπεδα δεν είναι - κατά κανόνα - οι καλύτεροι εκπαιδευτικοί;

Γιατί αυτοί που καλούνται να εκπροσωπήσουν τα συμφέροντα των εκπαιδευτικών δεν είναι - κατά κανόνα - οι καλύτεροι συνδικαλιστές;

Γιατί αυτοί που χαράσσουν την εκπαιδευτική πολιτική στο Υπουργείο Παιδείας δεν είναι - κατά κανόνα - οι καλύτεροι πολιτικοί;

Γιατί ο κομματισμός έχει απλωθεί σε όλα τα πλάτη και μήκη της Εκπαίδευσης;

Γιατί τα κόμματα δεν συνεννοούνται για την εθνική υπόθεση της Παιδείας, αλλά αντιθέτως την εντάσσουν στο παλαιοκομματικό τους παιχνίδι;

Γιατί η Δημόσια Εκπαίδευση είναι μονίμως ασθενής;

Και πολλά άλλα γιατί;;;

Πάντως, εκ των πραγμάτων αποδεικνύεται ότι διαχρονικά οι κυβερνώντες δεν ενδιαφέρονται για την Παιδεία, και για το λόγο αυτό δεν δημιουργούν το κατάλληλο αξιοκρατικό πλαίσιο που θα προωθεί τους άξιους εκπαιδευτικούς στις καλύτερες θέσεις της εκπαιδευτικής ιεραρχίας.

Η παγίωση της αναξιοκρατίας σε όλα τα επίπεδα της Δημόσιας Εκπαίδευσης, είναι το «μεγάλο επίτευγμα» αυτών που χαράσσουν εδώ και πολλές δεκαετίες την εκπαιδευτική πολιτική. Εξάλλου, δεν είναι τυχαίο ότι την Εκπαίδευση που έφτιαξαν οι πολιτικοί με τα ίδια τους τα χεράκια, δεν την εμπιστεύονται για τα παιδιά τους, τα οποία τα στέλνουν στα ιδιωτικά σχολεία!!! Είναι σαν να βλέπουμε το φούρναρη που παράγει και πουλάει ψωμί, να αγοράζει από άλλον φούρνο ψωμί για το δικό του σπίτι!

Σήμερα το Υπουργείο Παιδείας με τα νομοθετήματα που έθεσε σε ισχύ, υποβαθμίζει και απαξιώνει περαιτέρω τη Δημόσια Εκπαίδευση· έχει βαπτίσει μάλιστα «αξιολόγηση», την χειραγώγηση και την τρομοκρατία των εκπαιδευτικών! Εκείνοι που δεν κινδυνεύουν απ' την «αξιολόγηση» αυτή, είναι μόνο οι κομματικοί τους εγκάθετοι που κατά κανόνα είναι και οι χειρότεροι εκπαιδευτικοί· είναι αυτοί που αδυνατούν να ανταποκριθούν στα εκπαιδευτικά τους καθήκοντα και βρήκαν άλλο τρόπο να βγάζουν το ψωμάκι τους, τρυπώνοντας στα πολιτικά γραφεία των βουλευτών ή ακόμη χειρότερα αναλαμβάνοντας θέσεις ευθύνης στην Εκπαίδευση με ό,τι αυτό συνεπάγεται! Αντιθέτως, όποιοι θα σηκώνουν το ανάστημά τους στα κακώς κείμενα της Εκπαίδευσης, θα κινδυνεύουν από τους «επαρχαίς»

αξιολογητές να χαρακτηρίζονται ως «ανεπαρκεις» εκπαιδευτικοί... Θέλουν με λίγα λόγια υποταγμένους και φοβισμένους εκπαιδευτικούς!

Εκείνο, όμως, που είναι πολύ ελπιδοφόρο σε όλη αυτή τη ζοφερή κατάσταση, είναι η υπευθυνότητα των περισσοτέρων μάχιμων εκπαιδευτικών· αυτοί είναι που κρατούν ακόμη όρθια τη Δημόσια Εκπαίδευση, γιατί, παρ' όλες τις αντίξοες συνθήκες και τους μισθούς πείνας που παίρνουν, δίνουν καθημερινά τον αγώνα τους στις αίθουσες διδασκαλίας, ακολουθώντας το δρόμο του χρέους! Γνώρισα εξαιρετους εκπαιδευτικούς στην 32χρονη θητεία μου στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, που ανεξάρτητα από το «ενδιαφέρον» της πολιτικής ηγεσίας του Υπουργείου Παιδείας για το Δημόσιο Σχολείο, έδιναν το μέγιστο των δυνατοτήτων τους για να προσφέρουν ό,τι το καλύτερο μπορούσαν στους μαθητές που είναι το μέλλον αυτού του τόπου!

Τελειώνοντας, θα ήθελα να επισημάνω ότι φτάσαμε στο τέλος της κατηφόρας και πιο κάτω δεν πάει. Καιρός να ανασυνταχθούμε! Είναι τόσο δύσκολο να πράξουμε τα αυτονόητα και να αναστρέψουμε την υπάρχουσα θλιβερή κατάσταση;;;!!! Γιατί μέχρι σήμερα δεν έχουμε καταφέρει μια εθνική συνεννόηση για την Παιδεία;;;

Γιατί;;;

Ιωάννινα 1 Δεκεμβρίου 2014

ΕΙΣΑΙ ΒΛΑΚΑΣ!

Πριν τρεις ημέρες συνάντησα το Βαγγέλη - καλό φίλο, καλό συνάδελφο, κοντοχωριανό και δύο χρόνια μεγαλύτερό μου - στο καφεζαχαροπλαστείο «Διεθνές» και πίνοντας το καφεδάκι θυμηθήκαμε τα πρώτα διδασκαλικά μας χρόνια, τον ενθουσιασμό μας, τις ωραίες μας στιγμές, τα λάθη μας και χωρίς να το καταλάβουμε φτάσαμε και στα μαθητικά μας χρόνια. Είχαμε κοινούς καθηγητές στο Γυμνάσιο και θυμηθήκαμε αριετὰ σιληρά περιστατικά από τα πέτρινα χρόνια που σίγουρα σημάδεψαν την παιδική μας ψυχή. Ο χρόνος όμως είναι γιατρός και έχει την ικανότητα να μετατρέπει και τα τραγικά γεγονότα σε κωμικά! Γελάσαμε πολύ με τα παθήματά μας! Ο Βαγγέλης προχώρησε μερικά χρόνια πιο πίσω και έφτασε στο Δημοτικό Σχολείο του χωριού του. Μου αφηγήθηκε ένα περιστατικό από την ΣΤ΄ τάξη που αξίζει να το αναφέρω! Ο δάσκαλός τους στο μάθημα της Αριθμητικής έλυνε στον πίνακα ένα πρόβλημα με την «Απλή μέθοδο των τριών». Το πρόβλημα αναφερόταν σε ένα έργο που είχε αναλάβει συγκεκριμένος αριθμός εργατών το οποίο θα το τελείωνε σε συγκεκριμένες ημέρες εργασίας. Οι εργάτες, όμως, αυξήθηκαν και ζητούμενο του προβλήματος ήταν σε πόσες ημέρες θα τελείωνε το έργο. Ο δάσκαλος κάνοντας λάθος, έβγαλε ως αποτέλεσμα ότι οι περισσότεροι εργάτες θα τελείωναν το έργο σε περισσότερες ημέρες! Οι μαθητές αντιλήφθηκαν το λάθος αλλά πολύ επικίνδυνο εκείνη την εποχή να το επισημάνουν στο

δάσκαλο... Ένας όμως συμμαθητής του Βαγγέλη τόλμησε να φελλίσει: «Μα πώς είναι δυνατόν, κύριε, αφού δούλευαν περισσότεροι εργάτες να κάνουν περισσότερες ημέρες να τελειώσουν το έργο;» για να πάρει την οργισμένη απάντηση του δασκάλου: «Είσαι βλάκας και δεν καταλαβαίνεις ότι οι περισσότεροι εργάτες κουβέντιαζαν μεταξύ τους και δεν δούλευαν όπως θα έπρεπε, γι' αυτό έκαναν και περισσότερες ημέρες για να τελειώσουν το έργο»!!!

Ιωάννινα 15 Δεκεμβρίου 2014

Ο ΚΟΥΤΑΛΙΑΝΟΣ

Στις 15 Ιουνίου του 2013, συναντήθηκα στα Γιάννενα με τη Δέσποινα, τη Ζωή, τη Ντίνα και την Τασούλα, μαθητρίές μου για δύο χρόνια στο 1^ο Δημοτικό Σχολείο Παιανίας (σχολικό έτος 1991-1992 Ε' τάξη και σχολικό έτος 1992-1993 ΣΤ' τάξη). Το αντάμωμα αυτό το περιγράφω στο άρθρο μου «Καλώς ανταμωθήκαμε».

Με το παρόν σημείωμα, θα ήθελα να αναφερθώ σε ένα ωραίο περιστατικό που μου θύμισε η Δέσποινα από τα μαθητικά τους χρόνια, την ημέρα της συνάντησής μας.

Στην ΣΤ' τάξη, στο μάθημα της Μουσικής, τους είχα μάθει το τραγούδι «Ο Κουταλιανός». Τα αγόρια τραγουδούσαν τους στίχους που αναφέρονται στη ρώμη του Κουταλιανού και τα κορίτσια τραγουδούσαν τους στίχους που αναφέρονται στο πόσο πολύ φοβάται ο Κουταλιανός τη γυναίκα του. Πάντα κατά την εκτέλεση του τραγουδιού, υπήρχε μια όμορφη κόντρα μεταξύ αγοριών και κοριτσιών για το ποια ομάδα θα κατάφερε να ακουστεί πιο δυνατά, τραγουδώντας τους στίχους που την αφορούσε, κάτι ανάλογο με το τραγούδι «Ήταν ένα μικρό καράβι», που τραγουδιέται εδώ και πολλές δεκαετίες στα σχολεία μας. Τον Κουταλιανό τον τραγουδούσαμε πολλές φορές στην τάξη, γιατί το «απαιτούσαν» οι μαθητές μου και το απολάμβαναν πολύ, όπως κι εγώ φυσικά. Μια μέρα με ρωτάει η Δέσποινα: «Γιατί, κύριε, ο Κουταλιανός που είναι πάρα πολύ δυνατός άντρας, φοβάται τόσο πολύ τη γυναίκα του;» Της απάντησα:

«Την ερώτηση αυτή δεν θα σου την απαντήσω τώρα, αλλά όταν θα συναντηθούμε μετά από δέκα ή είκοσι χρόνια, αν φυσικά εξακολουθείς να έχεις και τότε την ίδια απορία».

Τα χρόνια πέρασαν και η ερώτηση μού ετέθη ει νέου από τη Δέσποινα με πολλά γέλια...

Ο Κουταλιανός

Σίδερα μασάει ο Κουταλιανός
τρένα σταματάει ο Κουταλιανός
πέτρες ροκανίζει ο Κουταλιανός
και βουνά γιρεμίζει ο Κουταλιανός.

Κι αν μασάει σίδερα και κάνει το λιοντάρι,
στο τσαρδί του ο Κουταλιανός
τρέμει σαν το ψάρι στην κυρά του μπρος
αχ πώς τη φοβάται ο φτωχός Κουταλιανός,
τρέμει σαν το ψάρι στην κυρά του μπρος
αλλά μην του πείτε κανενός.

Δένεται σε κόμπους ο Κουταλιανός
καταπίνει γλόμπους ο Κουταλιανός
είναι παλληκάρι ο Κουταλιανός
τίγρη και λιοντάρι ο Κουταλιανός.

Κι αν μασάει σίδερα και κάνει το λιοντάρι,
στο τσαρδί του ο Κουταλιανός
τρέμει σαν το ψάρι στην κυρά του μπρος
αχ πώς τη φοβάται ο φτωχός Κουταλιανός,
τρέμει σαν το ψάρι στην κυρά του μπρος
αλλά μην του πείτε κανενός.

Στίχοι: Λευτέρης Παπαδόπουλος
Μουσική: Μάνος Λοΐζος

Ιωάννινα 1 Αυγούστου 2015

ΔΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΜΟΥ ΑΡΘΡΩΝ

Μετά την αποχώρησή μου από την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, ύστερα από τριάντα δύο χρόνια υπηρεσίας (1979 - 2011), πάντα είχα κατά νου να γράψω κάποια γεγονότα που βίωσα, μέσα και έξω απ' την αίθουσα διδασκαλίας, από τη θέση του δασκάλου, του διευθυντή και του προϊσταμένου εκπαιδευτικών θεμάτων.

Αφορμή, όμως, για να ξεκινήσω το γράψιμο, στάθηκε η επίσκεψη που δέχτηκα στα Γιάννενα, στις 15 Ιουνίου του 2013, από μια ομάδα μαθητριών μου που με είχαν δάσκαλο τη διετία 1991 - 1993, στο 1^ο Δημοτικό Σχολείο Παιανίας. Την ημέρα της συνάντησής μας δεσμεύτηκα ενώπιον τους ότι «ξεκινώ το γράψιμο από την επόμενη ημέρα!».

Όντως, το συγγραφικό μου ταξίδι ξεκίνησε στις 16 Ιουνίου του 2013 με το άρθρο, «Καλώς ανταμωθήκαμε», που αναφέρεται στη συνάντηση αυτή! Στη συνέχεια, περνώντας από σημαντικούς σταθμούς της εκπαιδευτικής μου διαδρομής, έγραψα και δημοσίευσα άρθρα με καλές πρακτικές που εφήρμοσα στην τάξη, άρθρα με προτάσεις για την αναβάθμιση της εκπαίδευσης και διοικητικά θέματα, καθώς και κάποια ενθυμήματα απ' την εκπαιδευτική και μαθητική μου ζωή.

Το καλοκαίρι του 2014, νόμισα ότι είχα τελειώσει με το βιωματικό γράψιμο και συγκιéntρωσα όλα τα δημοσιευμένα

άρθρα μου σε ένα βιβλίο, το πρώτο μου βιβλίο, «Απ' το εκπαιδευτικό μου ταξίδι». Στο βιβλίο αυτό, συμπεριέλαβα και τρία άρθρα μου που είχαν δημοσιευτεί στο περιοδικό, «Οικονομικός Ταχυδρόμος», το 1992, 1993 και 1994 (αναφέρονται στον αρνητικό συνδικαλισμό των εκπαιδευτικών και στο πώς θα αναβαθμιστεί η Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση), γιατί ακόμη και σήμερα, δυστυχώς, διατηρούν την επικαιρότητά τους.

Προϊόντος του χρόνου, εντοπίστηκα από πολλούς μαθητές μου, ακόμη και από το σχολικό έτος 1981 - 1982! που διάβασαν τα εκπαιδευτικά άρθρα που δημοσίευσα στο blogs.sch.gr/vtasinos, και με συγκινητικά λόγια «απαίτησαν» να συνεχίσω να γράφω κι άλλα τέτοια κείμενα! Δεν τους χάλασα το «χατίρι»! Έγραψα και δημοσίευσα έναν ακόμη κύβλο εκπαιδευτικών άρθρων απ' το εκπαιδευτικό μου ταξίδι!

Και πάλι νομίζω ότι έχω τελειώσει με το βιωματικό γράψιμο...

Όταν ήμουν δάσκαλος, ποτέ δεν μου είχε περάσει από το νου ότι κάποια μέρα θα έγραφα γεγονότα απ' τα μάχιμα εκπαιδευτικά μου χρόνια, και γι' αυτό το λόγο δεν κατέγραφα στις σημειώσεις μου περιστατικά απ' το πεδίο της «μάχης». Κατέγραφα, όμως, ό,τι καλό προέκυπτε στην εκπαιδευτική διαδικασία που θα μπορούσα να το χρησιμοποιήσω και στα επόμενα διδασκαλικά μου χρόνια στην παιδαγωγική και διδακτική πρακτική. Έτσι, βρέθηκαν αριστά κείμενα στο αρχείο μου που με βοήθησαν στη συγγραφή των εκπαιδευτικών μου άρθρων, και μάλιστα το άρθρο μου, «Ενημέρωση γονέων», το αντέγραψα αυτούσιο από τις σημειώσεις μου. Όμως, πολλά γεγονότα που αναφέρω στα άρθρα μου, αν και δεν τα έχω καταγράψει στις σημειώσεις μου, χαράχτηκαν τόσο έντονα στο μυαλό και στην ψυχή μου, που δεν πρόκειται να σβήσουν, όσα χρόνια κι αν περάσουν!

Κλείνοντας το σημείωμα τούτο, ας μου επιτραπεί να δηλώσω ικανοποιημένος για τα εκπαιδευτικά άρθρα που έγραψα, γιατί κατάφερα να δώσω χαρά στους αγαπημένους μου μαθητές, όπως διαπιστώνω από την επικοινωνία που έχω μαζί τους! Και θα είμαι πιο ικανοποιημένος, αν διαπιστώσω ότι τα άρθρα μου βοηθούν τους νέους δασκάλους στο εκπαιδευτικό τους έργο και τους φοιτητές των Παιδαγωγικών Σχολών στη μελέτη τους γύρω από θέματα σχολικής πράξης!

Ιωάννινα 1 Ιανουαρίου 2016

ΕΝ ΧΩΡΩ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΟΙΣ

Εισαγωγή

Για την πολιτιστική αξία των δημοτικών μας τραγουδιών, τη μεγάλη τους προσφορά στη Νεοελληνική Λογοτεχνία και στο μουσικό γίνεσθαι του τόπου μας, έχουν μιλήσει με διθυραμβικά λόγια και έχουν γράψει επαινετικά κείμενα μεγάλοι Έλληνες μουσικοί και διανοούμενοι κι όχι μόνο Έλληνες! Παρακιάμπτοντας την παράμετρο αυτή, με το παρόν άρθρο, αναφέρομαι στη σύνθεση της ηπειρώτικης κομπανίας στο διάβα του χρόνου (συμβουλευτήκα το βιβλίο της Βουλής των Ελλήνων: «Μουσικός Χάρτης του Ελληνισμού, Μουσική από την Ήπειρο») και στα προβλήματα που έχουν παρουσιαστεί εδώ και πολλά χρόνια στο χώρο του δημοτικού τραγουδιού της Ηπείρου, τα οποία τα έχω βιώσει, όντας από την Ήπειρο. Ακόμη, αναφέρομαι στην ανάγκη βελτίωσης της μουσικής Παιδείας της χώρας μας - μέσω της οποίας μπορεί να προστατευτεί και η μουσική μας παράδοση - καθώς και στο θετικό ρόλο του YouTube στη διάσωση και διάδοση των δημοτικών τραγουδιών.

Η μουσική κομπανία της Ηπείρου

Στην ηπειρώτικη κομπανία έως την τρίτη δεκαετία του 19^{ου} αιώνα κυριαρχούν στα πνευστά όργανα η φλογέρα και ο ζουρ-

νάς (έχουν αντικαταστήσει τη τζαμάρα, ξύλινη «φλογέρα» μήκους ενός μέτρου), στα έγχορδα το βιολί, το λαούτο και σε πολύ λίγες περιοχές το σαντούρι, το κανονάκι και το ούτι (δεν γνωρίζουμε με ακρίβεια τα προγενέστερα έγχορδα) και στα κρουστά το ντέφι (έχει αντικαταστήσει τα νταούλια και τα τύμπανα).

Στα μέσα περίπου του 19^{ου} αιώνα, έρχεται από την Ευρώπη το κλαρίνο, ένα όργανο, το οποίο έμελλε να διαγράψει λαμπρή περίοδο στην ηπειρώτικη κομπανία, αλλά και στις κομπανίες της υπόλοιπης στεριανής Ελλάδας.

Σταδιακά, και ως τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, όπως δείχνουν και οι σχετικές φωτογραφίες της εποχής εκείνης, το κλαρίνο, το βιολί, το λαούτο και το ντέφι, θα αποτελέσουν τη σταθερή σύνθεση της ηπειρώτικης κομπανίας που θα κρατήσει έως και τα μέσα του 20^{ου} αιώνα, οπότε νέα όργανα θα παρεισφρήσουν στην κομπανία και θα αλλάξουν τη δομή της.

Συγκεκριμένα, από τη δεκαετία του 1950 το ακορντεόν θα ενταχθεί σε λίγες κομπανίες, ενώ προς τις αρχές του 1960, με την έξαρση της μουσικής τεχνολογίας, σταδιακά, στα περισσότερα μουσικά σχήματα της Ηπείρου θα ενταχθούν το συνθεσάιζερ (αντικατέστησε το βιολί), η ηλεκτρική κιθάρα (αντικατέστησε το λαούτο) και το ντραμς (αντικατέστησε το ντέφι)! Η τεχνολογία εδώ, δεν χρησιμοποιήθηκε θετικά, γιατί τα νέα όργανα που εισήχθησαν στις κομπανίες από τους οργανοπαίχτες, με εξαίρεση το ακορντεόν, παράγουν ήχους ασύμβατους με την παραδοσιακή μουσική.

Δεν μπορεί από μόνο του το κλαρίνο - το μοναδικό συμβατό με την παράδοση όργανο που έχει απομείνει στις περισσότερες κομπανίες - να εκφράσει αυθεντικά τη χαρά, τον πόνο, τον καημό, το ντέρτι, την αγάπη, τον έρωτα, την ξενιτιά και τόσα άλλα συναισθήματα που εμπεριέχουν τα δημοτικά μας τραγούδια. Δεν μπορώ ποτέ να φανταστώ ένα κρητικό συγκρό-

τημα να αντικαταστήσει το λαούτο με την ηλεκτρική κιθάρα ή ένα αιγαιοπελαγίτικο συγκρότημα να αντικαταστήσει το βιολί με το συνθεζάιζερ! Κι όμως, οι Ηπειρώτες οργανοπαίχτες τα μεγάλα αυτά λάθη τα έκαναν!

Ένα καινούριο μουσικό όργανο για να ενταχθεί στην κομπανία και να γίνει αποδεκτό από τον κόσμο, πολύ δε περισσότερο για να αντικαταστήσει ένα παλιό όργανο, πρέπει ο ήχος του να είναι συμβατός με το ντόπιο μουσικό ιδίωμα και με τους ήχους των υπολοίπων οργάνων της κομπανίας, αλλά και να μπορεί να παράγει νέες μελωδίες· όπως ακριβώς έγινε με το κλαρίνο· ένα «δυτικό» όργανο, που λόγω αυτών των ιδιοτήτων του, έδεσε, ρίζωσε και ταυτίστηκε με τη δημοτική μας παράδοση, καταλαμβάνοντας σχεδόν αμέσως την πρώτη θέση στην κομπανία, όπου πρωτοστατούσε το βιολί. Οι πρακτικοί λαϊκοί οργανοπαίχτες των πνευστών οργάνων σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα κατάφεραν να μεταφυτέψουν στο κλαρίνο την τεχνική του παίξιματος του ζουρνά και της φλογέρας, και να μπολιάσουν τα νέα ηχοχρώματά του με το ντόπιο μουσικό ιδίωμα, επιβεβαιώνοντας και τη δύναμη της Ελληνικής Παράδοσης να μεταπλάθει τις ξένες επιδράσεις! Έτσι, αβίαστα και φυσιολογικά, το κλαρίνο, με τις πολλές μελωδικές και τεχνικές δυνατότητες που έχει, αντικατέστησε το ζουρνά και τη φλογέρα, που κυριαρχούσαν τότε σε όλες τις κομπανίες της Ηπειρωτικής Ελλάδας και αγκαλιάστηκε με ιδιαίτερο ενθουσιασμό από τους Ηπειρώτες και όχι μόνο!

Δεν υπήρξε, όμως, καμιά μουσική ανάγκη - και ούτε υπάρχει - να παραμεριστούν από την ηπειρώτικη κομπανία το βιολί, το λαούτο και το ντέφι! Εξάλλου... δεν ανακαλύφθηκαν ακόμη τα όργανα εκείνα που θα μπορέσουν να τα αντικαταστήσουν, δίχως να πλήξουν το μουσικό ηχόχρωμα της Ηπείρου!

Είναι δυνατόν ποτέ η γνωστή πεντατονία, που κυριαρχεί στα μουσικά χρώματα της Ηπείρου, να είναι απολαυστική, χωρίς την απαρτία των παραδοσιακών οργάνων! Είναι δυνατόν το βιολί, κατά πολλούς ο βασιλιάς των οργάνων, που συμπληρώνει με το δικό του χρώμα τη μελωδία του κλαρίνου και σολάρει εκπληκτικά σε πολλά δημοτικά τραγούδια (ας μην ξεχνάμε ότι πριν εμφανιστεί το κλαρίνο είχε την πρώτη θέση στην ορχήστρα) να αντικατασταθεί από τα πλήκτρα! Είναι δυνατόν το λαούτο, που συνοδεύει ρυθμικά τα μελωδικά όργανα και τον τραγουδιστή, και με τα δικά του σόλα γεμίζει και χρωματίζει την ορχήστρα να αντικατασταθεί από την ηλεκτρική κιθάρα! Είναι δυνατόν το ντέφι, που εδώ και πάρα πολλά χρόνια συγχρονίζει τα όργανα της ηπειρώτικης κομπανίας και κρατάει τη συνοχή της με το χαρακτηριστικό του ήχο να αντικατασταθεί από το ντραμς! Το κλαρίνο, το βιολί, το λαούτο και το ντέφι, έχουν δέσει τόσο πολύ μεταξύ τους στην ηπειρώτικη κομπανία, που δεν έχουν ανάγκη τους ηλεκτρικούς και ντραμιστικούς ήχους οι οποίοι δεν έχουν καμία συνάφεια με το δημοτικό μας τραγούδι.

Βλέπουμε σήμερα πολύ καλούς κλαριντζήδες, οι οποίοι μάλιστα έπαιζαν τη δημοτική μουσική της Ηπείρου - με τη συνοδεία παραδοσιακών οργάνων - στο Μέγαρο Μουσικής, παράδοξως, όταν παίζουν στους γάμους και τα πανηγύρια να συνοπάχουν με οργανοπαίχτες που παίζουν συνθεζάιζερ, ηλεκτρική κιθάρα και ντραμς. Πώς είναι δυνατόν να μην ενοχλείται το καλλιτεχνικό τους αυτί από τα όργανα που τους συνοδεύουν, τα οποία είναι φτιαγμένα για άλλου είδους μουσικές; Δεν καταλαβαίνουν, οι καλοί αυτοί οργανοπαίχτες, ότι παίζοντας σε ένα τέτοιο ανομοιογενές σχήμα, κάνουν κακό και στον ίδιο τους τον εαυτό;

Συνεπώς, για την παρακμή του δημοτικού τραγουδιού ευθύνονται, κυρίως, οι ίδιοι οι οργανοπαίχτες, οι οποίοι στην

πλειοψηφία τους εδώ και αριστέες δεκαετίες, όχι μόνο δεν αντιστάθηκαν στον εκφυλισμό της μουσικής μας παράδοσης, αλλά με τα νέα όργανα που παίζουν στις διάφορες μουσικές εκδηλώσεις - με την ανοχή ή την άγνοια κάποιων υπευθύνων των εκδηλώσεων αυτών - συνέβαλαν και συμβάλλουν στην αλλοίωση της. Οι εκδηλώσεις αυτές, πολλές φορές, αναπαράγονται και από τις τοπικές ραδιοτηλεοπτικές συχνότητες, δυσφημίζοντας περεταίρω το δημοτικό τραγούδι της Ηπείρου. Και 'δω δεν πρόκειται για διασκευή των δημοτικών τραγουδιών, αλλά για κακοποίηση της ηπειρώτικης μουσικής παράδοσης! Δεν χρειάζεται να είναι κανείς μουσικός για να διαπιστώσει την κακοποίηση αυτή· αρκεί να ακούσει την εκτέλεση ενός δημοτικού τραγουδιού με τα παραδοσιακά όργανα και στη συνέχεια με τα νέα.

Καιρός είναι οι οργανοπαίχτες να κάνουν την αυτοκριτική τους και να (ξανα)πιάσουν στα χέρια τους το βιολί, το λαούτο και το ντέφι και έτσι να βοηθήσουν να αντιστραφεί η υπάρχουσα θλιβερή κατάσταση! Εκτός των άλλων, η επιστροφή στα παραδοσιακά όργανα, θα έχει αντίκτυπο και στο δικό τους επαγγελματικό συμφέρον, γιατί είναι νομοτέλεια ότι το ωραίο θα επικρατήσει σε βάθος χρόνου! Και το «βάθος χρόνου» είναι πλέον κοντά!

Παρατηρούμε ακόμη σε τηλεοπτικά και ραδιοφωνικά κανάλια να παρουσιάζονται από μερικούς «καλλιτέχνες» τα «νεοδημοτικά» τραγούδια, με γελοίους στίχους και κλεμμένες μουσικές από τα παραδοσιακά μας τραγούδια. Είναι όμως γεγονός, και ευρύτερα γνωστό, ότι εκείνο που χαρακτηρίζει τη δημοτική μας μουσική εδώ και 150 περίπου χρόνια, δεν είναι η δημιουργία νέων τραγουδιών - οι κοινωνικές συνθήκες, άλλωστε, δεν επιτρέπουν κάτι τέτοιο - αλλά η επεξεργασία των παλιών δημοτικών τραγουδιών.

Όμως, υπάρχουν και συγκροτήματα στην Ήπειρο - δυστυχώς λίγα - που σέβονται την παράδοση, χρησιμοποιούν μόνο τα παραδοσιακά όργανα και δεν παραποιούν τους στίχους των δημοτικών τραγουδιών, σύνηθες φαινόμενο σε πολλά συγκροτήματα.

Δεν μπορώ να μην αναφερθώ στους «Λαλητάδες», ένα πολύ καλό μουσικό σχήμα της Ηπείρου με αξιόλογους μουσικούς και καλλιεργημένους ανθρώπους, που από το 2004 που εμφανίστηκαν στη δισκογραφία, προσφέρουν μοναδικά μουσικά ακούσματα με μεγάλο σεβασμό στην παράδοση και μάλιστα το ρεπερτόριο τους περιλαμβάνει και παραδοσιακά τραγούδια από πολλά μέρη της Ελλάδας, εκεί που τα όργανά τους το επιτρέπουν· η εποχή μας έχει ανάγκη από τέτοια μουσικά σχήματα· κι από τέτοιους ανθρώπους!

Από τα νέα όργανα μόνο το ακορντεόν έγινε αποδεκτό, και εντάχτηκε σε λίγες ηπειρώτικες κομπανίες. Τα υπόλοιπα (συνθεζάιζερ, ηλεκτρική κιθάρα και ντραμς) εξακολουθούν να είναι ξένο σώμα με την ηπειρώτικη μουσική παράδοση και για το λόγο αυτό δεν έγιναν, και ούτε πρόκειται να γίνουν, αποδεκτά από τους Ηπειρώτες.

Τα παραδοσιακά όργανα, που πριν τα μέσα του 20^{ου} αιώνα αντηχούσαν απ' άκρη σ' άκρη σε όλη την Ήπειρο, και τα απολαμβάναμε ζωντανά οι Ηπειρώτες σε κοινωνικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις, σήμερα έχουμε τη δυνατότητα να τα ακούμε περισσότερο στο Διαδίκτυο και σπανίως σε ζωντανή εκτέλεση.

Υπάρχουν όμως και κάποια χωριά στην Ήπειρο, που οι υπεύθυνοι των πολιτιστικών εκδηλώσεων απαιτούν από τα συγκροτήματα που παισιώνουν το πρόγραμμά τους να παίζουν τη δημοτική μουσική μόνο με τα παραδοσιακά όργανα, και μάλιστα σε μικρούς κλειστούς χώρους δεν τους επιτρέπουν να χρησιμοποιούν τα ηλεκτρικά μηχανήματα που πολλαπλασιά-

ζουν τον ήχο για να απολαμβάνουν την αυθεντικότητα των τραγουδιών.

Είμαι σίγουρος ότι κάποια στιγμή - που δεν θα αργήσει - στα περισσότερα ηπειρώτικα συγκροτήματα, κατόπιν λαϊκής απαίτησης, θα επιστρέψουν το βιολί, το λαούτο και το ντέφι! Ήδη η τάση άρχισε να διαφαίνεται! Και έτσι, θα δοθεί η ευκαιρία σε όλους μας να (ξανα)απολαύσουμε τα δημοτικά μας τραγούδια!

Οι γλεντιστές σήμερα

Οι μερακλήδες της Ηπείρου δυσκολεύονται πλέον να μπουν στο χορό, γιατί, γαλουχημένοι με την παραδοσιακή μουσική, δεν μπορούν να συντονιστούν και να επικοινωνήσουν με τα νέα όργανα. Έχει περιοριστεί σημαντικά η ζωντανή διάδραση των χορευτών - και κυρίως του πρωτοχορευτή - με τους οργανοπαίχτες, που στο παρελθόν ήταν ιδιαιτέρως δημιουργική, και πολλές φορές η διάθεση της στιγμής γεννούσε εξαιρετες μουσικές και τραγούδια.

Θυμάμαι από τα παιδικά μου χρόνια στο πανηγύρι του χωριού μου, τα Δολιανά, αλλά και σε άλλα πανηγύρια διπλώνων χωριών της επαρχίας Πωγωνίου, εξαιρετους χορευτές που επικοινωνούσαν εκπληκτικά με την ορχήστρα και προκαλούσαν το θαυμασμό των παρευρισκομένων εντός και εκτός του χορού. Απόρη και σήμερα μνημονεύονται με νοσταλγία στο καφενείο του χωριού τα ονόματα των πρωτοχορευτών και των οργανοπαιχτών της εποχής εκείνης και ειδικά του μεγάλου κλαριντζή Φίλιππα Ρούντα.

Σπάνια βλέπεις στα σημερινά συγκροτήματα έναν οργανοπαίχτη παραδοσιακού οργάνου να αυτοσχεδιάζει σε συνεργασία με τα υπόλοιπα όργανα της ορχήστρας, και με το παίξιμό του να απογειώνει τους χορευτές. Οι περισσότεροι παίζουν με

τον ίδιο τρόπο, και δεν αφήνουν πλέον το δικό τους στίγμα στην επικοινωνία με τους γλεντιστές και το δικό τους χρώμα στην ορχήστρα· κι αν κάποιος παίζει και κάτι το «διαφορετικό», χάνεται κι αυτό μέσα στο βόμβο των ηλεκτρικών ήχων. Εξάλλου, όπως προανέφερα, στις περισσότερες ορχήστρες το μόνο συμβατό με την παράδοση όργανο που έχει απομείνει είναι το κλαρίνο! Τι μπορεί να περιμένεις από μια ορχήστρα που δεν απαρτίζεται στο σύνολό της από τα παραδοσιακά όργανα!

Ο σφετερισμός των δημοτικών τραγουδιών

Κάτι ακόμη δυσάρεστο στα μουσικά δρώμενα της Ηπείρου είναι ότι ορισμένοι καλλιτέχνες, εδώ και αρκετές δεκαετίες, έχουν σφετεριστεί τους στίχους και τη μουσική πολλών δημοτικών τραγουδιών και τα παρουσιάζουν σε δίσκους που έχουν ηχογραφήσει ως δικά τους δημιουργήματα. Είναι κωμικό και συνάμα τραγικό να διαπιστώνεις ότι πασίγνωστα δημοτικά τραγούδια, όπως: Γιάννη μου το μαντήλι σου, Δέλβινο, Τζαβέ-λαινα, Αλεξάνδρα, Στης πιροδάφνης τον ανθό, Μια ωραία βοσκοπούλα, Άιντε Μάρω στο πηγάδι, Ξύπνα περδιομάτα μου, Ροδιά, Βασιλαρχόντισσα, Κλεφτόπουλα..... και πολλά άλλα (ο κατάλογος, δυστυχώς, είναι πολύ μακρύς), να τα υπογράφουν ως συνθέτες και στιχουργοί, οργανοπαίχτες και τραγουδιστές που δεν είχαν γεννηθεί, όχι μόνον οι ίδιοι αλλά ούτε και οι παππούδες τους, όταν ο λαός τα τραγουδούσε! Οι καλλιτέχνες αυτοί, που διέπραξαν την ύβριν αυτή, καλούνται και σε μουσικές εκπομπές μεγάλης ακροαματικότητας και κανέναν από τους παρουσιαστές δεν τους επισημαίνει την πνευματική κλοπή που διέπραξαν! Γιατί; Μήπως δεν το γνωρίζουν, ενώ θα όφειλαν από τη στιγμή που τους καλούν στις εκπομπές τους; Μήπως το γνωρίζουν και σιωπούν;

Αλλά πέραν της πνευματικής κλοπής, δόθηκε η δυνατότητα στις δισκογραφικές εταιρείες που είχαν υπογράψει τα συμβόλαια με τους συγκεκριμένους καλλιτέχνες, να διεκδικούν «δικαιώματα» από τη δημόσια προβολή και εκτέλεση των τραγουδιών αυτών! Πού είναι το Λαογραφικό Αρχείο, που σίγουρα έχει καταγράψει εδώ και εκατό χρόνια όλα αυτά τα δημοτικά τραγούδια, να επέμβει, και δικαστικά αν χρειαστεί, για να προστατεύσει τα πνευματικά δικαιώματα του λαού; Όσο ζούσε ο λαογράφος και καθηγητής πανεπιστημίου Νικόλαος Πολίτης - ιδρυτής της Ελληνικής Λαογραφίας και του Λαογραφικού Αρχείου, και διασώστης πολλών δημοτικών τραγουδιών - αλλά και πολλοί άλλοι μεταγενέστεροι και αξιόλογοι λαογράφοι που συνέχισαν το έργο του, τέτοιες κλοπές κανείς δεν διανοήθηκε να διαπραΐξει!

Σήμερα οι εταιρείες δίσκων, αντί να λογοδοτήσουν στο Λαογραφικό Αρχείο αλλά και στο Υπουργείο Πολιτισμού για την ολοφάνερη συνέργεια στην κλοπή και στην παρεμπόδιση της διάδοσης των δημοτικών τραγουδιών, ζητάνε και τα ρέστα! Αν υπήρχε πολιτιστικό δικαστήριο οι δισκογραφικές αυτές εταιρείες θα είχαν δικαστεί με την ποινή του ισοβίου αποκλεισμού από τα πολιτιστικά δρώμενα της χώρας μας!

Οφείλουν οι καλλιτέχνες που καπηλεύτηκαν με τη συνεπιουρία των δισκογραφικών εταιριών τους στίχους και τη μουσική των δημοτικών τραγουδιών, να αποκαταστήσουν την πατρότητά τους - που ούτως ή άλλως δεν χάνεται - και να ζητήσουν δημοσίως συγγνώμη, προστατεύοντας εκτός των άλλων και την υστεροφημία τους, γιατί μερικοί συνάδελφοί τους δεν πρόλαβαν, αφού εγκατέλειψαν το μάταιο τούτο κόσμο.

Αλλά πέραν του τι θα κάνουν αυτοί οι καλλιτέχνες, οφείλει το Λαογραφικό Αρχείο με το Υπουργείο Πολιτισμού να βάλουν τάξη στο χώρο της δισκογραφίας των δημοτικών τραγουδιών, παίρνοντας όλα εκείνα τα αναγκαία μέτρα για την αποκα-

τάσταση της αλήθειας και την προστασία της μουσικής μας παράδοσης.

Σήμερα στη Γερμανία, που έχει αυστηρή νομοθεσία στο μουσικό χώρο, και δεν ξέρω και σε ποιες άλλες ακόμη χώρες, οι ελληνικές εταιρείες δίσκων έχουν μπλοκάρει στο YouTube αρκετά δημοτικά τραγούδια, λόγω «δικαιωμάτων», και στερούν από τους Έλληνες που ζουν εκεί την παρακολούθησή τους μέσω του Διαδικτύου.

Είναι ανεξήγητο που η ελληνική πολιτεία αδιαφορεί για τόσα πολλά χρόνια και δεν έχει δώσει λύση στη δυσάρεστη αυτή κατάσταση που δημιουργήσαν οι εταιρείες δίσκων με τους συγκεκριμένους καλλιτέχνες!

Το παράπονο της Δόμνας

Με βαθιά θλίψη σκέφτομαι, ότι το ελληνικό κράτος δεν διέθεσε στην εξαιρετική τραγουδίστρια και μουσικολόγο, Δόμνα Σαμίου, ένα αυτοκίνητο βαν που είχε ζητήσει, για το μουσικό οδοιπορικό της στους Νομούς της Ελλάδας (ήδη είχε πραγματοποιήσει για λογαριασμό της Ε.Ρ.Τ. αξιόλογα μουσικά ντοκιμαντέρ από πολλά μέρη της Ελλάδας και είχε δώσει δείγματα γραφής), προκειμένου να καταγράψει και να διαδώσει, όσο το δυνατόν περισσότερα δημοτικά τραγούδια! Το είχε παράπονο αυτό η Δόμνα και το εξέφρασε δημοσίως· όμως, ήταν μεγάλη ψυχή, δεν απογοητεύτηκε, και με αυταπάρνηση «όργωσε» πολλά χωριά της Ελλάδας που είχαν μουσικό ενδιαφέρον, μόνη κι αβοήθητη, ταμένη στο εθνικό έργο που αυτοβούλως είχε αναλάβει!!! Και ως το θάνατό της δεν σταμάτησε ποτέ να τραγουδά, να ερευνά και να καταγράφει τα δημοτικά τραγούδια· της χρωστάμε πολλά, ως Έθνος, για τη συνολική προσφορά της στην ελληνική παραδοσιακή μουσική!!!

Η αναβάθμιση της μουσικής Παιδείας

Η προστασία του δημοτικού τραγουδιού αλλά και του ελληνικού τραγουδιού γενικότερα, περνάει υποχρεωτικά μέσα από την αναβάθμιση της μουσικής Παιδείας. Δεν αρκεί τα δημοτικά τραγούδια να διδάσκονται μόνο στο Μουσικό Σχολείο· πρέπει να περάσουν και στο Γενικό Σχολείο· και όχι μόνο τα δημοτικά τραγούδια, αλλά και οι δημοτικοί χοροί. Σε όλες τις βαθμίδες της Εκπαίδευσης θα πρέπει τα αναλυτικά προγράμματα των σχολείων να υποχρεώνουν τους εκπαιδευτικούς της Μουσικής και Φυσικής Αγωγής να διδάσκουν στους μαθητές μας τα παραδοσιακά τραγούδια και τους παραδοσιακούς χορούς απ' όλη την Ελλάδα. Ακόμη, τα προγράμματα της Εκπαιδευτικής Τηλεόρασης θα πρέπει να συμβάλλουν στον τομέα αυτό. Μόνο έτσι θα αντισταθούμε αποτελεσματικά στα μουσικά υποπροϊόντα, εγχώρια και ξένα, που με τόση αφθονία προβάλλονται από τις ραδιοτηλεοπτικές συχνότητες!

Ευτυχώς υπάρχει και το YouTube

Ευτυχώς το Διαδίκτυο, μέσω του YouTube, δίνει τη δυνατότητα στους λάτρεις της παραδοσιακής μουσικής να αναρτούν βίντεο από το προσωπικό τους αρχείο, και έτσι πολλοί νέοι να έρχονται σε επαφή με το γνήσιο παραδοσιακό τραγούδι και τους παραδοσιακούς χορούς.

Δεν είναι υπερβολικό να ισχυριστούμε ότι το YouTube, σήμερα, είναι ο βασικός φορέας διάσωσης και διάδοσης των δημοτικών τραγουδιών!

Όπως, δεν είναι υπερβολικό να ισχυριστούμε ότι και άλλα εξαιρετα ελληνικά τραγούδια (ρεμπέτικα, λαϊκά, έντεχνα), ξεχασμένα και αδικημένα από το ραδιόφωνο και την τηλεόραση,

αναβίωσαν και έγιναν ευρύτερα γνωστά στους νέους μέσω του Διαδικτύου.

Τη διαχρονική, λοιπόν, αδιαφορία και απραξία της πολιτείας για το μουσικό γίγνεσθαι του τόπου μας, ήρθε να διαταράξει η προσπάθεια αξιόλογων και εμπνευσμένων ανθρώπων, που με τη βοήθεια του Διαδικτύου, πρόσφεραν και προσφέρουν πολλά στο μουσικό πολιτισμό της πατρίδας μας!

Εν κατακλείδι

Τα δημοτικά τραγούδια, πέραν της ηχητικής απόλαυσης, λειτουργούν ως πηγή έμπνευσης για αναδημιουργία, εθνική γνώση και αυτογνωσία!

Σήμερα, στην παγκοσμιοποιημένη εποχή που ζούμε, έχουμε χρέος να προστατεύσουμε τη μουσική μας παράδοση, που βάλλεται εδώ και πολλά χρόνια από τα ντόπια, κυρίως από τα ντόπια, αλλά και τα ξένα ιδιοτελή συμφέροντα! Έτσι, προστατεύοντας τη μουσική μας παράδοση, θα προστατεύσουμε και την εθνική μας ταυτότητα, γιατί μόνο ως Έλληνες που γνωρίζουμε που πατάμε, θα μπορέσουμε να πορευτούμε με επιτυχία στο μέλλον!

Θα ήθελα να κλείσω το άρθρο τούτο με την άποψη του μεγάλου Γερμανού λογοτέχνη, διανοητή και επιστήμονα Γιόχαν Βόλφγκανγκ Γκιάιτε για τα δημοτικά μας τραγούδια, όπως αυτή αποτυπώθηκε σε γράμμα που έστειλε στο γιο του, τον Ιούλιο του 1815: «... ειπέ εις τον Riener ότι με επεσκέφθη ένας φίλος των νεωτέρων Ελλήνων που έχει μαζί του δημοτικά τραγούδια του λαού αυτού, το πολυτιμότεον από ό,τι γνωρίζομεν ως λυρικήν, δραματικήν και επικήν ποιήσιν. Και όμως είναι δημοτικά τραγούδια»¹

-
1. Βλ. Νεοελληνική Λογοτεχνία, Τόμος 1^{ος}, σελίδα 21, Μαρίας Μιράσγεση δ.φ. καθηγήτριας της Νεοελληνικής Φιλολογίας.

Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΣΗΜΕΡΑ

Τα εκπαιδευτικά άρθρα που δημοσίευσα στο Ιστολόγιό μου από το Δεκέμβριο του 2013 μέχρι σήμερα, γράφτηκαν μέσα στη σκοτοδίνη της πολύπλευρης κρίσης που βιώνουμε. Εκ των πραγμάτων, λοιπόν, «αναγκάστηκα» να γράψω και δύο μη εκπαιδευτικά άρθρα: «Τα νιάτα τα γραμμένα», που αναφέρεται στην τραγωδία της Ελλάδας να διώχνει τα παιδιά της στο εξωτερικό προς αναζήτηση εργασίας (δημοσιεύτηκε την 1^η Ιανουαρίου 2014) και το παρόν άρθρο, « Η Δημοκρατία σήμερα», που αναφέρεται στην πίεση που υφίσταται η κοινοβουλευτική μας Δημοκρατία από τις τράπεζες και τις αγορές, καθώς και από τους «εταίρους μας» - δανειστές στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Είναι γεγονός αναμφισβήτητο ότι η κοινοβουλευτική Δημοκρατία πλήττεται σε παγκόσμιο επίπεδο από τον ακραίο νεοφιλελευθερισμό, εδώ και πολλά χρόνια. Η λιτότητα έχει πλήξει όλους τους ευρωπαίους και η «τραπεζική δημοκρατία» έχει πάρει το πάνω χέρι. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ξεφύγει από τους κανόνες και τις αρχές της αλληλεγγύης των ιδρυτών της. Καταργούνται κεκτημένα δικαιώματα των εργαζομένων σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες, κατά παράβαση του Διεθνούς Δικαίου, πλήττεται το κοινωνικό κράτος, αυξάνεται δραματικά η ανεργία και δεν δίνεται η πρότερη σημασία στην αναπτυξιακή προοπτική. Βλέπουμε τα δυσάρεστα αυτά γεγονότα να εξελί-

σονται μπροστά στα μάτια μας, ειδικά, τα τελευταία χρόνια! Η Ευρώπη των λαών, μετατρέπεται σε Ευρώπη των τραπεζών!

Όμως, εμείς εδώ στην Ελλάδα, την κρίση τη βιώνουμε πολύ πιο έντονα, λόγω της χρόνιας παθολογίας του πολιτικού μας συστήματος με τις πελατειακές σχέσεις, τη διαφθορά, την ατιμωρησία, τη διαπλοκή και την αναξιοκρατία.

Εδώ και αρκετά χρόνια, πολλοί Έλληνες επιστήμονες δεν ευδοκίμουν στην πατρίδα μας, όχι με δική τους ευθύνη. Τα ανεπτυγμένα κράτη, τέτοιες ευκαιρίες δεν τις αφήνουν να πάνε χαμένες και τους προσφέρουν «γη και ύδωρ» για να τους εντάξουν στο δυναμικό τους! Μεταναστεύουν τα πιο φωτεινά μυαλά, κι αυτή η απώλεια, είναι η σημαντικότερη όλων με ανυπολόγιστο κόστος!

Από την άλλη μεριά, όλοι αυτοί που διαχρονικά απομυζούν την ελληνική κοινωνία, βλέπουμε σήμερα να υπερασπίζονται τα «ακεκτημένα» τους, τη στιγμή που ο λαός δεινοπαθεί. Έβγαλαν τα λεφτά τους στο εξωτερικό, ενώ τα απέκτησαν στην Ελλάδα και δεν έχουν πληρώσει τους ανάλογους φόρους, και προσπαθούν να εμποδίσουν κάθε βήμα προόδου που θα θίξει την οικονομική τους ασυδοσία.

Σήμερα παρατηρούμε αρκετούς πολιτικούς αλλά και δημοσιογράφους μεγάλων καναλιών και εφημερίδων, καθημερινά, να τρομοκρατούν και να διχάζουν το λαό, διακηρύσσοντας τη «μοναδική αλήθεια» και το «μοναδικό δρόμο» για τη σωτηρία της Ελλάδας, που γι' αυτούς δεν είναι άλλος από την εξοντωτική λιτότητα και την υποταγή στους δανειστές.

Οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις δείχνουν σήμερα το πιο σκληρό, άδικο και αντιδημοκρατικό τους πρόσωπο απέναντι στον ελληνικό λαό. Ενορχηστρωμένα μας επιτίθενται και μας εκβιάζουν, υποβοηθούμενοι κι από τους δούρειους ίππους εντός των τειχών (που είναι οι κατ' εξοχήν υπεύθυνοι για το σημερινό μας κατάνημα) και προκαλούν ασφυξία στην ελληνική οικο-

νομία. Έπαψαν, πλέον, να ενεργούν με την αλληλεγγύη και τον σεβασμό που αρμόζει στην Ενωμένη Ευρώπη. Εξάλλου, πολλές ευρωπαϊκές κυβερνήσεις δεν θέλουν ουσιαστικά να βοηθήσουν τον ελληνικό λαό, γιατί έχουν κατά νου να τον εξαθλιώσουν ακόμη περισσότερο, ώστε να ξεπουλήσει τη Δημόσια και Ιδιωτική περιουσία του και να την αγοράσουν «αντί πινακίου φακής». Αν έχεις τέτοιους «φίλους», τι να τους κάνεις τους εχθρούς!

Ο Οδυσσέας Ελύτης στον Ψαλμό Ζ` του «ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ» γράφει:

«Ήρθαν

ντυμένοι “φίλοι”

αμέτρητες φορές οι εχθροί μου

το παμπάλαιο χώμα πατώντας.

Και το χώμα δεν έδωσε ποτέ με την φτέρνα τους.»

και ο Ανδρέας Κάλβος στην Ωδή του «ΑΙ ΕΥΧΑΙ» γράφει:

«Καλύτερα, καλύτερα

διασκορπισμένοι οι Έλληνες

να τρέχωσι τον κόσμο

με εξαπλωμένην χείρα

ψωμοζητούντες,

Παρά προστάτας να `χωμεν.»

Πόσο αληθινόι, πατριωτικοί και επίκαιροι είναι αυτοί οι σίχοι!!!

Η αντιμετώπιση λοιπόν της μεγάλης κρίσης πέφτει, βασιικά, στις πλάτες του Ελληνικού λαού. Είναι σίγουρο ότι ο λαός μας θα τα καταφέρει, γιατί στο διάβα της Ιστορίας του έχει αντιμετωπίσει πολύ πιο δύσκολες καταστάσεις.

Η χώρα μας απειλείται σήμερα να μετατραπεί σε αποικία χρέους και οι εργασιακές σχέσεις έχουν πάρει την πιο άγρια μορφή εκμετάλλευσης. Καθώς φαίνεται, άρχισε η προσπάθεια υποδούλωσης του λαού μας, όχι με τη δύναμη των όπλων, αλ-

λά με τη δύναμη των αγορών. Ποιες είναι τέλος πάντων αυτές οι αγορές και πόσο δυνατές είναι, ώστε να περιφρονούν τη λαϊκή ετυμολογία!!! Αυτή η παρεκτροπή μπορεί να ανατραπεί μόνο με την ενότητα και την αλληλεγγύη των λαών, που θα πρέπει από κοινού να υπερασπιστούν τη Δημοκρατία και το Διεθνές Δίκαιο, που σήμερα παραβιάζονται κατ' εξακολούθηση. Δεν μπορεί οι τράπεζες να αλώνουν τα κοινοβούλια και να τα αναγκάζουν να νομοθετούν εκτός του Συντάγματος και της Διεθνούς Νομιμότητας, και πέρα απ' τη λαϊκή βούληση! Η Δημοκρατία, όμως, είναι ριζωμένη σε τούτον τον τόπο, και θα νικήσει!

Ένα κράτος κυρίαρχο, δημοκρατικό και ευνομούμενο, έχει την υποχρέωση να κρατά υπό πλήρη έλεγχο τους στρατηγικούς τομείς της οικονομίας (ενέργεια, νερό, τηλεπικοινωνίες, τράπεζες κ.τ.λ.), και να φροντίζει για την υγεία, την παιδεία και την ασφάλεια του λαού. Από την άλλη μεριά, θα πρέπει να δίνει τη δυνατότητα στην υγιή επιχειρηματικότητα να αναπτύσσεται. Το νόμιμο επιχειρηματικό κέρδος είναι η ατμομηχανή της οικονομίας και δεν πρέπει να ενοχοποιείται. Γι' αυτό, οι αφορισμοί από μερικά πολιτικά κόμματα εναντίον των επιχειρηματιών, είναι εκτός τόπου και χρόνου και δεν βοηθούν την ανάπτυξη της οικονομίας, παρά μόνο στη δική τους ισχυρή κομματική επιβίωση. Την «ανάπτυξη» με αποκλειστικό επιχειρηματία το κράτος την είδαμε στις χώρες του πρώην υπαριτού σοσιαλισμού και τα αρνητικά αποτελέσματα είναι γνωστά.

Στην Ελλάδα, πριν αριετές δεκαετίες, ο σπουδαίος οικονομολόγος, ακαδημαϊκός και πρώην πρωθυπουργός Ξενοφών Ζολώτας, μίλησε για την αναγκαιότητα της σύγκλισης των δύο πολιτικοοικονομικών συστημάτων, του καπιταλισμού και του σοσιαλισμού. Στο βιβλίο του «Δημιουργικός σοσιαλισμός» που κυκλοφόρησε το 1943, αναφέρεται στο συνδυασμό ενός ισχυρού κοινωνικού κράτους με την αγορά και την επιχειρηματική

καινοτομία, που δεν έχει καμία σχέση με την αρρυθμιστή ή όπως τη λέμε σήμερα νεοφιλελεύθερη αγορά. Δεν είναι λίγοι εκείνοι που πιστεύουν ότι αργά ή γρήγορα, οι ιδέες του Ξενοφώντα Ζολώτα θα δικαιωθούν.

Η αρχαία Ελλάδα γεννήσε τη Δημοκρατία, η σημερινή Ελλάδα έχει την υποχρέωση να την αναγεννήσει! Έχουμε δείξει οι Έλληνες, στο πέρασμα των αιώνων, τις μεγάλες μας ικανότητες και τη μεγάλη μας αγωνιστικότητα. Ήρθε η στιγμή να το αποδείξουμε και σήμερα και να μην υποκύψουμε στις παράλογες απαιτήσεις των «καίρων» - δανειστών! Το χρωστάμε όχι μόνο στην Ιστορία μας, στους εαυτούς μας και τα παιδιά μας, αλλά και στους αγέννητους Έλληνες! Αλλά, όμως, θα πρέπει να προσέξουμε και κάποια διαχρονικά ελαττώματά μας για να αποφύγουμε τον εθνικό διχασμό, που σήμερα το φάντασμά του πλανάται πάλι πάνω από την Ελλάδα και ενισχύεται από τους ντόπιους και ξένους, που υπερασπίζονται τα παράνομα και προκλητικά τους προνόμια.

Εν κατακλείδι, για να ξεπεραστεί η οικονομική κρίση και για να γίνουν οι απαραίτητες και μεγάλες αλλαγές στην κοινοβουλευτική μας Δημοκρατία, απαιτούνται λαϊκοί αγώνες, ανεξάρτητοι από τα κομματικά κατεστημένα. Οι αγώνες αυτοί, με τη βοήθεια του Διαδικτύου, άρχισαν τα τελευταία χρόνια να εκδηλώνονται μαζικά κι αυτό είναι πολύ ενθαρρυντικό. Επίσης, ενθαρρυντικό είναι και το γεγονός ότι οι ευρωπαϊκοί λαοί, παρόλη την προπαγάνδα που υφίστανται από τις κυβερνήσεις τους, διαδηλώνουν υπέρ του ελληνικού λαού!

Θα ήθελα να κλείσω το άρθρο τούτο με τα λόγια του Ιταλού φιλόσοφου και συγγραφέα, Αντόνιο Γκράμσι: «Το νέο πάει να γεννηθεί, το παλιό αρνείται να πεθάνει, είναι η ώρα των τεράτων».

Ιωάννινα 3 Ιουλίου 2015

ΚΑΘΕ ΕΝΑΣ ΕΙΝΑΙ ΕΝΑΣ ΠΟΥ ΣΥΝΟΡΟ ΠΟΝΑ

Με το παρόν άρθρο αναφέρομαι στο προσφυγικό πρόβλημα, που έχει πάρει πολύ μεγάλες διαστάσεις εξαιτίας των συνεχόμενων πολέμων, καθώς και στην ανάγκη ανθρωπιστικής αντιμετώπισής του.

Η Ελλάδα δέχεται από τις εμπόλεμες χώρες της Μέσης Ανατολής και τις φτωχές χώρες της Αφρικής και της Ασίας, εδώ και πολλά χρόνια, ένα μεγάλο κύμα κατατρεγμένων, απελπισμένων και δυστυχισμένων ανθρώπων, που κατευθύνονται, κυρίως, προς τη Βόρεια Ευρώπη! «Κάθε ένας είναι ένας που σύνορο πονά», όπως λέει σε ένα στίχο του ο Μανώλης Ρασούλης!

Όμως, ο μεγάλος αριθμός των προσφύγων, προσέρχεται κυρίως από τη Συρία και το Ιράκ, που πλήττονται από τους τρομοκρατές και βομβαρδίζονται από τις «προστάτιδες» δυνάμεις, οι οποίες φέρνουν μεγάλες ευθύνες για τα εκατομμύρια των προσφύγων που κατακλύζουν την Ευρώπη. Και σήμερα, οι μεγάλες δυνάμεις, όχι μόνο δεν δέχονται ούτε έναν πρόσφυγα στη χώρα τους, αλλά εξακολουθούν να βομβαρδίζουν και να δημιουργούν νέες στρατιές προσφύγων!

Και τι δεν είδαμε όλον αυτόν τον καιρό με τους πρόσφυγες και τους μετανάστες! Μικρά παιδιά και ενήλικες να πνίγονται στα νερά του Αιγαίου· γυναίκες να γεννάνε μέσα στις βάρκες· τούρκοι δουλέμποροι να τους εκμεταλλεύονται και αρκετές

φορές να βυθίζονται και τις βάρκες που τους μεταφέρουν για να αποφύγουν τη σύλληψη· ανήλικα προσφυγόπουλα να βαδίζουν μόνα τους το δρόμο της προσφυγιάς, γιατί οι γονείς τους χάθηκαν στον πόλεμο· και πολλά άλλα δυσάρεστα γεγονότα!

Η χώρα μας, αν και βρίσκεται σε πρωτοφανή οικονομική κρίση, δίνει στους ανθρώπους αυτούς την πρώτη αγκαλιά, την πρώτη στοργή, την πρώτη στήριξη για να πάρουν δύναμη στο ταξίδι τους προς το άγνωστο. Το λιμενικό, ο στρατός, η αστυνομία, οι ιατρικές υπηρεσίες, η εκκλησία, οι εθελοντές, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις, οι γιατροί δίχως σύνορα και πολλοί άλλοι, βρίσκονται στην πρώτη γραμμή της προσφοράς.

Ακόμη, πολλοί μαθητές και εκπαιδευτικοί, αλλά και μεμονωμένα πολλές Ελληνίδες και πολλοί Έλληνες, προσφέρουν ό,τι μπορούν για να απαλύνουν το δράμα αυτών των ανθρώπων! Τι να πρωτοαναφέρει κανείς! Το φούρναρη από την Κω, τον 76χρονο Διονύση Αρβανιτάκη, που τους μοιράζει καθημερινά δωρεάν ψωμί· τους ψαράδες που βουτούν στα παγωμένα νερά του Αιγαίου και σώζουν πολλούς από βέβαιο πνιγμό· τις νησιώτισσες που τους δίνουν τρόφιμα και ρούχα μόλις βγαίνουν απ' τη θάλασσα! Δεν είναι τυχαίο εξάλλου που η 85χρονη Αιμιλία Καμβύση από τη Συκαμιά Λέσβου, που την «συνέλαβε» ο φωτογραφικός φακός να ταΐζει ένα νεογέννητο προσφυγόπουλο, και ο 40χρονος ψαράς Στρατής Βαλαμιάς από το ίδιο νησί, που εδώ και δέκα χρόνια σώζει ζωές με το καΐκι του στο Αιγαίο, έχουν προταθεί για το βραβείο Νόμπελ Ειρήνης! Στα πρόσωπα των δύο αυτών ανθρώπων επιβραβεύεται και η πλειοψηφία των κατοίκων των νησιών μας για την προσφορά τους στους πονεμένους ανθρώπους! Τα εξαιρετικά αυτά δείγματα ανθρωπισμού, αγάπης και αλληλεγγύης των νησιωτών, σίγουρα θα καταγραφούν στις χρυσές σελίδες της Παγκόσμιας Ιστορίας! «Η πιο γλυκιά πατρίδα είναι η καρδιά», όπως λέει σε έναν άλλο στίχο του ο Μανώλης Ρασούλης!

Αλλά θα ήθελα να γράψω και δύο λέξεις, στην κυριολεξία δύο μόνο λέξεις, για τους ελάχιστους Έλληνες, αυτούς τους ρεζίληδες, που κερδοσκοπούν σε βάρος των δυστυχισμένων προσφύγων, πουλώντας τους πανάκριβα τα είδη πρώτης ανάγκης: Αιδώς Αργείοι!

Θα ήταν μεγάλη παράλειψη, αν δεν ανέφερα και την προσφορά πολλών Ευρωπαίων πολιτών σε τρόφιμα και ρουχισμό στους πρόσφυγες που καταφθάνουν στον τόπο τους, καθώς και στην αξιοπρεπή βοήθεια που τους προσφέρουν κάποιοι Ευρωπαϊκές χώρες! Δεν ισχύει, όμως, το ίδιο για πολλές άλλες χώρες της Ευρώπης, που οι κυβερνήσεις τους κάνουν πως δεν καταλαβαίνουν και παραβιάζουν κατ' εξακολούθηση το Διεθνές Δίκαιο που αφορά τους πρόσφυγες πολέμου· κλείνουν τα σύνορα με συρματοπλέγματα και ρίχνουν χημικά στα γυναικόπαιδα! Οι χώρες του πρώην «υπαριτικού σοσιαλισμού» πρωτοστατούν στη βαρβαρότητα, ενώ δέχτηκαν και δέχονται τη βοήθεια της Ευρώπης σε πολλά επίπεδα για να ξεπεράσουν τα σοβαρά οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα που τους άφησε το προηγούμενο καθεστώς. Και δε φτάνει αυτό, όλοι αυτοί οι «νεόκοποι δημοκράτες», που δεν πρόσφεραν μέχρι σήμερα ούτε μία κουβέρτα, ούτε ένα κομμάτι ψωμί στους πρόσφυγες πολέμου, κουνάνε το δάχτυλο στην Ελλάδα, γιατί δεν φυλάει καλά τα θαλάσσια σύνορα! Τι θα πρέπει να κάνει δηλαδή η Ελλάδα; Να καταπατεί το Διεθνές Δίκαιο για τους πρόσφυγες πολέμου! Ή να βυθίζει τις βάρκες με τα γυναικόπαιδα στο Αιγαίο πέλαγος! Λυπάμαι που θα το γράψω, αλλά σε πολλούς Ευρωπαίους αξιωματούχους, αν τους ξύσεις λίγο το δέρμα, θα εμφανιστεί η βαρβαρότητα που κρύβουν! Και οι ανάγκες των προσφύγων, έξυσαν το δέρμα τους και εμφανίστηκε στην κοινή θέα η βαρβαρότητά τους!

Η Ευρώπη πρέπει επειγόντως να δράσει δημοκρατικά και να απομονώσει τις ξενοφοβικές και ρατσιστικές φωνές, γιατί το

φάντασμα του φασισμού άρχισε να πλανάται και πάλι πάνω από τη γηραιά Ήπειρο. Τα ακροδεξιά κόμματα αυξάνουν τα ποσοστά τους σε όλα τα κράτη της Ευρώπης. Φοβούμαι, ότι πολλά από τα Ευρωπαϊκά κράτη, αν δεχόταν όλο αυτό το κύμα των προσφύγων και των μεταναστών που δέχτηκε η Ελλάδα εδώ και αρκετά χρόνια, θα είχαν αναδείξει τα ακροδεξιά και τα ναζιστικά κόμματα, σε κόμματα εξουσίας!

Η Ευρώπη, εδώ και δεκαετίες, δεν έχει σωστή πολιτική στο προσφυγικό και στο μεταναστευτικό πρόβλημα και γι' αυτό δυσκολεύεται σήμερα να το αντιμετωπίσει, και ως εκ τούτου βρίσκουν πρόσφορο έδαφος τα ακραία και φασιστικά κόμματα να περνούν τις θέσεις τους στις ευρύτερες μάζες.

Όλοι αυτοί που εγρισταλείπουν λόγω των πολεμικών συγκρούσεων τη χώρα τους ή μεταναστεύουν για να αναζητήσουν καλύτερη τύχη, είναι νέοι άνθρωποι και μπορούν να συνεισφέρουν στην οικονομία των Ευρωπαϊκών κρατών, αρκεί να γίνει σωστά και οργανωμένα η κατανομή τους.

Αλλά το προσφυγικό και το μεταναστευτικό πρόβλημα δεν αφορά μόνο την Ευρώπη· είναι και παγκόσμιο πρόβλημα και δεν μπορεί να το αντιμετωπίσει καμία χώρα από μόνη της, όση οικονομική ευρωστία κι αν έχει.

Τα κράτη της Ευρώπης, αν θέλουν να λέγονται πολιτισμένα κράτη, οφείλουν σε πρώτο χρόνο να καταλείμουν τους πρόσφυγες ανάλογα με τις δυνατότητες που έχει το κάθε κράτος, και σε δεύτερο χρόνο να πιέσουν τις μεγάλες δυνάμεις για να σταματήσουν οι πόλεμοι στη Μέση Ανατολή και να μην επιτρέψουν να ανοίξουν νέα πολεμικά μέτωπα σε άλλα κράτη. Έτσι θα σταματήσει το προσφυγικό ρεύμα προς την Ευρώπη και κάποια στιγμή οι πρόσφυγες θα μπορέσουν να επιστρέψουν στην πατρίδα τους!

Οι φτωχοί λαοί πρέπει να βοηθούνται από τα ανεπτυγμένα κράτη στο τόπο τους, πριν γίνουν μετανάστες σε ξένους τό-

πους! Κανένας δεν αφήνει στα καλά καθούμενα την πατρίδα του, ακολουθώντας μάλιστα ένα επικίνδυνο δρομολόγιο, αν δεν αντιμετωπίζει σοβαρό πρόβλημα επιβίωσης! Εμείς οι Έλληνες γνωρίζουμε πολύ καλά τι σημαίνει μετανάστευση!

Ο δρόμος της ειρήνης και της δημοκρατίας, είναι ο μοναδικός δρόμος που οδηγεί στη λύση του προσφυγικού και του μεταναστευτικού προβλήματος! Το δρόμο του φασισμού, της ξενοφοβίας και του ρατσισμού τον διάβηκε στο παρελθόν η Ευρώπη και όλοι γνωρίζουμε πολύ καλά που μας οδήγησε!

Ελπίζω οι σημερινές αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το προσφυγικό να κινηθούν στα πλαίσια της Συνθήκης της Γενεύης, του Ανθρωπισμού, της Ειρήνης και της Δημοκρατίας!

Ιωάννινα 18 Μαρτίου 2016

ΓΙΑ ΝΑ ΜΗΝ ΠΕΘΑΝΟΥΜΕ ΩΣ ΔΕΙΝΟΣΑΥΡΟΙ

Αναδημοσίευση αποσπασμάτων ομιλιών για την Προστασία του Περιβάλλοντος

Πηγή: «Οικονομικός Ταχυδρόμος», 16 Μαΐου 1991

Στις 18 Απριλίου 1991, στο Μέγαρο Μουσικής, έγινε η απονομή των ετήσιων βραβείων του Κοινοφελούς Ιδρύματος Αλέξανδρος Ωνάσης, σε ανθρώπους με υψηλούς οραματισμούς και ξεχωριστή ποιότητα λόγου και έργου.

Μεταξύ των βραβευθέντων ήταν και ο Ντέιβιντ Μακτάγκαρτ, ιδρυτής και πρόεδρος της οργάνωσης για την Προστασία του Περιβάλλοντος Γκριν Πις (GREENPEACE), για το μεγάλο και πρωτότυπο αγώνα του για τη σωτηρία του Ανθρώπου και του Περιβάλλοντος.

Από το βήμα του Μεγάρου Μουσικής, ο καθηγητής Ουμπέρτο Κολόμπο, πριν λάβει το λόγο ο Ντέιβιντ Μακτάγκαρτ, διατύπωσε τον έπαινο προς τη βραβευθείσα οργάνωση GREENPEACE και τον πρόεδρο της, λέγοντας μεταξύ των άλλων: «Υπάρχει φόβος ότι με τη σημερινή σπατάλη των φυσικών πόρων στερούμε τις επερχόμενες γενεές από τα μέσα επιβιώσής τους .....

Εδώ και δύο δεκαετίες περίπου, η ανθρωπότητα βασιζείται στην απόλυτη πεποίθηση ότι το φυσικό περιβάλλον έχει απε-

ριορίστη δυνατότητα απορροφήσεως όλων των τοξικών αποβλήτων τα οποία παράγει ο άνθρωπος. Δεν υπονοώ βεβαίως ότι ο άνθρωπος απλώς εκμεταλλεύτηκε το περιβάλλον χωρίς να μεριμνήσει για την προστασία του από τις φυσικές και τεχνητές εξελίξεις. Οι άνθρωποι ανέκαθεν κατασιευάζουν αναχώματα, αρδευτικά έργα και επιχωματώσεις, καλλιεργούσαν και αναφύτευαν δάση για την αύξηση της παραγωγής. Αυτό το οποίο άλλαξε είναι το μέγεθος της ανθρώπινης επέμβασης επάνω στο περιβάλλον και παράλληλα ευτυχώς, η ικανότητά μας να ελέγχουμε και να υπολογίζουμε σωστά την καταστροφή η οποία προξενείται, τόσο για το παρόν όσο και για το απώτερο μέλλον.

Ο παγκόσμιος πληθυσμός έχει αυξηθεί χίλιες φορές σε 10.000 χρόνια και ο μέσος όρος ζωής του ανθρώπου καθώς και το επίπεδο υλικών ανέσεων και πολιτισμού είναι υψηλότερο από άλλοτε. Υπάρχει όμως αντίτιμο για αυτή την ευημερία και αυτό έχει περιβαλλοντική συνισταμένη. Ενημερώνοντας την κοινή γνώμη ούτως ώστε να εκτιμά σωστά τη συναλλαγή ανάμεσα στην οικονομική ευρωστία και την ποιότητα του περιβάλλοντος, στην απολαβή των αγαθών σήμερα και στο τι αυτό μπορεί να συνεπάγεται για το μέλλον του πλανήτη, οι πιο υπεύθυνες οικολογικές οργανώσεις συμβάλλουν αποφασιστικά στην κοινωνική και πολιτιστική ενημέρωση του κοινού κατά το τέλος του 20^{ου} αιώνα. Η φύση έπαψε να θεωρείται εχθρική, την αντιλαμβανόμαστε πλέον ως φίλη, επομένως είναι άξια υπερασπίσεως. Και εδώ φαίνεται η επιρροή των εκστρατειών όπως αυτές που οργανώνει η GREENPEACE INTERNATIONAL.

Η Οργάνωση GREENPEACE έγινε γνωστή από τους τίτλους των εφημερίδων, υιοθετώντας θέσεις οι οποίες αντιμετωπίστηκαν ως ακραίες, ενώ τώρα, κατά τις ενδείξεις, δεν θεωρούνται πλέον τέτοιες. Ενώ άλλοι οικολόγοι βασίστηκαν κυρίως στα λόγια, η GREENPEACE προτίμησε την άμεση δράση για να

περάσει στο πλατύ κοινό ένα πολύ σιληρό μήνυμα: Έχουμε καταλάβει τον πλανήτη Γη, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, όχι ως Άρχοντες της Δημιουργίας αλλά ως θεματοφύλακες επερχόμενων γενεών και είμαστε υπεύθυνοι για τη επιβίωση μυριάδων όντων που κατοικούν τον πλανήτη το καθένα πολύτιμο με τον τρόπο του, όσο και εμείς, και εξίσου αναντικατάστατο. Αυτή η ταπεινοφροσύνη είναι επίσης δωρεά της GREENPEACE προς εμάς».

Στη συνέχεια ανέβηκε στο βήμα ο Ντέιβιντ Μακτάγκαρτ και με ευαισθησία, ταπεινότητα και χιούμορ τόνισε: «Δεν είμαι απ' αυτούς που πιστεύουν στις Ουτοπίες. Δεν βλέπω ένα «νέο» αιώνα διαφώτισης να καταφθάνει, κάνοντάς μας να αγαπήσουμε ο ένας τον άλλον, να είμαστε ευσπλαχνικοί προς τα ζώα και να τραγουδάμε μαζί σε τέλεια αρμονία. Όσοι διαφωνούν μαζί μου με αποκαλούν κυνικό. Όσοι συμφωνούν με αποκαλούν ρεαλιστή. Αισθάνομαι ευτυχής όταν αποδειχθεί ότι σφάλω. Αλλά είτε λέγεται νέα εποχή, νέα επιστήμη, νέα τάξη πραγμάτων ή σκέτο ανθρωπινό πείσμα αυτό το οποίο θα μας οδηγήσει στον 21^ο αιώνα, σημασία έχει να φτάσουμε εκεί ακέραιοι, με έναν πολιτισμό σε θέση να επιβιώσει, και έναν κόσμο ο οποίος θα είναι σε θέση να επιβιώσει του πολιτισμού μας.

Η εμπειρία τού να βλέπω παιδιά να μεγαλώνουν, μαθαίνοντας από τα λάθη τους καθώς αγωνίζονται να υπερβούν τις αντιξοότητες της ζωής, με κάνει να αισιοδοξώ ως προς τις νέες συνθήκες του μέλλοντος. Όντως διδασκόμαστε από την ιστορία, πιστεύω, παρ' όλο που τα μαθήματα είναι σιληρά και η γνώση καθυστερεί. Κατά τη διάρκεια της κοπιαστικής συλλογικής ανάπτυξής μας ως είδους, ίσως μάθαμε αρκετά ώστε οι εμπειρίες όπως το Chernobil, το Bhopal, η Exxon Valdez, το Love Canal, και ο Πόλεμος στον Κόλπο, να μας έπεισαν ότι δημιουργείται ένα πρότυπο το οποίο θα πρέπει να αλλάξει αν ο σκοπός μας είναι να επιβιώσουμε.

Δεν είναι κάτι καινούριο αυτό. Είναι φαινόμενο που επαναλαμβάνεται στην ιστορία και τη φύση, το οποίο είναι κατανοητό. Όταν απειλείται η ύπαρξή σου, ή αλλάξεις συμπεριφορά ή κάνεις αυτό που έκαναν οι δεινόσαυροι. Εξαρανίζεσαι. Για την ακρίβεια, καθώς βρίσκομαι εδώ, ενθυμούμαι ένα πολύ γνωστό κινούμενο σχέδιο, όπου ένας δεινόσαυρος ανεβασμένος στο βήμα απευθύνεται σε ένα συνέδριο δεινοσαύρων. Η ομιλία του, ίσως θα πρέπει να προσθέσω, είναι πιο σύντομη από τη δική μου. Και λέει: “Εν ολίγοις κύριοι, δεν είναι καθόλου ρόδινα τα πράγματα. Η Γη ψύχεται, ο παγετός εξαπλώνεται, και τα μυαλά μας έχουν μέγεθος όσο ένα καρύδι.”

Μπορεί κανείς να γελάει, αλλά δυστυχώς η κατάσταση έχει ανησυχητικές ομοιότητες. Φαίνεται ότι η θερμοκρασία, παγκοσμίως, βρίσκεται σε άνοδο, οι κορυφές των παγόβουνων λιώνουν και τα μυαλά μας δεν είναι μεγαλύτερα από τις φράπες. Η διαφορά έγκειται στο ότι εμείς, θεωρητικά, είμαστε πιο έξυπνοι από τους δεινόσαυρους και αντιλαμβάνομαστε την επερχόμενη καταστροφή. Αλλά ποιος ξέρει; Ίσως οι δεινόσαυροι να ήταν όσο κι εμείς ευφρείς, και αποφάσισαν, όπως εμείς, να συστήνουν υποεπιτροπές, οι οποίες θα ορίσουν ομάδες εργασίας για την υποβολή αναφορών σχετικά με τις πιθανότητες περαιτέρω έρευνας της κατάστασης.

Η Γη έχει ηλικία περίπου 4.600 εκατομμυρίων ετών. Ας πούμε όμως ότι είναι 46 ετών. Ένας σαρανταεξάρης βράχος. Η ζωή δεν εμφανίστηκε παρά στα 33 του χρόνια. Οι δεινόσαυροι ήλθαν και έφυγαν πέρυσι. Τα ανθρώπινα όντα έφθασαν εδώ και μια εβδομάδα. Μια ώρα πριν, ανακάλυψαν τη γεωργία. Η βιομηχανική επανάσταση άρχισε προ ενός λεπτού. Μέσα σε αυτό το λεπτό κατορθώσαμε να αλλάξουμε ριζικά τη μορφή του πλανήτη και τις προοπτικές του για το μέλλον. Δημιουργήσαμε πολιτισμό, ο οποίος κατάντησε ένας βρικόλακας με φλογισμένη ανάσα υδρογονάνθρακα, που ρουφάει πετρέλαιο ή άλλα

καύσιμα από το υπέδαφος, και τα εκπνέει με απίστευτη ταχύτητα στην ατμόσφαιρα μολύνοντας τον αέρα, το νερό και τη γη. Τη βάση δηλαδή κάθε ζωής. Αλλαγές στη θερμοκρασία της γης, οι οποίες αναμένεται να συμβούν σε μερικές δεκαετίες. Τα παιδιά μας αντιμετωπίζουν την πιθανότητα τρομακτικών μεταβολών στο κλίμα, ευρεία εξάπλωση των ασθενειών, μαζικούς θανάτους και τελικά άνοδο της στάθμης της θάλασσας, πράγμα το οποίο θα αλλάξει τη γεωγραφία του πλανήτη.

Φυσικά υπάρχουν σημεία διαφωνίας στην επιστημονική κοινότητα όσον αφορά την παγκόσμια άνοδο της θερμοκρασίας. Όχι τόσο για το ΑΝ θα γίνει. Σε αυτό συμφωνούν όλοι. Το θέμα είναι ΠΟΤΕ θα συμβεί αυτό, και ΠΟΣΗ ΕΚΤΑΣΗ θα έχει. Αλλά είτε πιστεύει κανείς στις απαισιόδοξες προβλέψεις για την άνοδο της θερμοκρασίας, ή απλώς παρακολουθεί τα αποθέματα πετρελαίου που απομένουν στον κόσμο και το κόστος της διένεξης και του πολέμου στον Περσικό Κόλπο, ή περπατάει στην παραλία της Κρήτης όπου φαίνονται οι αποδείξεις των 65.000 τόνων πετρελαίου τα οποία εσεικεμμένα χύνονται στη Μεσόγειο κάθε χρόνο, θα καταλήξει στο ίδιο συμπέρασμα. Πρέπει να αλλάξει ο τρόπος που χρησιμοποιούμε και παράγουμε την ενέργεια.

Αλλά η ενέργεια είναι ένα μόνο παράδειγμα. Ακόμη και δίχως τη μετατροπή του παγκοσμίου κλίματος, αν συνεχίσουμε έτσι θα φθείρουμε σιγά-σιγά τα νήματα που συγκρατούν τον ιστό της ζωής, επιφέροντας αλλοιώσεις στη γη και μολύνοντας τον αέρα και το νερό. Οι συνέπειες θα είναι οι ίδιες, όσον αφορά στην ανθρώπινη συμφορά και στην οικολογική καταστροφή. Όταν οι προγονοί μας κατέστρεφαν ένα μέρος, πήγαιναν σε άλλο. Σήμερα δεν έχουμε πλέον που να πάμε.

Αντιμετωπίζουμε τη μεγαλύτερη ίσως πρόκληση, που αντιμετώπισε ποτέ η κοινωνία μας. Πρέπει να αλλάξουμε και μάλιστα με ταχύτητα την οποία ποτέ έως τώρα δεν επιχειρήσαμε

ως πολιτισμός και ως είδος. Θα χρειαστεί παγκόσμια ανταπόκριση και διεθνής συνεργασία, πέρα από κάθε προηγούμενο, για να επανεξεταστεί η κοινωνική, τεχνολογική και οικονομική μας δομή. Η GREENPEACE μας παροτρύνει να διαβάσουμε τα μαθήματά μας για να μπορέσουμε να επιτύχουμε στις εξετάσεις».

Η σταχυολόγηση των πιο πάνω ομιλιών έγινε από το δημοσιογράφο και διευθυντή τότε του «Οικονομικού Ταχυδρόμου» Γιάννη Μαρίνο, μέσα από τη στήλη του «η άποψή μας», την οποία έλκεισε με τα λόγια του Νίκου Καζαντζάκη: «Να αγαπάς την ευθύνη. Να λες: Εγώ μονάχος μου έχω χρέος να σώσω τη γη. Αν δε σωθεί εγώ θα φταίω».

Ιωάννινα 1 Νοεμβρίου 2015

